

ఓమ్.

కంసవిజయము.

(అచ్చతెనుగు కావ్యము)

గ్రంథకర్త,

పాటిబండ పురుషోత్తమ కవి.

ఓమ్.

కం స వి జ య ము.

పాటిబండ పురుషోత్తమకవి
విరచితము.

ఉభయభాషాప్రేణ
మిన్నికంటి గురునాథశర్మ
పరిష్కృతము.

ఏతత్కవిదాహిత్రులు
నంబూరి వేంకట శేషయ్యగారిచే
బ్రకటితము.

సర్వస్వామ్యములు
గ్రంథ ప్రకాశకులవి.

శుక్ల చైత్రము
ప్రతులు ౧౦౦౦

లలిత ముద్రాక్షరశాల,
తెనాలి.

ఓమ్.

తెలివిడి.

చదువరులారా!

“విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్” అను పలుకును దిలకించి కయిచందురులు గబ్బంబులొనరించి మనయెడందలకుఁ బబ్బంబులు గలిగించుచుండిరి. పలురకముల సంతసం బుల్లంబుల వెల్లివిరియుంగాని యయ్యది దీనికి సాటిగాదని యిదివఱకే పెద్దలుద్దవిడి నుడివియుండిరి. అట్టి తులలేని యెలమికి నెలవైన గబ్బి కబ్బంబులు దొలుదొలుత జేజేల బాసలోనుండి యల్లనల్లనఁ దెలుఁగునకు దిగినవి కనుకనే నన్నయ కయితమున నప్పలుకులు గుప్పలుగానొప్పినవి. రానురాను సన్నగిల్లినవి. కనుకఁదిక్కనకయితలోమిక్కిలి తెలుఁగుపలుకులుకులికినవి. అసలు తెలుఁగుఁ బలుకులతోఁ బద్దెమువ్రాయుటపెద్ద వ్రేఁగు. ఈకొట్టరువు తిక్కన సోమయాజివ్రాసిన యాంధ్ర భారతోత్తర రామాయణములలోనే అచ్చాంధ్ర నిర్వచన గ్రంథములు పుట్టుటకు విత్తనములుగలవు.

ఆతిక్కనకయితలోని తెలుఁగు నుడికారపు సొంపున కబ్బురంపడియచ్చతెలుఁగున యయాతి చరిత్రమును బొన్నిగంటి తెలఁగన్న వ్రాసెను. దానింగనుటచేతనే అడిదము బాలభాస్కర కృత శుద్ధాంధ్రరామాయణము కూచిమంచి తిమ్మకవి కృతములగు నచ్చ తెలుఁగు నీలా సుందరీ

పరిణయము నచ్చ తెలుగు రామాయణము మొదలగు
తెలుగు పౌత్రములు బయలుదేరినవి. పిదప.

కం. వచనములేకయ వర్ణన రచియింపఁగఁ గొంతవచ్చుఁ
బ్రౌఢులకు అని తిక్కనసోమయాజియు,

ఉ. అచ్చతెలుంగుపదై మొక్కడైనను గబ్బములోన నుండినన్
హెచ్చనియాడుచుందురు

అని పొన్నిగంటి తెలఁగన్నయు వాయెత్తివాక్రుచ్చుట
దర్వాతివారు దెలిసికొని తాము వారికంటె మిన్నలగుటకుఁ
గాఁబోలు మిగుల జతనంబున రెండు నేనుమ్ములం బాటించి
“శుద్ధాంధ్ర, నిర్వచన, కావ్యముల వ్రాసిరి.

దండి తన దశకుమారచరితమున “లలితవల్లభౌరభన
దత్త దంత క్షత వ్యసన విహ్వలాధరమణి” యగు మంత్ర
గుప్తునిచే నొక యుచ్చాస్యము నిరోష్ఠ్యముగాఁ బలికించు
చెతురుం జూచి వింతనుడికారముల కుబ్బిపోవు రామరాజ
భూషణుడు, ఓష్ఠ్యము - ఓష్ఠ్యనిరోష్ఠ్యవ్యసంకరము - అచల
జిహ్వము మొదలగు రకముల పద్యములను నుడువఁగా నెమ్మ
దిగాఁ దిమ్మన్న యరసి తన యచ్చతెల్లు రామాయణమున
నయోధ్యకాండలో

సీ. చలి యిక్కడిండి యందెలతేని జిగిసేగ

సింగాణిఁ జెరిచిన చేతకాఁడ

జడదారి నెలదండఁజ నిక్రచ్చఱగయాలి

రాకాసిఁ జెండిన రాచకంద

అని దశరథుఁఁ బెదవి తగులకుండ వేడ్చిచినాఁడు.

మఱి, మఱింగంటి సింగరాచార్యుఁడో మిశ్రాంధ్రమున నిరోష్ఠ్యరామాయణము వ్రాసి యంతం దనివి సనక సీతాకల్యాణము నచ్చాంధ్రనిరోష్ఠ్యముగా వ్రాసెను. తర్వాతి వారచ్చెరువొంది తను సత్తి నెఱుకసేయఁగానలయు శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచనకావ్యముల వ్రాసిరి. అట్టిది పుష్పశాణవిలాస మొందు కలదు. ఒకటి యననేల? నూతేంద్రునుండి యెన్నియేని వెల్వడినవి. దేవులపల్లి నృసింహశాస్త్రిగారు “అచ్చాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన సారంగధరచరిత్రము” వ్రాసి రఁట. తుదకు రాయబహుదూరు కందుకూరి వీరేశలింగము గారు సైత మెసరేగి శుద్ధాంధ్రభారతసంగ్రహము. శుద్ధాంధ్ర రసికజనమనోరంజనము వ్రాసి యంత నిలువక శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచన నైషధమును వ్రాసి విడిచిరి. అసమ్మునం గోరికయేరికుండదు?

రామరాజభూషణుఁ డొకచో ‘వర్గపంచకరహితసుగంధి వృత్తము’ నొక్కదానిని వ్రాయఁగాఁ గాణాదము పెద్దన సోమయాజి ‘శేషశైలేశలీల’ యను పొత్తమునెల్ల నా నేమంబునం దొమ్మిది యక్కరములతోడనే వ్రాసెను. అందును ముక్తపదగ్రస్తములుం గూడ గలవు. అది యట్లుండె.

అయ్యలారా!

తమ తలంపుల పెంపుల వెలువరించుటలయందీ నేమమ్ములెట్టి చదురులకేనిఁ గొంత యడ్డువడి కయితంపు వెల్లువ సొంపునడగించునని చెప్పకతప్పదు. చవియెఱిగిన చదువుల కీత్రోవ లింపు నింపవని కొందఱుందురు. నిజమే. కాని యొక్కయచ్చతెలుంగు నేమమ్మునేపాటించి వ్రాసిన నిట్లనుకొనుటకే సిచ్చింపను. ఈయచ్చతెలుంగు నేమంపు ముల్ల కయితంపు వెల్లువ కడ్డుపుల్లలొకవేళ నొకచోటఁ గొండికత్తెత గాండ్రకైన నగుఁగాక చదురులకన్న నోయిసుమంతయుఁ గావు. రెండుబాసల తేనియలంగలిపి త్రావునలవాటు మెయిఁ జదువరులకు మొదట నెట్టులేనియుండుంగాని దీనికిసైత మెంత చవిలేదు? ఎంతసొంపులేదు? ఎంత కులుకులేదు? ఒకవేళ లేకున్న నాతప్పుకయి చందురులదేకాని బాసదికాదని యంజలి సేసి విన్నవించుకొనియెదను.

అట్టి యందము చందము గల జిలిబిలి తెలుఁగుల కబ్బమే యీకంసవిజయము. చవిచేటనియిందు నిరోఢ్య నిర్ణద్యాదినియమములు లేవు.

దీనినివ్రాసిన పురుషోత్తమ కవి సయితము.

“ ఏ నేలంగలవారి కాపుడమి పల్కే మంచిదెన్నుండినకా॥

కంస 1—29

అనెను. ఏ నేలవారికా-చోటి బాసయేకాదు మంచిది
 ,, దేశభాషలందు తెలుఁగు లెస్స ,, యని పెరవారిచే నయి
 తము పేరుఁ గన్నది.

మానుసులకేమి? వేల్పు మెచ్చవలెగదా ? యని
 యందురనికాఁబోలు.

,, బుత్తి ముత్తత్తిలో సంగువేల్పుఁ బలుకుల్ వోఁజేసి
 కంస. — 28

అని జవాబుసెప్పుకొనెను.

గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలో ,,పాడిబండ్ల,
 యను నూరుకలదు అందు ,, భారద్వాజగోత్రము,, వారా
 శ్వేల నియోగి బ్రాహ్మణుఁబండిరి. వారు నిచ్చలు లాఁతు
 లకు లగ్గుసేయుఁచుగలవార. ఆవంగడమ్ము నందొకకొమ్మను
 వెలిగించుచు వీరన్నపట్టి ,, యుత్తరుండు ,, కరణికము సేయు
 చుఁబజ నలజడి నెండింపక మేల్మగూర్చుచుండును. ఆయుత్త
 రునకు మన పురుషోత్తముండును గురుమూర్తియు నను కొను
 రులిరువురు పుట్టిరి.

అందు గురుమూర్తి

సీ. చదివెవేలుపు బాససరిముట్టఁ దెల్విజేఁ దెలుఁగుల
 గుట్టెలఁ దేటపఱిచె. కంస. 1—25

అను పద్ధతిమువలన గొప్ప కైతగాఁడని తేలుచున్నది. అతఁడు గద్వాల సంస్థానమును మెట్టి యాతేని మెప్పించి „వర్షాశనము,, గైకొనెనట. ఇతని యన్నయగు పురుషోత్తముఁడే మనయీ కబ్బు-బువ్రాసిన దొడ్డకయిచందురుఁడు. చమనరులు చమరులు మేల్గొనముల కుదురులు కయిచందురులు నగు నీయిరువురు కొమరులఁ గన్న పాటిబండ్ ఉత్తరాద్యుని పున్నెముల బారు నెవరు కొండాడఁగలరు ?

పురుషోత్తమకవి కీర్తి శేషుఁడైనది ది 23-7-1882 తేది యట. అప్పటికీమేటికి డెబ్బది వూఁడేండ్లున్నవంట. కనుక నితఁడు 1809 వయేటనే నెలలోనో పుట్టియుండును. నేటి „సోదరకపుల,, వలె నానాటి యీసోదరకపులును గడుంగడు పాసికెక్కి యెదిరికి గుండె గాలమువలె మచిరఁట ఇరువురు నిరుబాసల గడిదేటివ దిట్టలట. కాకున్న నచ్చ తెలుఁగు పోత్తము వ్రాయుటరిదికదా?

సిగ్గుమెయి నుగ్గడింప లేదేమోకాని మన పురుషోత్తమ కవియుఁ దన తమ్మునితోఁగూడ గద్వాల వెళ్ళి యుండును ఈసాటి లేనిమేటి 1 చిత్రకేతూపాఖ్యానము 2 శివరాత్రి మాహాత్మ్యము మున్నగు పోత్తముల వ్రాసెనట. వంశాభిమానులూ పోత్తములంగూడ నచ్చొత్తించి చరితార్థులయ్యెదరుగాక. తమకుఁ బిల్లలు నుట్టి పోవుచుండుటచే దల్లిదండ్రులీపట్టిని „పిచ్చయ్య,, యనియుఁ బెరబందుగులు „పురుషోత్తముఁడు,, అనియుఁ బిలుచుచుండిరట „పాటిబండ్ల పిచ్చయ్యగారు,, విద్వేలయొజ్జ యచుపేరు తెలుఁగు నాట

నలముకొనుటతోడనే మండేపూడి, తాళ్ళూగు, పాములపాడు
మున్నగు నూళ్లనుండి యెందఱే నరుడెంచి విద్దెల నబ్బెసించి
కయితగాఁడయిరఁట. ఇతని సిసువు (బిష్యుఁడు) నగు రాయ
సము హనుమంతరాయ కవి (పాములపాడు) సిసువుల పోటీ
పందెమున వ్రాసిన 'ధూళికోపాఖ్యాన కల్పితకావ్యము, నేటి
కింగలదఁట,, పాటిబండ్ల పిచ్చయ్యగారు,, అని పేరెఱుంగని
వృద్ధుసత్తెనపల్లి తాలూకాలో నేటికినిలేడనుట పొగడ్తపాల
ముందాటుటకాదు. వీరివంగడమువారు గొప్పపదవలలోఁ
గలరు. వీరిమనుమఁడే సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదియు గర్తపురీ
నివాసుండును సుకవియు హనుమచ్ఛతకాది గ్రంథ కర్తయు
నగు శ్రీసూర్యనారాయణరావు పంతులుగారు

3

సహజపాండిత్యుఁడగు బమ్మెర పోతనామాత్యుఁడు
త్రిమదాంధ్రమహాభాగవతము రచించి లోకము నుద్ధరిం
చెను. ఆయాంధ్రభాగవతమునందలి దశమస్కంధములోని
పూర్వభాగముం గొంత గ్రహించి మన కవి కంసవిజయము
వ్రాసెను. కథ యందఁజెరింగినదియ.

ఇందు దేవకి పెండ్లి మొదలుకొని కంస మరణము
వఱకుఁగల కథ వర్ణితము మొదటిపాశమునఁ బూతన మృతి
వఱకు, రెండవ పాశమున బ్రహ్మ గర్వభంగమువఱకు
మూడవ పాశమునఁ గంసుని మృతి వఱకుఁ గథ కలదు.

గోపికావస్త్రాపహరణకథ యేలనో తల్లికి నోట విశ్వముం
జూపిన చిలాసానంతరమే యిందు వర్ణింపఁబడినది. భాగవత
మున వత్సబకాఘాసురవధలు, బ్రహ్మ కాలీయ గర్వభంగ
ములు వర్ణింపఁబడిన యనంతరము గలదు. కృష్ణుఁడు
బాల్యము జాతిన వెనుక నీకార్యమొనర్చిన ననౌదిత్యమని
శంకించి కవి గోపికావస్త్రాపహరణకథను ముంహనకు మాడ్చి
యుండెను. అయినను భాగవతమునఁగూడ 'గోపికావస్త్రాప
హరణము గోపీజనలాలనాదులు పొగండనయస్కుండయియే
యొనర్చినట్లు కలదు. కనుక నీమాగ్ననకుఁ బ్రబలకారణము
కన్పింపదు.

మఱియు నిందు సుదర్శనుండను గంధర్వని శాప
విమోచనము చేయుట, నందుని పురుణచగరమునుండి తెచ్చుట
యను విషయము లుజ్జగింపఁబడినవి. ఇవియు శ్రీకృష్ణుని
మాతృమాహాత్మ్యముల బోధించు నవియే కదా?

ఋతువుల భాగవతమునందువలె నొకచోటనే వర్ణిం
పక వర్షశరదృతువులు మాత్రము రెండుమూఁడు పాశముల
వర్ణింపఁబడినవి. ఇది యుచితమ. ,, కార్పిచ్చు ,, నకు ముందు
గ్రీష్మమును వర్ణించిన బాగుగానుండెడిది.
వర్షసములు

కం॥ పురసింధునగర్త్విన శశే

సరసీవన మధురతి ప్రసంగవికహమఃల్

పరిణయ తనయోదయనయ

విరచనయాత్రాజిదౌత్య విభునర్ణనమల్ ॥

కావ్యమున నుండవలయునని యొకమతము.

ఇందు పురవర్ణనము 1-42 ప. మొదలు సాంగము గాఁగలదు.

వర్ణబుతువు. 2-134 శరత్తు. 3-92 నదీవర్ణన 3-8 విరహము రెండుమూడుపాశములను, జలక్రీడ 3-119 సూర్యోదయాదులు 3-147-150 ఇట్లు మఱియు మనోహరవర్ణనములు గలవు.

కవివిరంతరముఁ జూచుచుండుటం గాఁబోలు నెట్లు కాపెఱను వర్ణించెనో చూడఁడు.

సీ॥ వక్కలాకులు నున్న మక్కళించినజాతె
యడపంబుఁ గుచ్చెల్ల యందుదోపి. కం. 3-94

పూతనామ్మతి 1-165 వటవృక్షము 2-159 మొదలై నవి.

అలంకారములు.

వృత్త్యను ప్రాసమును వచనముల నెల్లెడవాడెను.

అంత్యప్రాస 2-137; 1-141;

శ్లేష 3-28

అతిశయోక్తులు 2-141 స్వభావోక్తులు. 3-94;

అర్థాంతరములు 2-132; 95.

ఇట్లలంకారము లందందుఁ గలవు.

రసములు,

విప్రలభశృంగారమునకు 3-106 నుండియు
కరుణము 3-21; 1-59

హాస్యభీభత్సములకు 1-168 ఇట్లందం దాయారసము
లించుకకలపు. ప్రతినాయకుడగు కంసపాత్రమును సంస్క-
రించి చిత్రించిన బాగుండెడిది.
అనుకరణము.

చ॥ తగులము లెచ్చటంగలవు
తాతబళాతన కూతుఁగోరఁడే? 3-102

ఇట్టిపద్యములు పెద్దన్ననుండి పుట్టి నేటివఱకుఁ జిత్ర
విచిత్రములుగాఁ గావ్యములందుఁ బ్రవహించుచున్నవి.

ఈకవికి భాగవతమునం దెంత గాఢభక్తికలదో తదను
కరణముల చాటఁజాలెడి.

సీ-తోయంబులివియని తొలఁగకచొచ్చెదు
తలఁచెదు గట్టెనఁ దరలనెత్త
మంటితో నాటలు మానవుకోరాడె
దున్నత స్తంభంబులూపఁబోయె
దన్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాతెదు
రాచవేటలఁ జాల అవ్వఁదెచ్చె
దలయపు నీళ్ళకు నడ్డంబు గట్టెదు
ముసలిపై హరివృత్తి మొనయఁజూచె

దంబరంబు మొలకు నడుగవు
తిరిగెదవికఁ గల్కి చేతలేల పుత్ర

భాగవతము-దశమ-పూర్వభా-377

అని మర్మంబులెత్తి యశోద పల్కును.

ఇట్టి పట్టుననే “వలదన్న నీటిలో వదలక తిరిగెద వల
సటఁబడి యెత్తె దలమిగుండు...కంస॥ 2పా-67ప- అని యను
కరింపఁబూనినాఁడు.

చాణూరుఁడు,

సీ. చలమున నను డాసి జలరాశిఁ జొరరాదు
నిగిడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభిని క్రిందికిఁ బోరాదు
మనుజసింహుఁడ నని మలయరాదు
చేరినఁ బడవైతుఁ జెయిచాఁపఁగారాదు
బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథహింసకుఁ బోరాదు నను మీఱి
శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

దశమస్కంధము-పూర్వ 1340 ప.

అని భాగవతమునఁ బల్కుఁగా

శా. మున్నీటంబడిపోయినకొ గడుపులోమోకాళ్లుసాప్పించినకొ
కంస. 3-197

అని తేలఁ బల్కును బురుషోత్తముని చాణూరుఁడు.

కృష్ణుఁడు తమ వస్త్రముల నవహరింపఁగా గోపికలు

సీ. బహుజీవనముతోడ భాసిల్లియుండుటో
 గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్మితోడ
 మహి నుద్ధరించుటో మనుజు సింహంబవై
 ప్రజలఁ గాచుటో కాక బలిఁ దెరల్పి
 పిన్నవైయుండియుఁ బెంపువహించుటో
 రాజుల గెల్పుటో రణములందు
 గురువాజ్ఞసేయటో గుణనిధివై
 బల ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో భద్రలీల
 దశమస్కంధ. పూర్వ 821 ప.

అని మొఱవెట్ట నట్టియెడఁ బురుషోత్తముని గోపికలో

సీ. పుడమి విత్తనములు పోకుండ నిల్పుటో.....

కంస. 2-82

అని యందురు.

ఇట్లు మహాకూపారంభైన భాగవతమునందు పతెం
 జిన్నదియగు నీకంసవిజయమునను నొండుత్రోవ తేదన్నట్లు
 విసువులేక యీదశావతారముల వేసములు మార్చి పురుషో
 త్తమకవి 3-23 పద్యమునను, దండకమునను 2-206 చూర్ణిక
 యందును 3-157 మఱియు 3-63 మొదలుకొని 66 వఱకు
 వక్కాణించును నాగాంగనలు కృష్ణునితో,

.గీ. మమ్ము పెండ్లిసేయు మాప్రాణ వల్లభు
 ప్రాణమిచ్చికావు భక్తవరద!

నీవు సేయు పెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబు
పిన్న నాటి పెండ్లి పెండ్లి కాదు.

దశమ-పూర్వ 688

అను ముద్దులొలుకు కమ్మనిపద్దెము ననుకరింపఁబోయి
హాస్యాస్పదుడై నాఁడు చూడుఁడు.

మొదటి పెండ్లి నేడుతుదముపై కం॥ ౩-౨1

చేవకి కంఠున కడ్డమువచ్చి

ఉ. అన్న శమింపుమన్న తగదల్లుఁడు గాఁడిది మేనగోడతా
మన్న న సేయుమన్న వినుమానినిఁ జంపుట రాచపాడిగా
దన్న సుకీర్తివై మనఁగదన్న మహాత్ములువోవు త్రోవఁబో
వన్న భవత్సహాదరిఁ గదన్న నినుకొ శరణంబు వేఁడెదన్.

అనుకరణ రసముట్టి పదుపద్యము

దశమ-పూర్వ 150

మ. అకటా కూతురు

కంస 1-130

అని పురుషోత్తముని చేవకి వాయెత్తి విలపించినది.

ఇట్లే వసుదేవుఁడును,

మ. చెలియల్ గన్నియ ముద్దరాల బలసి సేమంబ చింతించు

దశమ-పూర్వ 82

పురుషోత్తముఁడో

మ. చెలియల్ పిన్నది ముద్దరాలెపుడు నీసేమంబ కోరుకొ

కం 1-59

అని మక్కికి మక్కిగాఁ గుక్కినాఁడు

శరద్రాత్రిం గాన మొనర్చు కృష్ణునన్నిధికి గోపికలు
వచ్చుఘట్టమున భాగవతము నందలి వచనమునకు వచనముఁ
బద్యములకుఁ బద్యములు గలవు.

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిగినఁ బ్రాణంబునకుఁ దెగు
దండించు నెఱిగిన ధరణివిభుఁడు
మామయెఱిగిన మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ
దలవరి యెఱిగినఁ దగులుసేయు
తలిదండ్రులెఱిగినఁ దలలెత్త కుండును
రేరాలెఱింగిన నెత్తిపొడుచు
నాత్మజు లెఱిగిన నాదరింపరు చూచి
బంధువు లెఱిగిన బహియొనర్తు
రితరు లెఱిగిరేని నెంతయుఁ జల్కఁగాఁ
జూతురిందు నందు సుఖములేదు
యశములేదు నిర్భయా నందమునులేదు
జారుఁజేరఁ జనదు చారుముఖికి.

దశ-పూ 979

పురుషోత్తముఁడు.

సీ. అమ్మ యెఱింగిన.....

కంస. 3-99

ఇట్లు గర్భిణీవర్ణన, వృషభాసుర సర్పవర్ణనములు
గోపీవిరహము మొదలైన వానికిం బుట్టినిల్లు భాగవతము.

భాగవతముననక్రూరుఁడు కృష్ణునిదండకమునఁ బొగడఁ
బురుషోత్తముని బ్రహ్మదండకమునఁ బొగడును.

నాగాంగన లింద్రవజ్రమునఁ బొగడ.

“నీయాన యెవ్వారిని నిగ్రహింపం డాయ గ్రహపాకృతి
నందఁ డింకం దశమ-పూర్వ 689

సాటికఁగఁబోలుఁ బురుషోత్తముం డనుకరింపఁబోయి
యతిసర్వత్ర వర్జయేత్ అనినట్లు యతిసర్వత్ర వర్జించి యిం
ద్రనజముం జెప్పెను, చూడు. కంసవిజయము. 3-46

అనుకరణమును కరణమకాని సహజమెట్లగు? సహజా
నందము కృత్రిమమున కెట్లు లభించును?

దీని ననుకరణ మనుటకంటె భౌగవతమయచ్ఛాంధ్ర
మునఁ బరివర్తిత మయ్యెననుట యొప్పు? దానియందీకవి
కృతార్థుఁ డయ్యెను.

సాంస్కృతికములు.

అచ్చతెలుంగు పొత్తమున సాంస్కృతిక పదము
లుండరాదు. తెలఁగన్న తిమ్మకవ్యాదులు నియమము సేసి
కొనినట్లే మనకవియు.

గీ. కల్పుఁ డొదవకుండఁ గావించుచో నూరి
పేరుమాసిఁ బొందుపేరుచోట
నవియ పలుకఁబడియె నందలు దెలియుట
కలవికాదటంచు నట్టిమఱుఁగు.

అనియెంగానఁ దద్వ్యతిరిక్త స్థలంబుల సాంస్కృతి
కము లుండరాదయినను బ్రహ్మదవశంబునఁ గాఁబోలు నం
దందుఁ గన్నించుచున్నవి.

వ్రేల సంగతిఁ బూఁదోఁట వసించి—	కం 3-164
కడుపు దోసపండుగతి—	3-130
వరీతిన్—	3- 50
తెల్పుగతి—	3-148
అప్పుల తెప్పలం దేలి —	3-120, 1-49, 1-101
తెలిపని బొంది నిక్కముగ దేవుఁడు—	2- 61
తెలియంగ నబ్రమే దేవు నడత—	3- 58
ఆయు విడు—	1- 5
సరసులు—	1- 44
ఆచరించు, చరించు మొదలైనవియుం గలవు.	
ద్రుతప్రకృతులు గళలుగాఁ బడినవి.	
కం. ఆతఁడు చెడురాకొమరుల...నుండ	
గా తండ్రి—	1-52
కం. చేకామగ.....కుచ్చు	
ల్లాకొండ.....	3-53
సుగలం పాఁపతేఁడు.....	
గాపసిండి—	1-181
మఱియు దుస్సంధులు.	
చన నీడైనవి—	2-27
ఇట్టివి భాగవతమునందుం గలవు.	
“అనిలో నన్ను నేదిర్చి.....భూమండలి	
న్నసయంబున్.....వెట్లొద్దన్ను మానాయకా.	
భాగవతము. ఉ. భా.	

ఎత్తుక—2-11 పట్టుక 2-46 ఈడ్చుక 2-48 కాచుక 2-71
అందుక, 2-88 తోడుక, 2-127 తన్నుక, 2-15. 48.

“కొని” చేరుటకుం బదులు “క” మాత్రమే చేరెను.
ఇట్టివి విజయవిలాసమునం గుప్పలు కుప్పలు. మఱియుఁ గవి
సార్వభౌమకృతిరత్నమగు అచ్చతెలుఁగు రామాయణమున
అయోధ్యకాండలో

గీ. అడుగు వట్టుక మొఱసేయఁదొడఁగె నపుడు.

ఆరణ్యకాండమున,

నీ.....

పడగతాలుపు మోము ముడుచుక యుండెఁబో

కిష్కింధాకాండమున

నీ.....

ననుఁ దోడు పిల్చుక మొనసి యచ్చెనఁటిపై నరుగ

యధఁకాండమున

ఉ. కొంచక చేతులం గొఱవి కోలలు పట్టుకఁమేఁగి

ఇట్లెన్నేనిఁగలవు. కనుక నివి దోషములుగాఁ బరిగ
ణింపఁబడకుండవలయును.

చేతును 2-24 మఱలఁజేతు 2-89

ఏమిసేతునొ కందామని 3-50

నేఁగఁ తీతుఁదెమ్మని 2-178

ఇవి బాలవ్యాకరణ కారుని మతమున నపశబ్దములు.

క్వార్థక సంఘలుంగలవు.

మఱచిట్లు సేసితిన్ 3-66

మోసందు - 3-77

మేలొందట్లు 1-84 ఇట్టివికలవు.

“వెఱచిట్లంబుధినాధనందనులు దోర్వీర్యంబు,, అని పూర్వకవి ప్రయోగము లుండుటంబట్టి సమాధాన పఱచుకొన వలయును.

కలుగిమ్ముందెల్పి 1-84 ఇట్టి నుగాగమ విరహిత ప్రయోగంబులుం గలవు.

జవ్వనంపన్నవ 3-93 ఇట్టివి, టుగాగమ రహితంబు లందం దుండెను గాబు (శబ్దము) 3-33; 1-88; 1-107; 2-134; 2-141; ఈపద్యములంగలదు. కొన్నిచోట్ల గాబుశబ్ద మన్వయించుట లేదు, అర్థము చింత్యము.

1-98 శ్రాత్యేతి, అనియు, దండకమునం “శార్మోంఁటే” అనియుం గలదు. అర్థము మృగ్యము.

ఇట్లే యందందుఁ గొన్నిపద్యంబుల నన్వయంబులు గలవు. కొన్నింటిసవరించితింగాని కవియభిప్రాయములభిప్రాయముఁ బ్రత్యంతరములు లేమిఁ గొన్నింటి నట్లే యుంచితిని. ఈగంధమున సరళాదేశములు రేఫ శకటరేఫములు నర్థానుస్వారములు మొదలైన వానిని శ్రద్ధగాసవరించి ననుగనుదవల నివియు, సవరించినను మఱల నచ్చులో నెరసులేపడినవియుఁ బెక్కులుగలవు. మఱలశోధించి శుద్ధపత్రిమున నర్థభంగస్థలములమాత్రము సవరించివాసితి. మిగిలినవానిని బుద్ధిమంతు

లెఱుంగునది. నాకొక్క ప్రతిమాత్రమే లభించుటచేతను, నది
యు నే గుణితము మాత్రమో వచ్చినవాఁడు వ్రాసినదగుట
చేతను దొసంగులు పొసంగినవి. భగవదనుగ్రహమునఁ బున
ర్ముద్రణ భౌగ్యములభించునేని నిర్దుష్టముగా నర్థసహితము
గాఁ బ్రకటింపఁగలము. ఇంకొకమాటసెప్పి నిరమించెదను.

మనకవిగారి యన్నగారైన గురుమూర్తిగారు ఋష్య
శృంగోపాఖ్యానమును మహాప్రబంధము రచించిరి. అది పేరె
న్నికం గన్నదియ. మనకవిగారిభార్య ఆదెమ్మగారు వీరికుమా
రైయగు వెంకాయమ్మగారి కుమారుఁడు నంబూరి వేంకట
శేషయ్యగారే యీగ్రంథమును ప్రకటించి మహాపకార
మొనర్చినది, తాతగారి మిగిలినపొత్తములఁగూడ నచిరకాల
మునఁ బ్రకటించి యాంధ్రభాషాసేవ నొనర్చుటకు వేంకట
శేషయ్యగారి నభినందించుచున్నారము. పరిమితపదములుగల
యచ్చ తెనుంగునఁ బొత్తమువ్రాసిన యనుపమానశేషముషీ
విభూషితులగు పురుషోత్తమకవి కవిజలిసేసి సెలవుగైకొనియె
దను.

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

గుంటూరు } ఉభయభాషాప్రవీణ మిన్నికంటి గురునాథశర్మ,
25-8-1929 } ఆంధ్రపండితుఁడు, టవున్ హైస్కూలు,
గుంటూరు.

ఓమ్.

శ్రీమేధా దక్షిణామూర్తి సద్గురు పరబ్రహ్మణేనమః

కంసవిజయము .

మొదటి పాఠము .

చ. సిరిమను వెండిగట్టు తుదఁజేరి సగంబున మించునాఁతి మీ
సరనని నిక్కుచుండఁగని చాల్పగునీసున వేల్పుటేఱు పెళ్
దురుసున నెత్తి కెక్క నెటుఁ దోపక నిద్దరమాని మట్టి ముం
దరి జడదారియైన నెలఁదాలుపు వేడుదుఁగోర్కులొందఁగన్.

సీ. సింగంపు కొదమ మచ్చిక నెక్కువెలఁదుక
మగని సామేనిపొందుఁ గను చాన
దున్నరాఁకాసుల మిన్నగూల్చినయింతి
పాలేటికూతురి పాటిగరిత
పనిచెరుపులవానిఁ గనిపెంచిన పెదమ్మ
వలిమలపట్టి నా వరలునెలఁత
కప్పుమేయొప్పుల గనియైనపడఁతుక
కొమరుసామిని ముద్దుఁ గొన్నముదిత

గీ. మాజగంబుల నెఱిఁబారి మునుఁగువారి
దోసములఁ బాపుచేడియ తోడిసవతి
మొదటిసత్తి మమ్మేకస్తి మొనయకుండ
గెల్పులనొసంగి చేవ నెక్కొలుపఁదలఁతు.

౨

చ. కలుముల చాన వెన్దవులఁగా వెలిమోరపులుఁగుఁగూడి రా
వలపలఁజుట్టువాల్మోదలువాడి కబొందళముల్పొసంగఁగాఁ
దలఁపునవేడు గబ్బిదెసఁదార్కొ నుప్రేముడి వచ్చినట్టి పా
న్వలువగలయ్యఁ గొల్తుఁ దనవానిగ నన్మనుపంగ నిచ్చులున్.

గీ. పాలకుప్పఁబుట్టి పసిమితామరగూట
మక్కువమరనిల్చి మగనిఱొమ్ము
ద్రొక్కివెలుఁగులచ్చి తూలించుఁగాత మా
కీము లెల్లఁగడల నేచిపోవ.

౪

ఉ. వెన్నునిబొడ్డుఁదామరగవిందొలుపుట్టువుఁగాంచిమాటయన్
కన్నియఁబుజ్జగించి యెసకంబుగ నాలుక నిల్చి వేల్పులం
దెన్నికపెద్దయై పుడమి నెల్లెడద్రమ్మరు సామి బమ్మ నా
బన్నములూడ్చియాయువిడుఁబాయసికూరిమిమీరనిచ్చులున్.

ఉ. కిన్నరకాయ గుబ్బచనుఁ గ్రేవలమిట్టుచు రాయడింపఁగా
వన్నెపసిండి జిల్లు వలెవాటుమొలంటగఁ దోపి పాటలోఁ
దిన్ననిపల్కులందొనరు తీపులనెల్లరు నీరుగా సుతుల్
చెన్నలరారఁ బాడు సిరిచేడియకోడలు నన్నుఁబ్రోవుతన్.

ఉ. పుట్టిననాఁడె నింగిఁగడుఁ బొల్పరు వేవెలుఁగుల్లలయ్యనుం
బట్టి గుటుక్కున న్మొసవఁ బొల్పడినంత నె పుట్టెవాడు రా

నఁజేయెదిచ్చిన న్వనుక నడ్డమువచ్చిన వేల్పుటేను ని
బృహత్పాదరించి మ్రింగఁజనినట్టిమెకంబగు సామిఁగొల్పెదన్.

కం. ముక్కంటి మారురూపై

చొక్కఁపు వడుఁగైచరించి చొప్పెనయనివా

గక్కరఁజక్కంబెట్టఁగ

నెక్కొను తపసికిని జోత నెరపుదు నెపుడున్ ||

౮

ఉ. కొక్కఁటతేజి జుదెములు కోరలతాఁచట బోసి నోటిలో
నిక్కినదొక్కిపల్లఁట పనింజెడఁజేయుట ముక్కెమంట యా
తక్కరివేల్పు గుంపులకుఁ దా దళవాయఁట చోదైమైనము
న్నొక్కుల దేవరన్దొలుతు మోసములీ కత కూనకుండఁగన్.

గీ. తెలుఁగుఁబుట్టించి పుడమిపై నిలిపినట్టి

నన్నపాఠ్యునిఁ బ్రబలించినట్టిఁ తిక్క

జన్నిగట్టును మిగిలిన జాణపెద్ద

యల్లుడులనెల్లఁ దలఁపున నంటనెంతు.

౧౦

ఉ. తాడిననెండినాకు గుమిఁదాలిది తిట్టినఁ జత్తురంచుఁ బె
క్కాడుచు మంచికబ్బముల నంటినయొప్పులఁ దప్పులంచునె
గ్గాడుచు మొద్దురాచదొర లబ్బినసుద్దులఁబ్రొద్దువుచ్చువా
రేడ నుడి న్నుడి న్నెఱుఁగు లేరెడినేర్పరు లేడ చూడఁగన్.

చం. అనితనుఁగొల్పు దేవరల నందఱ ముందఱ వేడిమిఁద తి
మ్మని కొలపెద్దగోచిగలమానిసికొక్కుహుమాయిరౌతు మ
న్ననఁ గయివారమున్నెరపి నన్నయఁదిక్కన గారవించి త
క్కిన నెరవేడ్కఁగబ్బముముగించు తలంపుననుండునంతలోన్.

సీ. పోతనపేరిటి పోడసెప్పిన నల

సామి ముచ్చట బడిఁజదువు బుడుత

లోడకచదువంగ నూకొని విని గిన్నె

పేరివాని నడంచి బిరుదుఁగనిన

కత ముగింపుదునని కడఁగితి దానికిఁ

దోడయ్యెఁ బల్కుపూఁబోడి దానె

గాకున్న నెరవేర్పఁ గలరె మాబోటులు

జగము కబ్బురములై జరుగు సామి

గీ. సేతలెక్కడ మానిసి చిదుఁగులోనఁ

గొంచెమగు నామ తలఁపేడ నెంచిచూడ

నక్కమెక మెక్కఁగలదె వేల్చిక్కదరికిఁ

జీమ దిగమ్రొంగఁ గలదె కార్చిచ్చుబుడ్డి.

౧౩

వ. అని తలపోయుచు నైనంగాని మ్మాదేవరపై డెందంబుఁ

బొందుపటిచి చేయంబూనుదుఁ గాకేలఁ బోవుననియు,

సీకబ్బం బాతోలుఁదాలుపు పాలుసేయుదుననియుం దలంచి

మొదల నేఁ గలిగినకొలంబువరుస నెఱిగిన కొలంది

వక్కాణ్ణంచెద.

౧౪

సీ. ప్రాఁజదువులలోనఁ బబ్బంబులొనరింపఁ

దగినంతఁదెచ్చె నే తపసిమిన్న

మింటవెలింగెడు మేలైనచుక్కల

నడుమఁ దోతెంచు నే జడలఁదాల్చు

పుట్టుపుట్టువునకుఁ బొలివోనిబత్తితో
 నూడిగంబెవఁడు పెంపూని నడిపెఁ
 గలవంటకంబులు గలుగ రాగవునకు
 విందాపె నేమంటి వేల్పుమిన్న

గీ. యేజడలుఁదాల్చు పున్నెంపు తెచ్చువలన
 నెలవుఁజేసిన యడవిలోఁ గలమొకములు
 కంటగింపులులేకుండఁ గలసితిరుగు
 నతఁడుగాఁడె భరద్వాజఁ డనెడిప్రోడ. ౧౫

ఉ. ఆయన వంగడంపుమొద లావెనుకం బడి యుప్పతిల్లు సం
 తాయె జగంబులోనఁ దరుచందొక కొమ్మనుబుట్టె రాగవుం
 డేయెడ కుందులేక యసమేర్పడఁ గన్నడె నాఱువేలవా
 రాయననుండి చెప్పఁబడి రంతటినుండియుఁ గల్గిరందఱున్.

గీ. పాటిబండయనెడి వీటఁగాఁపురమాట
 నదియ యింటిపేర నందగించె
 నందువెంకమంత్రి యన నుప్పతిల్లె ము
 త్తాత నాకతండు దలఁచిచూడ. ౧౬

ఉ. విద్దెలమేలుబంతి సరివీడులపెగ్గడల న్వలంతి తా
 నద్దితలంచె దాని నిలు పేర్పరుపంగల తంతిరన్ని మే
 ల్నుద్దియరాణి గామెలఁగు ముక్కనుదేవర బత్తిఁగొల్పునా
 గద్దిరికీడులేరు వెదుకం బుడమింగల జన్నిగట్టులన్. ౧౭

కం. ఆనెరవరికిం గొడుకులు
 పూనికచెల్లించు బిరుదుబొందుడు లరయు

గా నిరువురు వెంకటయును
మానుగ వీరన్నయనఁగ మంతురు లరయన్.

౧౯

వ. అందుఁ గడపటికొమరుండు.

౨౦

సీ. కట్టించెఁ బెనురాలఁ జట్టు గోడలుమించ
దేవళం బేనుఁగు తిత్తిదొరకు
మట్టించె డాకాల మనికిపట్టులు వీడి
పరువెత్తి జూఁగ నెప్పని బిరుసుల
మెప్పించె దగవుల మెలఁకువతోఁబల్కు
నిక్కంపునుడుల మన్నలచదురుల
నొప్పించె బ్రామిన్కు తిప్పల తుదల గు
ట్టులు ముచ్చటించి జోఁగుల యెడదలఁ

గీ. గూడుఁజీరలుఁ గోరినకొలఁది నిచ్చి
యడుగువారలు మెచ్చుట లాలకించి
పాఁడిపంటల మేటినాఁ బరగెనేల
వీరనకుసాటి మంతురు లేరి తెలప?

౨౧

కం. ఆవీరన్నకుఁ బుట్టిరి
దేవేరగు నచ్చమకును తెలివిగనులు మే
ర్దీవులు మువ్వరుగొడుకులు
నావలఁతుల పెద్ద యుత్తరప్పఁడువెలసెకా॥

౨౨

సీ. అయిదక్కరలఁగూర్ప ననయంబు దలపోయఁ
వేఁకువ చలిసీటివాఁకమున్నుఁ

బ్రామినుకులతల్లి బత్తిమీనఁగఁగొల్పుఁ
 బూటకువేమారు నోటులేక
 నూరిలెక్కలనెల్లఁ దీరునూన మొనర్చు
 దబ్బరమాటల దాటిజరుగు
 నడిగిన లేదనఁ డుడుగరలెన్నేనిఁ
 గలిగినంత యొసంగు గడుసుగాఁడు

గీ పెద్దలను వెంబడించి యేప్రోద్దుజరుగు
 దిద్దుబడిఁజేయుఁ దగవుల సుద్దులరసి
 పద్దుసెల్లించుకొను రచ్చ పట్టుఁజేరి
 పొత్తులేరన్న వీరన్న యుత్తరునకు.

౨౩

క. ఆయుత్తరునకు నేనును

బాయని తిర యసముఁగల్గు బలియుఁడు గురుమూ
 ర్తీయనఁగాఁ దగు నతడుం
 దోయము బుట్టితిమి నల్వ తొయ్యలికూర్మిన్.

౨౪

సీ. చదివె వేలువుఁబాస సరిముట్టఁ దెల్వించే
 దెలుఁగులగుట్టలఁ దేటపఱిచె
 మెప్పించె గైతచే మెఱుగెనచదురుల
 మెప్పించె దప్పులఁజెప్పువారి
 నెగడించె గబ్బము ల్నెరతనంబుఁగ గూర్చి
 రాచకర్జంబుల రవళి నెఱిగె
 గాణలపాటల కడకుఁబో నదలించె
 గలనేనిఁ గల్గఁడుటలు ముగించె

గీ. బుడమి గద్వాలతేని మెప్పులబొసంగఁ

దనిపి వారిచ్చుకానుక త్తరతరముగ

నందికొనివచ్చి వేడుక నలరుచుండె

మూర్తి గొనమెన్నఁ దెలియని మూఁకకగునె.

౨౧

చ. అతనికిఁ బెద్దవాఁడఁ దొలియయ్యలమేటి పసిండికొండచే

జతపడియుండు ముక్కనులసామిక బత్తుఁడఁ బాటిబండలో

నతికినమన్నివాఁడ నరయం బురుషోత్తముపేరివాఁడ మే

ల్కత లతికించి కబ్బములుగా నొనరింపఁగలాఁడ గొబ్బనక

వ. నాచేయు నీతెనుఁగు కబ్బంబునం దొనరిన నెరసు లెరుకగల

వారుసవరించుటకొఱకును మెఱుగులొనరు చోటులరసియె

రుక లేని మొఱకులు కూఁడనివని చెరుపకుండుటకొఱకును

మనవిపడియెద. జాబిల్లియందొనరు మసర నెంచుదురే తేట

వెలుంగులు తనడయ్యఁ దలంపక జేజేలకిచ్చుట మొద

లగు మంచిసంచు నెంచుదురుగదా యట్లనాచేయుకబ్బంబు

నంగల యొరుగుతరుగులు కనికరంబున లోఁగొని పాటికిఁ

దెమ్మని యందఱనెచ్చరించితి మఱియును.

౨౨

శా. బుత్తి న్ముత్తి నెసంగువేల్పుఁబలుకుల్వోఁజేసియాం దాడువా

గుత్తింజేర్చినఁ జేదుమేపుడిది బాగుంబోలె గైసేయఁడకొ

గొత్తల్పల్కకుఁడయ్యలార పునుకల్గోర్కె న్నెడందాల్పుటే

డొత్తండాప్పని దంచుఁగొల్చిననతండాప్పించు నీకబ్బముక

శా. ఏనేలంగల వారికాపుడమి పల్కేమంచి దెన్నుండిన

న్దానెందాస దగుల్చునో యదియెకాదా మంచి జేజేలకె

బోనంబప్పున సేయుటట్లులనె వాబూరింపుడౌ బానతోఁ
గానంజేసితిఁ బొత్తమెల్లఁదెచ్చుగై కన్నటి పెంపొందఁగన్.

గీ. కల్పుడొదవకుండఁ గావించుచో నూరి

పేరు మాసిబొందు పేరుచోట

నవియ పలుకఁబడియె నందఱుఁ దెలియుట

కలవి గాదటంచు నట్టిమఱుఁగు.

30

వ. అని యిట్లుగడించి చిలువ సొమ్ములవాని కంకితంబొనర్చుట

నాయన నెన్నెద.

31

సీ. పగలొనరించెడి పసిడికొండనునగి

విసపు దాల్పులరాతి యసమడంచె

మబ్బులీనెడు వెన్కమలనుండుటకు రోసి

యివమైన పెనుచట్టునెనయుటుడిగి

కడల నెక్కినుచుట్టు గట్టుపైఁ దమిబాసి

వడిసిల్లుగలుగు గవ్వపుగడివిడి

యాబోతుతోక్కిడి నరిగినకలుగెంటి

రెండు తూటుల కొంగ కొండవదలి

గీ. చిలువరా చిక్కు లొదవక చిక్కనైన

నల్లరామొత్తమమరి యప్పులసిల్లు

దొనలఁ జెలువొందు విడివొట్టు దోచుపాటు

బండ నెల కొన్న ముక్కంటి బలియుఁ దలఁతు.

32

ష ష్ఠ్యం త ము లు.

- ఉ. ముమ్మొన వాలుచే నమర మోసమెఱుంగని వానికిం జలిం
గ్రమ్మగు కొండ కూతురి సగంబున దాలిచియన్న వానికిం
సొమ్ముగ బొమ్మ పుచ్చెగుడును ల్మెడవెంబడి వ్రేలువానికిం
దెమ్మెర మేపుడుల్చెవులఁ ద్రిప్పుడు టొంటులఁబోలువానికిన్.
- ఉ. వేనెలుగప్పుపుట్టువును వెల్లవెలుంగును మూఁడుకన్నులై
చేవదలిర్చు వానికిని జీదర గబ్బిమెకంపు వల్పుడిం
పొ వలె వాటుదుప్పటిగ నాపినవానికి మావిపూలకో
రీవలకేలిబంటు నెదురించిన కన్సెగ గూల్చుమన్నెకున్. ౩౪
- చ. కలువలవిందు జట్టికొనఁగట్టిన వానికి వెండికొండపై
నిలుకడఁ గల్గువానికి మునింగెడి బత్తులవేల్పువాక ముం
దలగల వానికిం గుతుక దాపినచేదు పిసాళివానికిం
దొలిగలు బన్నికర్జముల తూగుడు బిడ్డనిఁ గన్నవానికిన్.
- ఉ. మిత్తి కరుక్కునంజదిపి మేటి యనందగు వానికిన్ జడ
ల్పెత్తిని మిన్న బ్రాకుడుల నెక్కినమాపున నట్టువొందుమే
ల్పెత్తికి మెప్పుగా మెలఁగు సామికి నన్ని యెఱుంగు వానికిం
గిత్తల మిన్న తేజిపయఁగీల్కొని ముజ్జగ మేలువానికిన్.
- ఉ. మామయొనర్చు జన్నమున మన్ననగాంచిన వేల్పుమిన్నలం
దామస మెచ్చివేలిమిన దక్కునగూల్చిన వానికి న్నిడం
బైమను నాలబోతు వెలయందగు వానికి నల్వనెన్నోసల్
బ్రామిన నీరుగుండమున నాడనొడల్గని నయ్యవారికిన్.

వ. అప్పునంబుగా నేజేయంబూనిన కంసవిజయంబను గొప్ప
కబ్బంబునం దొనరుకత తెలుగు పలుకుల నతికిన గద్దె
పద్దెంబుల జాడలెట్లంటేని. 3౮

గీ. సిరివెలయు గబ్బిపేరిచే జెలువుమిగులు
ప్రోలునేలుచు మనెడి రాచూలిపేర్మిః
జలుకపేరింటి జోగికి జేతులెత్తి
యడిగె వెన్నునిబుట్టువు నమరుకూర్చి. 3౯

ఉ. తాపసి మన్నమున్నె వినఁదాల్చితఁ దామర విందురిక్కతే
డాపిన వంగడంబులు తుదైచనఁగా మదిబొంగె నెన్నినా
స్త్రీపుడమిం జరించె దగవెన్నక మామనడంచె నేల నె
ల్నాపురరాచవారి గుదులై పడనెట్టు లొనర్చె శౌరిదాకొ

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రీయు న్వగవదాపున నుండక లేచిపోయిప్రే
పల్లియ నెన్నినాళ్లు పలుబాములఁజెందె మొదల్తుదంటిరా
నెల్లనుదెల్పవే యనుడు నిచ్చకమెచ్చగ నల్లదీవిపు
ట్టిలగు జన్నిగట్టునకు నేచినవేడుక మ్రొక్కియిట్లనుకొ.

మ. పగవారెప్పుడు గుండెచీకు పడఁగాఁ బల్గాకులల్లాడఁగా
మగరామేడల నీటితేటలొనరన్నారెందుఁ లేకొప్పుఁగాఁ
బ్రెగడల్కేవలఁగొల్వ రాచ పడుచుల్పేరొంది చెన్నెందగాఁ
దగుముత్తావుల పోలుపెన్నదిరె నాతొక్కాణ లేకెచ్చటకొ.

కం. ఇదిసొబగు వీళ్లలోనని
వదరుదు రెల్లరునుదాని పసనెన్నఁగాఁ
గొదువయగు పల్కుబోటికి
ముదిదిలువల తేనికెన్న మొఱకులకగునే. ౪౩

సీ. మేడలఁబటికంపు గోడల నంగడి

వాడలఁజూడ బల్వేడుకదగుఁ
గొట్టులు జగమేలు కట్టులు రతనంపు
పెట్టులెల్లెడలఁ జూపట్టుచుండుఁ
బావులు విత్తుల కావులుతీపి నీ
రాబ్బులెల్లెడఁగన బాగుమీరు
నిమ్మలిగిచ్చిన కొమ్మలు మెట్టకెం
దమ్ములు లేదోటఁదనరుచుండుఁ

గీ. గాన నీయూరియందమ్ము గరువతనముఁ
జూడ నేవీట లేకుంటఁ జూచి సరసు
లావజల్లిన దిగువ రాల్చోవ లేని
యంత సందడిమెలఁగుదు రబ్రమొలయ.

౪౪

మ. పలుకుల్ముల్లులుఘాత్తురంగెడపఁగఁ బామిన్తు బాసాడు పే
వలనంజూచిన నింటఁగల్గు నిజమే వాక్కుత్తురే మిచ్చినన్
బలుకన్దూగరు దబ్బరల్విసువ రెవ్వారెన్ని విద్దెల్లొనన్
జెలువై యిమ్ముఁ జేరఁజెప్పుదురు మజ్జేజేల్ల రంబయ్యెడన్.

చ. దురమనఁబొంగుడెందములతూకొనిపోయెదరయ్యవారులం
బరువడిబ్రోతు రోగిరము బత్తినొసంగుదు రెద్దడొచెలిం
సిరివెలయుంతు రక్కజపు చెయ్యులవేల్పులకెక్కుడౌదు రొ
క్కరమని నాలమంద దరికెచనరందలి తాచబల్లిదుల్.

గీ. చెలికఁ గూడుచీర వెలితెన యెడనీని
రొక్కమున్నవాసి కెక్కుపెట్టు

లనుచు దెసలనింద లందుజక్కులతేని
లెక్కఁగొనరు వెలల నిక్కలందు.

౪౭

గీ. తాటిసి డెముసామి తడబడ జమున నా
గేటజిమ్మేనేటి పోటరియని
మదిరెనున్నరెడ్డి మడియలు మడకల
గొట్టునేలనెడల గొట్టుదు రొగి.

౪౮

సీ. ఆవీటితేరుల కగునె సాటొకగాల

నమరిన కాక రాయరదమెన్న
నాయూరితేజీల కగునె తరంబప్పు

పుట్టుకమెలఁగిన తట్టుమావు
లాప్రోలఁదగునేన్దు రాప్రోవులకుసరి
చెందునేదెసబడ్డ చెనటుగబ్బు
లాపల్లెకాల్బంటు లంత వాఁడేసత్తి

బట్టయిట్టటుజూచు బసుమదారి
పుడమి జత దీసికిల్లె రాప్రోడల్లె
కానుకలుదెచ్చి యడిన చొక్కపుకడాని
చే నమర్చిన కోటయుఁ జెందిరంపు

మానికంబుల వెలయు కొమ్ములునుగలుగ.

౪౯

వ. అవ్వీటియందు.

౫౦

గీ. వాలెదురు కీ డుచుక్క సంతేలికదగు
నుగ్రసేనుండనఁగ నాతఁ డోపిపుడమి
కడిఁది తనయానచెల్లించు పుడియతమ్ము
పాపఁడగు కంసునకుఁదండ్రడి పాలుపుడమి.

౫౧

క. ఆతఁడు చెడురాకొమరుల

నేతరి జతవదలకుండ నేలుచునుండం

గా తండ్రి దేవకుఁడు తన

కూతురు దేవకికిఁ బెండ్లి కొమరునివెతకె.

గీ ౨

వ. అట్టియెడ.

గీ ౩

సీ. ఆయూర దననాడు లరయుచు వసుదేవుఁ

డనుదొర కాపుర మమరఁజేయు

నాతనికాకూతు నప్పనజేసి పెం

డిలియైన నిద్దరిఁ గలిమికొలఁది

ననుపుచుఁ గన్నియకై కట్టఁ దొడగంగ

నిచ్చిననల్లున కిడినమావు

లేనుగు ల్మోదపులు మానికంబుల తేరు

లంటి రాజెలియలి ననుపుకూర్చిఁ

గీ. గంసు డరదంబు నడపుచుఁ గదిసినడిచె

నాగవాసంబు మున్నాడి నట్టువపస

నెరపనరపుడు గుంపులు నెరతనముగ

చుట్టిరాపెండ్లి కొడుకగు సొబగుదనర.

గీ ౪

శా. ఆలోనంబయలాడెఁగంసవినుమీయన్నబృమేనిక్కుచుకొ

దోలంబూనితి మావులం గనుమిదే తోరంపు కీడేడ్చువై

చూలం జెల్లెలు గాంచుబిడ్డఁడు నినుంసోలించి చక్కాడు నిం

కీలాగౌట నెఱుంగవక్కట నిజం బీనుద్ది తేటయ్యెడిక.

వ. అను మేనులేని దయ్యంపుమాట లాలకించి జాలింబడి
కంసుండు. ౫౬

శా. తోడంబుట్టువు మీదరోసి యలుకం దోడ్తోడ గోడాడి యే
జాడండెందము నిల్పుగాక బ్రతుకా సన్వాలు గేలానినై
దోడా! మూడేదలంప దోసముల పేద్రుంగింతు నేడంచుగీ
లూడం గొప్పమరించి చేతనిడె వీడోహో కట్లా యెట్లనక.

క. అదిగని వసుదేవుడు నె
మ్మదిఁగొందల మంది మంచి మాటలఁదేర్చుక
దదుకెట్టు లైనఁగానీ
వదరెద నాతలఁపుకొలఁది వదలని తెగువక. ౫౭

మ. చెలియల్పిన్నది ముద్దరాలెపుడు నీసేమంబు గోరుం బళా
కలకంబారి తలంటి కోయుదువె రాకాసిం బలెన్నేర్పుతో
దలఁపోయ న్వలదే చదల్పులుకులే తార్కాణ సీవంగడం
బలతింగాఁ దిలకించితే విడువుమీ యన్నం జిరాకున్వగక

ఉ. మిత్తి నడానలేదు తొలిమేనికి దాని మలంప నేరికిక
హత్తదు నిక్క మిప్పులుకు లన్నియు నీవునెఱుంగు దక్కటా
క్రొత్తలె చంపఁ బూనెదవు కోరికబుట్టినఁ జచ్చి క్రమ్మర
న్వత్తురెత్తెల్వి నెక్కొలిపి వారకజూడుము నీయెడందలో.

కం. బోటికిఁబుట్టెడు బిడ్డఁడు
చేటని వినఁ జెప్పెననుచుఁ జెందెదవళుకిం
కేటుకి విన్న పలుకునను
మాటెన్నడు వినము పగర మాటలొయేమో. ౬౦

మ. నిజమై నీకిది కీడుదెచ్చుననుచు న్నివేల బేలయ్యెద
 క్కజపున్నాటలుమానుమీయనినఁగిన్కంజంపుటల్కన్నెకే
 పజ పుట్టన్వెనువెంట నీకొసఁగెదం బంతంబు తోఁజంపి కీ
 డుఁజెడ న్నీదటసంతసంబుగనుమీడుంజోడు లగ్గింపఁగన్.

గీ. అనుచు మాటలఁదేర్చిన సతఁడు తొట్రు
 పాటుడిగి నమ్మి చేనున్న బాకునట్టె
 వదలి వాల్చి మోమచ్చోటు వాసిచనియె
 నతివయు సతఁడు నిలుత్రోవ నరిగిరంత.

౬౩

వ. ఇట్లటేగి గురుతెఱుఁగరాని తమకంబున వలరాచ గౌరవ
 లెఱకలు గాడ వేడుకపడుచుండ నాయెటి తుదకాఁబోటి
 కైన మొదటివేకటికి న్నొడుకు వొడమె నాబుడుత నవ్వసు
 దేవుండు నడితిగడి మీరని రాచకొడుకుఁ గావునఁ దన
 పడఁతి కొడుకు విడలేక బడిబడినడల నాబిడమెడలాని
 యావలఁ బడనెట్టి యీశట్టిసేక రట్టుమోసి చెట్టంబడు
 దునేపెట్టుకొన్నట్టియొట్టుమట్టు మీరుదునేయని యాపెను
 దిట్టి యీపూన్కిఁ జెల్లించిన నెల్లకర్జంబు లుల్లసిల్లునని
 పిల్లఁ దల్లి నల్లికకుంబాపి యుల్లంబునఁ దల్లడిల్లుటలు లేక
 దొమ్మాని తెచ్చి యుమ్మలికంబున సొమ్మసిల్లు మఱది
 కుఱంగటనిలిపి నీపలచినరీతి నెనరింపు మేనుమాటఁదప్పక
 యొప్పించితిని కసిగందు నందిచ్చిన నాగిన్నెపేరి మన్నె
 వాడన్న నీచిన్నిపాపని మన్నించితిఁ గొన్నిరోజు లరిగిన
 మీఁద నగునెనిమిదవ చూలుం బాలుమాలక జంప
 నిమ్మా ఒప్పుకొనియెద నిపుడు నీబుడుత కుఱలంగొని

పొమ్మనిన నాశౌరియు నమ్మక నేనేమిసేయువాడఁ
బోయెదంగాక యెట్లైనం గానిమ్మని కొడుకుందెచ్చి జరి
గిన కత మొదలుం దుద నేర్పడంజెప్పి యప్పడఁతి కప్ప
గించి మఱియును. ౬౪

ఉ. పంటవెలందిరక్కసుల పాడరుదాటులకోర్వలేకము
క్కంటికిఁదెల్పనాయన పగిందెగనాడక పొమ్మటన్ననా
వెంటనెగోడుతో నలువ వీటికిఁజేరి దిగుల్లలంపఁ గ
జ్జంటలనీగుగార నటు సాఁగిలి మ్రొక్కుచుఁదాతతోననుకొ

ఉ. తామరచూలి!రక్కసులదాడులనేడగువేగుజోలి నీ
కేమనివిన్నవెంటు బరువేగెడితోవ గడింపుమన్ననా
లేమమగండు మంచిదని లేచి నడం దివిమూక గూడిరా
నోమిక వెన్నఁడున్న కడ కుప్పరవీది హుటాహుటికొజనెకొ

వ. నడచి వడితనంబున.

౬౫

గీ. పాలకడలిఁజేరి బడి వెన్నునకుఁదెల్పి
వెలయఁజేసితాను వినియెనొక్క
మాట దానిఁదెల్పి మంటితత్తరమూడ౯
వేలుపులకుఁ దలఁపు వేడిమాటె.

౬౬

వ. అట నందఱఁ గలయం గనుంగొని మఱియు నట్లనియె ౬౭

కం. జేజేలారా? మీరీ

యోజంజని జంకదాలు పొప్పు కొలమునం

దేజునఁ బుట్టుఁడు వెన్నఁడు

ప్రాజదువుల త్రోవనిల్పు పనికటఁబుట్టుకొ.

౭౦

కం. వేలుపుఁ జానలుగొల్వఁగ

మేలన సొబగొప్పఁబుట్టి మెలఁగుఁడు తొలిగాఁ

దాలిమి చెలఁగఁగఁ గట్టియు

జాలింబడ పగతుఁడిచటఁ జయ్యనఁబుట్టున్.

౨౧

మ. సిరితేఁడీగతిఁ బుట్టి యత్తపసులం సేమంబుగల్గించి పె

ద్దఱికంబెంచక త్రుళ్లు నుక్కివుల మ్రందంజేయు దేనంచుఁ జ

క్కెరలొల్క న్నెలవిచ్చెఁదప్పదదిరా కీడౌటనిక్కంబు మీ

రిరవుల్జేరుఁడు వేడుకల్పొసఁగఁగా నిచ్చెట్టులట్టందఱున్. ౨౨

కం. అని తెల్పిచనియెఁ దననెల

వునకుం దామరల పుట్టువుం దగ జేజే

ల్పచికిం బట్టులఁజేరుడుఁ

దనఁవలసిన దెసకు నేలదారెంబ్రీతిన్.

౨౩

వ. అంత నెక్కునాడు.

౨౪

సీ. పల్లజడల కెంపు బామిన తిరివాడు

పోరోగిరంబుగాఁ బొసఁగువాఁడు

పటికంపుఁబూసల పస నరంబు గలాఁడు

చంక ప్రామిన్కుల సంచివాఁడు

తనకుఁదా నె మ్రోయు దండె కట్ట గలాఁడు

ముక్త్యోవనీరాడు బత్తివాఁడు

బసుమంపుమైఘాత బలువు మించెడువాఁడు

ముజ్జగంబులజోలి మ్రోయువాఁడు

- గీ. వేలుపులతేని కొల్వూలో వింతకతలఁ
జెవుల పండువుఁజేయుచుఁ జెలఁగువాఁడు
మదిర కై నారదుఁడువచ్చి మాడువుపయి
నెంటిగాఁ గంసుడుండుట నోలిదెలిసి. ౨౫
- వ. అచ్చోటు దరియంజొచ్చి యక్కూళ వల్లఁబిల్పుఁగని యతం
డిచ్చు నూడిగంబులంది చెందినవేడుకతోడ. ౨౬
- ఉ. చివ్వలబువ్వ యిట్లనుచుఁ జెప్పెనునీవొక రక్కసుండ విం
దెవ్వరు నీకుఁజుట్టలు కుయిన్వినువేలుపు జంపఁబుట్టివాఁ
డవ్వలుదక్క బందుగులు నాదివి కన్నెలు సామికొల్వూకై
యివ్వలఁగల్గినారెఱుఁగు మీ యదువు బ్బయలింటివారుగన్.
- మ. పుడమి న్నూళలనంగఁబేరయిన నీపొత్తుల్గిలారించి యె
ద్దడిచేమ్రగ్గెడు మంచివారిఁ జెఱుపం దప్పించి జేజేలువే
డుడు విన్వారిని గూల్పుపూన్కి సిరితేడున్ రెండువేల్గన్నులన్
నిడుపొసామిని గొల్లడింటమరిపూన్కింబల్కినారొక్కటన్.
- గీ. ఇది నిజంబునమ్ము మేఁబోయివచ్చెద
ననుచు సాగి నడువ నడలి కంసుఁ
డతివ నాటి వఱకు నార్వరగఁనియుంటఁ
దెచ్చి వారి తలలు ద్రెంచె బదరి. ౨౯
- సీ. అతట కసిదీర కాచెడు బాకివాఁ
డాడు తోడును దానిఁ గూడు మగనిఁ
దనయింటఁ గలిగిన తప్పకొట్టునఁబెట్టి
కావలి నమ్మిక కాపుల నిడి

తనపెదయ్య యనెడు తాలిమి దిగదొట్టి
యరిగట్టు లందుండ నప్పగించి
నేస్తుల తులువల నెఱిసిక్కుతోఁగూర్చి
దొరతనం బమరిక దొరలఁజేసి

గీ. నేల నాలుగు చెరగులు నెమకి యందఁ
దనకు మిగిలిన బంటు కన్దవులకున్నఁ
బెట్టుగానుండి బయలన్న యట్టిమాట
మదిని నాటుట వెన్నుని మఱవకుండె.

౫౦

కం. వలమురిదాలుపు పుట్టువు
జఘకున సైదోఁడు నాదు చానను బలుబా
ములఁజెందఁ జేయునప్పటి
కొలదప్పని యట్లు కడుపుగుదిరె ముదితకున్.

౫౧

కం. అదిగని గుదెదాలుపుదొర
యదనిదెయని మదిఁదలంచి యతివను గావం
గుదురొదవిన దొకకర్జము
వెదకెన్ బెదురదురు లేని బిరుదై యుంటన్

౫౨

కం. ఇదియేడవ చూలాతఁడు
చెదరించిన మీఁదసేయు చెయ్యలు జెడుటన్
మది వదలకుంటఁ దన్ను
న్వదలని తమినిల్పు చెలియవైపై పల్కెన్.

౫౩

మ. మునునే నొక్కఁడనై జగంబు గలుగిమ్ముందెల్పు నీవప్పుడి
మను నీరగులఁ గాలి నాకసముల న్మల్పాచు మేజేసితెం

తని నీసత్తువ నుగ్గడింతు జనునా దండఁబునందాఁసముం
దొనరింపంగల దానిదెల్పెదను మేలొందంగఁజేయందగున్.

వ. అది యెఱుఁగియింటిని.

౫౮

గీ. దేవకీదేవి చూలాని దింపి మంద

నున్నరోహిణి కడుపున నునుపుమీపు

తెమ్మెరల మింగుడుల దొర తెల్విమీరఁ

బుట్టు నాకన్నయను రద్దిపుట్ట జగతి.

౫౯

వ. అంతనక్కడ.

౬౦

చ. అదివిని యల్లరుల్జితక నయ్యెను గాఁబని గుంపుతొచుఁ జె

ప్పుదురదినమ్మువాఁడు పయిపూనికె చెల్లుటకేను నాపెలో

నెదుగుదు నీవు నందుసతి కోపిక కూతుర వాదటన్న నె

మ్మదిఁ బలవించె సత్తి యది మానిచె నగ్గుదె బాల్పుమన్ననన్.

గీ. జాతరలఁ గొల్పి పజ మేలు చామవనుచు

నుడువ జగమేలు మన నొడఁ బడియెసత్తి

యటుల గావించి నందుని యతివడొక్క

నెలకొనియెఁ దన్ను నెవ్వరుఁ దెలియకుండ.

౬౧

కం. కలిగెన్ రోహిణి కడుపున

బలుండగు కొడుకెల్ల వారు బల్లిదుండనఁగన్

దెలియఁబడె దేవకికే గా

నలజడి జగములకుఁ బాసి నని పెద్దలనన్.

౬౨

కం. అదిగని కంసుం డులుకుచు

నిదియెనిమిది యైన చూలనేదే మపుడే

బొదిగి సదమదముఁ జేయుదు

బెదరిన గాదనుచుఁ గాచె బిడ్డనిపుటకన్.

౯౦

వ. అంత నన్నవలామిన్న సన్నంపునడుము తొమ్ముదన్నబలి
యుటయు.

౯౧

సీ. మంటిపై పసగల్గ మగుపకుఁ బగతురు

మంటలేరని చెప్పు మాడ్కినుండె

నీరాడు ప్రొద్దైన నెలఁతకు మార్తురు

బోరాడు వడిదస్సి బొగులుపడియెఁ

గమపుబిట్టెక్కుడై కనుపింపముగుదకు

సూడుల మేమాపు సొబగుఁగనియె

పిల్లబొర్లుదు గాలి బెట్టెన లేమకుఁ

బెరవారిలో వలి బ్రదిలఁబాటె

గీ. నాతినడుమున కలకలు నాటకంటు

నడుము తుద మొదలెఱుఁగక నలిగిమెలఁగె

నైదుదయ్యాల చెయ్యలయ్యతివ కొదవు

నంతవెలుగుల వెల్లులో నణఁగిమణఁగె.

౯౨

వ. ఇట్టియెడఁ గయ్యాలయ్యమొదలగు వేల్పుజడదారులును

బదిపగుల నెక్కులం బొసంగు బొక్కవాలుగల వేగన్నుల

మిన్నయు మంచుమలకూతురు మే సగంబుగాఁబొసఁగు

ముక్కంటియు ముక్కిటనెక్కొన్న చదువులరాణిఁగో

దాతయుఁదక్కుఁగల జేజేమన్నవారునుంగలసి చనుదెంచి

నిండువేకటం బొదలు బోటి నుద్దేశించి చేమోడ్పులర నెస
టంగదియించి జోహారు లెచ్చరించుచు నిట్లని కొనియాడిరి.

సీ. పా లేటిరాదీవి పంచగీమ పరాకు

పచ్చపట్టాలై చాలా పరాకు
కడుపున జగములు గలదేవర పరాకు
త్రాఁచుమేపెక్కిరింతా పరాకు
రెండైదువేసాల నుండుజాణ పరాకు
నలుచేతులమరు మిన్నా పరాకు
పొలదిండి మూకల బొడుచు దిట్ట పరాకు
కలుముల చెలియేలికా పరాకు

గీ. యఱుతమానిక మమరు జియ్యా పరాకు
కఱుకు కొలగుమి యెదురు చుక్కా పరాకు
పలుకుపూబోడి మగని యప్పా పరాకు
కాకరాచెలికందు సోగా పరాకు.

౯౧

కం. నాలుగు ప్రాజదువులు నీ
మేలిమితన మెల్లఁదెలుపు మేరలని గదా
నేలగల జన్నిగట్టులు
బాళిం జదువుదురు ముత్తిఁ బడయఁగ వేల్పా.

౯౨

కం. నీవెఱుఁగని దింతయు లే
దీవే పుట్టించిపెంచి యెగ్గునబొరయం
జేవనరుట దలఁపోయం
గావేరికి యాటలయ్యె గా నీకరయన్.

౯౩

మ. చిరనానాటికే మించుగాకటుకుగా చే యెత్తి శాస్త్రేతిమో
పురహింపం గవిజేరి డెందము పెడంబాటింపగా నీక ని
న్దురిగాఁ దల్చిన పెద్దలేమెరిగిరో గొప్పైన నీత్రోవ త

కొరులెవ్వారు నెఱుంగనోపుదురు మేలొప్పారు నీనిక్కముకొ
నీ. ఒకఁడవై యంతయై యొకజోలిబట్టక

కొనకంత నీవయై కొలములేక
పేరూరు లివియుని, పిలువఁ దలఁపఁ గాక

నిండు వెలుంగువై నెగడితొల్లి
సత్తి తాఁజేసిన జగములఁ గాపాడ

నప్పుడప్పుడు లెక్క కగలముగ
నెన్నిరూపంబులో యెత్తితీ వప్పాటి

తెలియ మాతరమా నె తిక్కవార

గీ. మయ్య కనికర మొలయ మాకియ్యెడఁ దెలి
వియ్యకున్న నినుంగన నేదిత్రోవ
కడుపు వెలువడి కన్నులఁ గానుపించి
నడుచుపనిఁ దెప్పవే కల్మినాతిదయిత.

౯౯

మ. మునుపీ పుట్టువు నెల్లఁ బ్రోవ నెకదా మున్నీటిలోఁ జేపవై
మునుముచ్చోపాలిండికోరకొనచేమోసంబునందించిప్ర
మినుకుల్వేగ మఱల్చితెచ్చి నిదురన్నేల్గొన్న జేజేల పె
ద్దనుజెందించితి వెంతజాణవో నినుం దండ్రోగనంబోలునే.

గీ. కడలిమునిఁగినట్టి కవ్వపుకొండఁ దా
బేలవగుచు నెత్తిబెట్టి మోసి

యప్పుకుప్పుదరువ నమరించి జాలేని
మందు వేల్పుమూక మన మెసంగవె ?

౧౦౧

గీ. పుడమి చాపజుట్టి పొలదిండి కొనిపోవ
నోలి పందిరూపు నొనరదాల్చి
వాడిపంటజీరి వడి పంటచేడియ
గాచి తిరితమేలి కలిమితేడ.

౧౦౨

ఉ. బత్తునిమాటనిల్పుటయె బాగని రచ్చ హజారమందు ను
బెత్తగు కంబమందు సగమేర్పడు మానిసి రూపునందిమై
నెత్తిన సింగ వేసమును నెక్కొనఁబుట్టి మెడగిపట్టి గో
రొత్తి సరాలుదెంపి యసమూనితివో పొలదిండిఁజంపుటకో

చ. గొడుగును గోచిజన్నిదము కూరిమిదాల్చిబిరానఁనల్లద్రా
వుడు దొరజేరి జన్నముడివోవక సాగెడుచోట నేల మూ
డదుగులుగోరి యన్ని దెసలాని బలిన్వెసఁగట్టి వైచి వే
పిడుగడి దంపువేల్పు కిడవే సిరి కొల్లగ లచ్చిదాలుపా.

తా. వేయఁచుల్లమేటి నిన్నుబాదువక వేరాచబిడ్డెన చో
నాయంబూని పసిన్మరల్చి బలిమిక రా వానిచేగొడ్డటక
మాయంజేయఁగజన్ని గట్టువయి సొమ్మల్మీరు రామిన్నల
న్మాయన్బంపవె యిర్వదొక్కపరి నుగ్గున్నాచమైపోవఁగాక

కం. పదితలలవాని జగడం

బాదవిన గుదులమర కుతుక లొక్కటతునుగ

నదనమునఁగూల్చి ప్రోయా

ల్కుదమొదవఁగఁ దేవేదీనిమొదలిటిపుటకక.

౧౦౩

గీ. ఇపుడు తులువల యుల్ల ముయ్యెలలఁబోలెఁ
దూగ నీ జవరాలికిఁ దొడరిపుట్ట
గాబునందుండి వెడలు మో కల్మిజేడ
దండము లొనర్చెదము నీవె దండమాకు.

౧౦౭

వ. అని కొమ్ము సింగాణిం బొగడి ముక్కంటి మొదలైన
వేల్పులు యమ్మగువం గనుంగొని యిట్లని వక్కాణించిరి.

శా. తల్లీ బొజ్జకుఁగేలుమోడ్చెదము మేల్దాపించెమామాటలు
జల్లులా వితఁడేలికందఱకు మున్నాలంగ నోముం జత
ల్లోల్లలాఁ బచరించినా వవియె గొంకుల్లాని నీకిచ్చె నీ
చెల్లుంబాటును బాపురే పులుఁ గు డ్దాజ్జేజేగనం గల్గితౌ.

గీ. పోయివచ్చెదమమ్మ యీబూరగొమ్మ
సామిదెల్పెడు వరుసపై జరుపుమనుచుఁ
జెప్పి వారిండ్లకడకేగి రుప్పరమున
గుడుసువాల్బామె లొత్తిలి నెడువుకొనుచు.

౧౧౦

సీ. కాకరాసింగంపు గదిసిల్చివెలుగొందు
నెలపున్నమకు వెలినెలవుకొన్న
యేడొక్కటగునాటి మూడవకేజాము
ముందఱ నలువరిక్కందగు తఱి
సోకుమూఁకలగొంగ చుట్టు వాల్సంకులు
గుదెకొమ్ముసింగిణి గొప్పకత్తి
నాలుగుచేతుల నలువొప్పబంగారు
పంచ పచ్చలతాళి బటువుపేరు

గీ. లొప్పుగలసొమ్ము లెన్నేని మెడలమెఱయ
నబ్బరంబైన వెల్గు మిన్నంది వెలుగ
పైఁడికడుపయ్యఁగన్నయ్య పాపఁడయ్యె
నెయ్యెడల నెవ్వరిట్లని యెఱుఁగకుండ. ౧౧౧

శా. రిక్క ల్మిక్కుటమైన తెల్విఁగనియెక రేరాపగల్పముల
నృక్కల్లప్పెడు. కాపురుల్వదలెఁ జెంపల్వొంగె మున్నీగు లా
చక్కిన్మబ్బలు గుబ్బటిల్లె పిడుగుల్జల్లించుట ల్మానె పెం
పెక్కెన్నలెసలాగి కన్నవలపుల్ హెచ్చాయెఁ బెన్నయ్యెరల్
చ. అదిగని కన్నతల్లి కొడుకొ నని చేతులసంకుదారి మే
న్ముదిరి పరాకులేక కనుమూయక తప్పక చూచివేడ్కలోఁ
గదురగ వేఁడె నీమొదలికర్జము లెవ్వడెఱుంగుఁ జేవరా
ముదుకలకెల్లను న్నొదలిమోను వెఱింగితి నిప్పుడెంతయుకొ

గీ. ఆదుదానఁ బొగడనలవియె మీతొలి
పోకలెల్ల కాలిపోకలేని
గాలికూటి మేటికయ్యాలమేపరి
యన్నకైన దూరమెన్నననఁగ. ౧౧౨

గీ. కాన కనికరంబుగల్గి నన్నన్నింపు
మేదినోచి కంట నెఱుఁగసుమ్ము
కొడుకవనుచు నిన్నుఁగోరికెఁ బెనుప నా
కేదితెరవు కంఠుఁడెట్లు తలఁగు. ౧౧౩

ఉ. చిచ్చులురాల్పుచీచెడుగు చేయడిదం బెపుడండబాయఁ డీ
హెచ్చుజెడంగ నేపగిది నేఁ జరియింతునొ దెల్పు కండకొం

బుచ్చల నీకనుంగొనలఁబోలఁగఁ జూడఁగలేను దెల్వినా
 కిచ్చిపడచ్చువ టి పసియీడు దటాలునఁ జూపు మ్రొక్కెదకో
 వ. అని వేమారు తల్లివేడుకొనుచుంట వనుదేవుఁడెఱింగి
 పుట్టిన బిడ్డనికొజూడ పురిటిగీము మోసాలనుండి చని నీ
 రాడి వేపాడిమొదవుల జన్నిగట్టులకిచ్చెద నని వాక్రుచ్చి
 యచ్చోటుదరలి పాపనింగాంచి మోసులెత్తినబత్తి నల్ల
 నయ్య కల్లనల్లన వలగొని వెనుకటినడవడులం బేర్కొని
 కోర్కెదీరం గొనియాడుచు నోయయ్యా కుయ్యాలింపు
 మియ్యెడనేనేమిజేయవలెనోయెఱుంగమఱుంగుమానికన్నరు
 వైన యీమొదలింటి బూమె లుజ్జగించి యెజ్జవై తేటగా
 వివరింపు మని వేడుటయు నాపక్కినెక్కుడుసామి మక్కువ
 మిగులుగని నాకీపుట్టువున కీవప్పవగుట నీకుఁజెప్పెద నెఱుంగు
 మీవును నీయిల్లాలునుం దొల్లి కల్లలుడిగి యిల్లువెడలి
 యడవి నిడుమలంబడి యాకలంబులుమెనవి తపసులైన
 మెచ్చి నేవచ్చి కోరికలనిచ్చెద ముమ్మాటికి మీమాచ్చట
 మందలించండి యనియడిగిననడుగులంబడి తెడబడక మీరు
 ననొక్కడుకుఁగావలయునని యడిగితి రదివినినేనునట్లగుటకుం
 బాసయిచ్చితిఁగాన ముమ్మారు మీకొమరుండగుటకొప్పిన
 కతంబున నింతకుమును రెండప్పులు దీర్చితి నిదికడపలి
 యది యికమీఁదట మీకునుమీయందునాకునుం బుట్టువు
 గలుగదని తొల్లింటికతఁజెప్పియిప్పుడేకొలఁదినడుచుకొను
 టకుం దండ్రుకిం గరపి చిరుతపాపండ్లె యరుపునాగించిన
 నాశౌరియు నావెన్నాం డన్నవెంబడి జరిగించుకొనుటకై

బొట్టినట్టె పట్టిపోయిన నెడబాయలేని తమకంబున నెక్కింత
వడి తల్లిసంకటపడి యంతటం దెల్వి నెలకొల్పుకొని కొం
పోమ్మాయని విడచి తొలగి యూరకుండె నంత వసుదే
వుండు. ౧౧౭

కం. బిడ్డని తొమ్ముననిడి చన
నడ్డంబైయున్న తలుపులంటిన గడియల్
దిడ్డులుదీయుచు నిడుపడు
పడ్డప్పటివలె నమర్చి బడిబడి నడచెన్. ౧౧౮

గీ త్రోవ వానముంపఁ ద్రొక్కటపడకుండఁ
బడగలాపి చిలువయొడయ దరిగి
నంత జముననిండి యసలెత్తి పారుటఁ
గాంచి శౌరి మదిని గస్తిబడియె. ౧౧౯

న. అదిగని. ౧౨౦

గీ॥ చదలు వాకసవతి జమున యీపాపని
మొదలుదెలిసి పాసె ముదము గదుర
నడచి దాటె శౌరి వడిపాపతేఁ డేగ
నందుపల్లెఁజేరె నాడె శౌరి. ౧౨౧

ఉ. అంతకుమున్నె నందునకునయ్యెదఁగూఁతురనంచు వెన్నతో
మంతనమందునన్న తొలిమాయ ఁసింబరికించు పల్లెలో
సంతనగా యశోదయనుచామకుఁ బుట్టి నెడ్లల్లెఱుంగరా
క్రంతల నిద్దురన్మునిఁగి కార్కొనువారలు మైకమబ్బినన్

వ. అట్టియెడ వసుదేవుండు. ౧౨౩

ఉ. పోయి బిరానఁ దానుగొనిపోయిన కుఱ్ఱుని యాపెపక్కలో
దోయిట నత్తిపెట్టి కనుదోలుఁ దెమల్పనివారి లేవఁగాఁ
జేయక దానిబిడ్డగొని చెంగునజేరి యెఱుంగఁజెప్పి వా
పోయెడు దేవకీతెరవముందర డించి తలంగి గొబ్బునఁ

కం. అటులరిగి తానునిలిచెడు

కటికియిరుల చప్పరమునఁ గాలూనియు నె

ప్పటి పగిది నుండెఁ గతలిం

కెటులోయని యరసికొనుచు నెఱుంగనిపగిదిన్ ౧౨౧

వ. అంత మీదట.

కం. ఆపాప పెద్దఱంతుగ

పాపోవం గాపువాఁడు వడిలేచి కనెం

దాపునకరిగియుఁ గఁసుని

లేపక ముందెటుల మనకు లెస్సని తొరతోన్ ౧౨౨

కం. దేవర యీసరిప్రొద్దున

దేవకినీళ్లాడె నేగుదెమ్మని వేగ

ల్లావగుసదెల్పఁ దూగుచుఁ

జేవమెరసి పురిటికొంపఁ జేరం జనియెన్. ౧౨౩

గీ. ఇంటికాపువారిఁ గంటగింపుచు దిట్టఁ

జాగుసేయుటెట్టి జాడమీకుఁ

బొగరు మించెననుచుఁ బోనాడి చిఱుతను

బట్ట నెదుటనిల్చి పలికెఁజెలియ.

౧౨౪

మ. అకటాకూఁతురు నీకుఁగోడలిది నాయంబా మొగాతండుగా
 డు కరంబల్లి కటారునంబొడువ గీడుకారాద యాయాఁడుచే
 సెకలొల్కం గను దమ్ములెత్తెవచ్చు చాల్జేయెట్టులా డీపె కు
 త్తుకదెంపం గలదేయసంబు మివులందోసంబురా యన్నయా
 వ. అదియునుం గాక.

కం. సరకుఁ గొనకెంతవారి

నొబ్రిగొనెదవు దానఁ గీడుబుట్టె జెడుగా
 సిరిమగనిమీది యలుక

న్దరిగెదవే యాఁడుదాని తగునె విడుమనక. ౧౩౨

మ. మగువా యేడిటిమీదిగాబుదరుగు న్నంమ్మంచువిన్నున్నుబ
 ల్కఁగ నీవక్కడలేవె నాబతుకు ప్రీలనేయఁ గైబాట పు
 న్నగల నేర్చిన నమ్ముపెల్లు తలదెవ్వన్దన్నెద న్నారు జె
 ప్పఁగమోసంబగురాకుమంచుఁజెలినొవ్వనృల్కవాడ త్తటిక.

గీ. పుట్టుకందుఁ జేతఁబట్టి మీఁదికినెత్తి
 కీళ్లు దిరుగమొత్తి గిలకలొత్తి
 బండమీఁదఁ జాకిబట్టఁ గొట్టెడురీతి
 గుండుమీఁద జబిరె గండుమిగిలి.

౧౩౪

కం. ఆపిన్నదితాపైఁబడ

కోపికమిన్నంది వేల్పులొగిఁ దను ముసర

నాపబ్బవరాండు గొలువఁగఁ

బ్రాపునఁ గాన్పింపఁజూడఁబడ కంతటిలోక.

౧౩౫

గీ. కంసుతోడఁ బల్కుఁగాఁ జొచ్చెనోరినిన్
 గెడపు బలియుఁడొక్కఁడు పుడమిఁ గలిగి
 పెరుగుచున్నవాఁడు బీదఁనన్మూర్ఖుఁగ
 తరముగాదు తెల్విదప్పెనీకు. ౧౩౬

క. అని మింటఁబల్కి మొదలిటి
 దనఁ దనరినసత్తి మాయమై పోయిన గొ
 బ్బుననింటి కేగి తనకు
 న్జనవరులగు వారిఁబిల్చి సందియపడుచున్. ౧౩౭

కం. మంతనమున నిట్లనె నీ
 వింతలువిన మెన్నఁడరుదు వినుకెగసి కటా
 పంతముగ నన్నుఁద్రుంచెడి
 సంత్రువొడమె నంచు సత్తి సాటించె వినన్. ౧౩౮

గీ. ఎగ్గేమి సేయలేదెన్నఁడు సిరిగూర్పు
 మగనికి నామీఁద బగఁదలంపఁ
 దనకుఁదానే కంటు తనముగడించెజే
 సెడిదేమొ కానిమ్ము చెరుపఁగలఁదె
 మదికి వచ్చినయట్లు మఱిమఱిగావెంతు
 నెట్లన మంచిదై యేపురేగి
 పల్లెలు వీడు లీపనిఁబూని మీరేగి
 చిన్నపాపలఁ బట్టి చెండివైపుఁ

గీ. డందొకండైన దెగటారు నట్లుజెడక
 నిలచిన మఱుంగు వేసాల బలియులఁగని

కడిమిఁగూల్పుఁడు బాపల గండదంచి
పొగరె గరనేడిపించు డిప్పడమి నెమకే.

139

చ. మనపగవారిఁజేరి కలమంచి తనంబుగడించి పొంచుఁ డొ
య్యన బలుదోసపున్గనుల నారసి కూల్పుఁడు సత్తి సెప్పిపో
యిన పినపాప నారయుచు నెవ్వరికిన్ న్మరుగందనీక రం
డనుటయు వారునట్లయని యాఁగిరినలైన లొక్క పెట్టునన్.

సీ. కోవెలల్దేవుల్లఁ గూడఁజెక్కలు సేసి
పెద్దలగీముల పెరికివేసి
తపసులచెంప లత్తలువేసి పడఁద్రోసి
కరివేల్పు గాపుల గాసిచేసి
జన్నముల్దగుచోటులన్న రో తలుగూసి
చనువరులను గాల్గజమిరి రోలి
జన్నిగట్టెదురైన సరిమొగాన నుమేసి
కల్లరుల్తమవారి గాఁగడాసి

గీ. ముర నరక బాణ శంబర బకాఘు
వత్సకేశి తృణావర్త వక్త్రదంత
పూతనల గోడు గుడుపుచుఁ బుడమిదిరుగ
రొమ్మునడతల దొరతల ల్లిమ్మదిరిగె

౧౪౧

వ. అంతవిక్కడ నక్కడలి రాచూలినక్కునందిడిన రాయండ
క్కరనెంచి యశోదపక్కంజేరి యెక్కుడు రొదపిక్కట్లె
పక్కలెగర నెక్కెక్కి యేడుపుసాగించిన నాయమ్మయు
సోమ్మసిలియుండుటఁ దక్కి చక్కని బిడ్డదక్కెనని నెక్కొ-

నని వేడుకంజూచుతఱి నచటితొత్తులెత్తె తి కాల్గెగర నడు
 చుచు మొగబిడ్డ మొగబిడ్డయని సంబరంబులు సేసుట
 లాలకించి మేలుమే లమ్మలక్కలారా చూచిన త్తమువత్తు
 రే యని యత్తఱి బల్లెగల చేడియలు తత్తరంబున నత్త
 వదినె యేరా లక్కసెల్లెండ్ర వేర్వేరం బిలుచుకొని వచ్చి
 పసపు నూనె చెందిరంబాకు. వక్క మొదలగు కానుకలు
 దెచ్చి యచ్చోట నునిచి బొట్టెకు వెట్ట నీరాడించిగన్నమ్మ
 గలపి యప్పటిసంతసంబునబాలు వెన్న మీఁగడపెరుగులం
 జల్లులాడి పల్లెవారు యిల్లుసేరునంతకుఁ దొలిసంతుగులుగు
 వేడుకఁ దానంబాడి నందుండు నేల జేజేలకుఁ దొడుకులు
 ముడుపులు తెగువమిగులఁ దేగంబుగావించియప్పిన్నయ్యఁ
 దాతఁగన్నయ్యఁగాఁ దలంచియిట్లుని కొనియాడఁదొడంగె.

క. తొలిపల్కు లెఱుంగవు నీ

కలరూపట్టులైనచోటఁ గనుఁగొన నే గొ

ల్లలలోని వాఁడ మొఱకుఁడఁ

దెలియఁ గలుగుటెట్లు పుట్టి తెంతటి పనికొ.

౧౪౩

క. జగముల నేలెడి ప్రోడవు

జగములు వోఁజేసి వెనుకఁ జక్కని వెలుఁగై

నెగడెదు పెంజీఁకటి గ్ర

మ్మఁగ నీయకచూడ నెట్టి మాటో యెఱుఁగఁ. ౧౪౪

చ. తొలితొలిబాముల న్నదినిదూరిచిమియడుగుల్లలంట్రమొ
 క్కులుసవరించిదోసములుగూలఁగ నోములునోచినామొ యీ

వెలఁదికి నాకుఁబుట్టితివి వేడెద మమ్మిఁక నైనఁబుట్టుకం
బొలయకయుండజేయఁగ దెబొందులనెల్లముసంకుదాలుపా
వ. అని వక్కాణింపుచు. ౪౬

సీ. ముమ్మారు వలఁగొని మ్రొక్కి విన్నపముగా
మనవి జెప్పిన సిరి మగఁడు వలికె
మునుపు జేజేలవీటను వసువులలోన
ద్రోణుండవీవు నీ త్రోవనడచు
పొలఁతుక ధరయనఁ బాలుపగు నిది మీర
లిద్దరు ననుగూర్చి యెన్నఁగాని
నోములు సవరించఁ బ్రేముడినేవచ్చి
తలపేమి యన మాకుఁగలుగుమంటి

గీ. రేను నొప్పితి నటులని యిందువలనఁ
గొడుక నై తింక నెపుడు మీ బుడుతగాను
బుడమిఁబుట్టను మీరలీ బొందు వెడలి
ముత్తిజెందుదు రిది నిజమెత్తినాఁడ. ౧౪౭

మ. అని వాక్కుచ్చిపరాకుదెల్పిన నతం డప్పల్కులేత్రోవఁబో
యెనొ బిడ్డండను ప్రేముడిం దగిలి గీమేగాములందంగ రా
దని గోపుల్వడిఁజేసిరా పొలఁతి చేతం బట్టి చన్దోయిఁ జే
రినపిల్లఁతని గాంచి మిక్కుటపు గూర్మిన్సారెనొక్కుమ్మడికొ
వ. పిమ్మట.

కం. పడవాళ్ళ బనిచె మందల
దొడుకులఁ గాపరులఁ బిలువ దొరయగు కంసుం

దుడుగరలు గల్గికొలదిం

బడిబడి గొనిపోయి రెల్లపట్టుల గొల్లల్.

౧౫౦

వ. అట్టియెడ.

౧౫౧

మ. దొరకేటేటనొసంగు పన్నిడుటకై దూకొన్ననందుండు సం
బర మేపారంగ బండ్లపై బెరుగునే బాలోపి సంతెత్తి ముం
జరుగం బల్లియవారు నట్లగొనుచుం జంటన్వడి న్రాగఁ బ్రా
ద్దొరుగం గుంకుడు మెట్టపై దిగిరి తేడున్నట్టి ప్రోలేరువక

గీ రేయి దిగినచోటఁ బాయలై పవళించి

వేగురిక్కఁగాంచి వేగలేచి

తాముదెచ్చినట్టి తరిపిపాల్నేతులు

గొనుచు రాచనగరి గొప్పతోవ.

౧౫౩

కం. కొమ్ములు పూరింపుచుఁజని

రమ్మానిసి తేనికొల్వకంతటి మీఁదక

సొమ్మరిజెల్లినమెడయఁడు

పొమ్మన సెలవొంది శౌరిఁ బాడఁగను వేడ్కక.

౧౫౪

కం. మోసాలకాఁపరులు సను

డీసందున మనికియనిన నెంతయుఁ గడకక

జేసన్న జేరికాంచెం

గాసికొసరిదప్పియున్న గాదిలియనుఁగుక.

౧౫౫

చ. కనిచెలిమెంచి నందుడనుఁ గంటగు కంసునిచే నలంగియుం

జనువున మమ్ముదల్తువని సారెకువిందుము మంచిదయ్యెకం

సునకరిచెల్లెఁ బొమ్మనియెఁ జూచెద మిమ్మనిచేరినాఁడ నే
మని సెలవిచ్చెదో తెలుపుమన్నఁ జెలి న్వసుదేవుఁడర్మిన్

కం. కౌఁగిటఁజేరిచి లెస్సలె

లేగలు నాబసులు చీడలేదుగదా మె

ప్పొ గౌతము నీరుం బసి

కేగిన దెస నిండఁగలదె యేనాఁడడవిన్.

౧౫౭

కం. సంగాతికాఁడ నాబ్రతు

కంగిట పుండాడఁగూడ దలసుఁడు బోజుం

డింగలముఁబోలు చూడ్కిన్

బ్రుంగింపగ సేమమెట్లు బొసఁగు న్దలఁపన్.

౧౫౮

ఉ పుట్టిన వారి నాకసము బోరునఁ బల్కిన మాటఁబట్టి చాఁ

గొట్టిన వీటి వోయిరిది గొట్టనకేచి చెలిన్ననుం జెరం

బెట్టి కలట్టి చుట్టముల బింకము మానిచెఁ గాలసంకెలల్

గట్ట నికేది త్రోవ యరికట్టుమిదొట్టునఁ జెట్టవోవఁగాన్

శా. నామీఁద న్నే నరుంచి వచ్చితివి దీనన్నాకు వేడ్కయ్యెబా

మ్మి మీదం జెడురక్కసుల్ ల్దిరుగ మీకీచక్కిఁ బెన్కిడులె

న్నోమోసంబులుగల్గుఁబొమ్మనుడుఁదానుప్పొగినందుండు కీ

డేమీ గల్గదు దీవనల్పలుపుఁ డేనేప్రొద్దు మేలందఁగన్,

వ. అనినపిమ్మట.

౧౬౦

గీ. ఇట్లు వల్కునందు నెంతయుఁ గూరిమి

గారవించి శౌరికరుణఁబల్కె

నిన్ను దండ్రడివనుచు నెరసమ్మినాకొడు
కున్నవాఁడు మందనుండి తెలియ.

౧౬౨

కం. అనియిట్లాడిన నందుం

డను నాకొమరుండు నీకు ననుఁగుగొడుకుగాఁ

జనువుననాడెదరే యి

ట్లనుకొనుఁడని యింటిత్రోవ నరుగుచుఁ దనలోక. ౧౬౩

ఉ. ఉప్పలు లేమొగల్గునని యోడఁక చెప్పెఁగదాయతండు మీ
దెప్పని యెట్టులొపెఱుఁగు నేయెడఁబ్రాద్దులుపుచ్చి పోవఁగా
దిప్పవ లేగులోపలనె యేగుదమంచు హుటాహుటిక జతల్
దప్పి పొలంబు చాయల నె దందడి పల్లియకేగి రంతలోక.

ఉ. బల్లిదుఁడైన కంసుఁడటు బంపిన రక్కసి గుంపులోన వ్రే
పల్లెకుఁ జేరి యొక్కముదిపంద జెడన్ను వపూతనాఖ్య జా
బిల్లి కొలంబునంబొడమి బీదలనెక్కొను వారిఁబ్రోచు పొ
న్వల్లియదాల్పుఁజగపుటకువచ్చెనుమందులుగాంచుమైదుతోక.

క. మెల్లన గొల్లలపల్లియ

నెల్లంబరికించి నందునింట బిలగా

డెల్లరు విన నేడ్పుటఁగిని

చెల్లిచెద వీనిననుచుఁ జేరెన్వడిగక.

౧౬౪

వ. ఇట్లమ్ముకుకరక్కసిరా లక్కజంబైన మైదుచక్కదనం
బమర నిద్దంపుటద్దంబుల జగిదెగడు జెక్కులును నిగారించు
దుగముక్కాళిపుర్వులనిక్కులు దక్కంగొను ముంగు

రులును దామరకులుకులొలుకు గన్నులును సరచందురు
 విరివి మొరికిసేయు నెసలును నువ్వుబువ్వులనవ్వు చక్కని
 ముక్కునుం జింకదాలుపు బింకంబు నంకించుమొగంబు
 నం జిరునవ్వలయు చుండఁ జెంగల్వతావులకుఁ దావ
 లంబగు నెమ్మేని యెమ్మె బయలువడుచుండఁ బైడికుండల
 గండునండగొను గబ్బిగుబ్బలయుబ్బరంబ బబ్బరం బెల
 యింపఁ జదలేటి మిసమిసయిసుము కుదురునదలించు పిరుదు
 లగుదుజూపరకుం జూపులొగరు కెమ్మోవి కమ్మతమ్మ
 లంబు వలపుగమ్మకొన వన్నెగల బన్నసరంబులన్దలసి
 మెలఁగు చినుకపూసల సరు లరుత నెరతనంబుజూప జిలుగు
 పలువన్నెకట్టుపుట్టంపు పైచెరం గట్టిటుదొట్ట నలెవాటుగాఁ
 జట్టి యశోదమ్మ పనులఁబడి యట్టిటుదిరుగుటరసి బొట్టె
 తట్టుజేరి యోరబ్బ యబ్బయా కొంటివీచంటి పాల్ద్రావు
 మావులింతలేల యని నిదురగదిరి నట్లుండి పండిన నల్లనయ్య
 నెయ్యనపక్కంబాపి డొక్కంజేర్చి మిక్కుటంపు వేడుక
 నక్కునకెత్తి పాడి వీడి చావు మందిమిడిచిన గబ్బిగుబ్బ
 డెబ్బన బయలుపరచి పాపనివాకరపించి పీల్చుమని కను
 తెప్పమూయక చూచుచుండ నాకుట్ట యట్టుసాచి సిగబిగు
 వుగాఁ జేసమరించి యాచంటిపాలాను నెపంబున వంటి
 నీరంటి రాపల్కుదుటిమోపున తేపతేప కాపెరూపర జాట్ట
 నాచిట్టతల యోవెట్టిబిడ్డా వదలుమని వాపోయిన నాపక
 గట్టుగట్టున దేవుచు మోపుజేయ మంటలంటి కంటగిం
 చుచు గెంటఁజాలక మేనెల్ల నివిరి యూపిరితాపిరించక

కూయుచు రాకాసియై నేలంగూలి కాలుంజేయాడించు
టలులేక మడిసె మఱియును. ౧౬౭

సీ. ముక్కంటిచేవాలు మొనతొరగొగ్గి పం
డ్లిగిరినభావుల నెనయుకండ్లుఁ
జంకలంటుక బొడ్డుసరికి సాగినచండ్లు
గొండబోటులకుద్ది గొప్పతొండ్లుఁ
జింతనిప్పులపోల్కిఁ జెప్పుజంజరు కొప్పు
బండికందెన మేనిబంకకప్పుఁ
గొక్కెరచందంబు గూనివెన్కటియొప్పుఁ
జిన్ని సంకులగొంతు చెవులరప్పుఁ

గీ. గలిగియత్తిగఁ గ్రోసులఁ గ్రమ్మియున్న
మానులును రాలు పొడిగాఁగ మడిసి పడిన
పాడురాకాసిఁ గనిరి ప్రేపల్లెనున్న
గఱితలందఱు గడగడ కళవళించి. ౧౬౮

వ. తొక్కటపడు నడరునందు. ౧౬౯

తా. జాలింబొంది వగల్గొమల్నెరప నాసామల్యడిన్వచ్చి పె
న్దాలింగూలిన వింజమొక్కొయదినాఁ గాల్సేతులున్నెలపై
సోలంబుచ్చినదానిఁ జూచి వెఱతోసొక్కెత్తి నోరాడ కు
య్యేలల్బోని యెడందలన్గలిగి మీదెట్లంచుగోడాడుచుకొ

డి. ఈపెనుదయ్యమెక్కడిది యెవ్వరిపంపునఁ బారుదెంచె నిం
దేపగిదీయొడల్బడియె నెవ్వరు మొత్తిరిసావ పాపఁడే
డీపలుగాకియొండొడిచి యెగ్గొనరించెనుచెప్పుడన్న నా
ల్లాపరిపేరటాండనిరి గత్తరతత్తరమేపురేపఁగాక ౧౭౦

సీ. మదిరకు మీరేగ మరునాఁడు రేపడి
 యెడ సొబగొప్పార నేగుదెంచి
 నల్లనయ్యను డాసి నాతండ్రి యాకొంటి
 విచ్చేదఁ బొల్ద్రావు మిప్పుడనుచుఁ
 తొడలపై నిడుకొని దూబ యారక్కసి
 వల చన్ను గఱపింప వాబిగించి
 గ్రుక్కగుక్కకు మేనుసొక్క నెత్తురు ద్రావి
 వడి గోడు గుడిచిన విడక పీల్చి

గీ. యొడలి పెనుగాలి వెడలించెఁ గొడుకుఁ గుఱ్ఱఁ
 డాపె రొమ్ముననున్నవాఁ డతనిఁ దెచ్చు
 పెట్టులో దగఁజేయుఁడంచింతు లడల
 వెఱగు జెందిరి గొల్లలు వింత యనుచు.

౧౭౨

న. కొండొక తడ వట్లుండి యంతం దెలివి దెలుపుకొని
 తాల్మియుం జెల్మియుం బైకొనఁ బిల్లఁగ నీసి తల్లికిచ్చి
 యొక్కపెట్ట నందఱుగండగొడ్డండ్ల మోటకత్తులఁ గడికం
 డలుగఁ జదిమి మేల్జావలకు తావలంబైన యడవివ్రాకుల
 నఱికి వాము లమరించి కాదు గావించి యందగలంబైన
 యగ్గిం బ్రేరేచి రవులుకొల్పి యందుఁజేర్చి రొడలపుడు.

గీ. దానియొడలు గాలుతఱి మంచి వలపాపె
 నన్నికడల కంపు లంత వారు
 దోసకారియొంట దొడరు పెట్టి మంచి
 వలపటంచు వెఱగుపడిరి కూడి.

౧౭౪

కం. కొడుకు దనఁ చేతిలో నిడి
మిడుకుచు నారేని బడఁతి మెత్తనిపెండ
నడు దయ్యాలఁ జదువుచుఁ
దడఁబడుటలు మాసి నిల్వఁ దాలిమి కతనన్. ౧౭౫

కం. చచ్చెడు మందిడు చానకు
నిచ్చె న్నేలిక్కజేరి యిచ్చఁ జరింప
నచ్చి మగనిఁ గని పెంచిన
మచ్చకనుల తల్లి కెట్టి మచ్చిచ్చునెకో. ౧౭౬

మ. ఇటు లెల్లారుఁ దలంపఁగాఁ జిటుతబిడ్డేమంఁటెనో గాములం
చటకుం బాపలఁ బిల్వఁబంచి తొలిపల్కాడించి వేనోళ్ల నె
క్కట బల్దీవనలంది వారి కిడియెన్ గెసేసి పాలిచ్చు నా
తుటుమున్వేయిఁటినందుఁడిచ్చెసిరి చోడ్చోగొప్పలోనెప్పఁగన్
గీ. నల్లమేసామి పుడమిలోనవి జరిపిన
కతలు జడదారిచే విని కాన్ కంతు
కట్టిమనుమఁ డామిఁదటి కతలనెల్ల
నానతిమ్మనివేడె నెయ్యంబు నెరపి. ౧౭౭

కం. వలిమలరాకూఁతురి పొ
త్తులవాఁడా వెండికొండ తొలి బోడితె
మెలగు పిసాసుల తేడా
పలుకొమ్మల మెకము తిత్తిబట్టగు వేల్పా. ౧౭౮
ఉ. బొల్లిమొగంపుఁబక్కిదొరపూనెడు వెన్నునిజోడుకాఁడ మి
న్నలైలనుండు పోటరులఁబట్టి వెఱంబారిగొన్నదిట్ట పొ

న్ముల్లెల తేని నేన! యరుమోరలదేవర చందుప్రొద్దు క
న్ముల్లుగాఁబొసంగి మలకూఁతురినేలినబూడిదంటుడా. ౧౮౦

సుగంధిచ్చత్తము. వాపతేఁడులెల్లమేనగ్రాకిచొలకొంటులు
దాపలెక్కి పచ్చజన్నిదంబువేలి కుంగరా
లాపి కుత్తుకంటివేలునట్టి పేరులెతగం
గా పసిండిగట్టువిల్లుగా మెలంగు దేవరా. ౧౮౧

సీ. ఇవపువెన్నలబిడ్డ యెకిమీని నెనరుచే
దోచిన యల్లిక దొలకువాడ
బాటిబుడనుపేరఁ బరగు నిల్పడి నెప్పి
పురుషోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాడ
గిన్నె పేరిటివాని వెన్నుండు గెల్చిన
కతలన్నియును గూర్చఁగడగినాడ
దెలుఁగునఁ గబ్బుబుఁ గలిగింప నమకట్టి
తిందు మొదటిపాఠ మిటుల ముగిసె

గీ దీనిఁ బుడమిని నెవ్వరు తీపులొనరఁ
జదివినను బెరవారికి నరవి దెలుపఁ
దమకుఁ గామె సిగ్గులేరుఁ దలఁగుఁ గీడు
లట్టివారికి నల్లనయ్యచువు పరుష. ౧౮౨

మొదటి పాఠము

ముగిసెను.

—

ఓమ్.

కంసవిజయము.

రెండవ పాశము.

కం. బంగరు మలసింగిణివలి

మింగుడు పాన్పమ్మనిడుపు మిన్నయగాఁడా
నింగి దిరుగాడుపల్లెల
పొంగడచిన పుడమితేరు పూనికవేల్పా.

౧

వ. విననాదల యొడ్డుము.

౨

గీ. మించు జోగి మొగము గాంచిరక్కసికూలఁ
గట్టి నేస్తమెట్లుగాఁ జరించె
ననుచుఁ గడుపులోన మనిచినసామిని
వెదకురాచఁడడుగ వినిచె నతఁడు.

౩

కం. మన్నించి తల్లిబిడ్డకుఁ

దిన్నని పటిసమరఁబడిచి దీవనలొప్పన్
బిన్నయ్య పండుమని పని
కన్నెలఁతుక సాగరొప్ప నరిగెంబ్రీనిక్.

౪

శా. ఆయమ్మానలఁబోవఁగంసుఁ డనువాఁడంపంగనే తెంచియు
ల్దాయంబోయి తరిందలంపుచును దేదారేక కాపుండి సం
దాయెన్నాయలఁ జేయనంచు శకడాయకా దొడ్డరాకాసితాఁ
దాయంగన్గొని కాననట్టు లడగెం దాతయ్య కన్నోడ్పుతోన్.

- చ. ఒగిన మాయదారి చెడు గొంటముగాఁగని శౌరికాలివే
ల్తుదఁబడఁవాఁచఁగండ్లిరునుతోరపు పైపరమెల్లఁబెల్లుగాఁ
జిగురుపలయ్యెదల్లడముఁజెంది పొలందిను రాతుగూలవె
ల్లిద మొనరించె వేల్పుగుమి లేవడిమాటల స దడింపుచున్.
- మ. బలురాకాసి బిరాననేలఁ గలపం బాటిల్లె నాగుబ్బుజొ
బ్బిలుపెంజప్పుడు దానికిఁ జెవుడుగా బిట్టుల్కి కన్నమ్మద
వ్వల కేతెంచి దిగుల్నెగుల్లలఁపఁ జావుగన్నరేద్రిచ్చురిన్
బలుగాకి న్గని పోయిచెప్పి పిలచెం బల్లెంగలా గాఁపులన్.
- గి. వారు వచ్చిచూచి వకవక నగిపిల్ల
హజ్జసోకిచచ్చి తరిదిబిరుద
వనుచు వాఁఁగూర్చి యాడుచుఁ కత్తుల
నొత్తిమంటఁగలిపి రొడలితిత్తి.
- వ. అటమీఁదట గొల్లలందఱుం గూడుకొని తమలో నిట్లని
తలపోసిరి.
- సీ బండియై మానిసి దండిపైకొని బిడ్డ
కాల్దాకి వడుపెట్టుగాటు పెద్ద
గాలియు విసరదు గడుసు లెవ్వారును
బోరాడి కూల్చిన చాఱలేదు
పెరవారలెవ్వరీ పిల్లదాపుననుండి
చూడలే దీచూడ్కి వీడుమడిసె
మున్నాడి యుప్పుఁజల్మొనయుఁ బల్లియ కని
తెలిసివక్కాణించె దేవకమ్మ

గీ. మగఁడు సెప్పుట నిజమయి నెగడసాగె
జిన్నబిడ్డలబ్రతికించుఁ జెలియలెట్టు
లనుచు వగచిరి మందయం దెనయువారు
నరకనిమొదల్తు దంటుల నెఱుఁగకుంట.

౧౦

కం. ఆదోకబాలునొడలం

బాదుకొలిపి పంచితంబు పైఁజల్లి యశో
దాదేవి కొమరునెత్తుక
చేదవుడుచు నొడలునెలమిఁ జెందెనెడందఁ.

౧౧

ప. అంతనొక్కనాఁడాయమ్మ కొమ్మలతోఁగూడ నింటిపనుల
బడియుండి మఱచియున్న వెన్నుని మన్ని గొనఁబొంది పఠచ
నుండి రక్కసి మన్నెతృణావర్తుం డనువాడు సుడిగాలి రూ
పున నేలదున్వరేపి క్రొవ్వెగఁదొట్టి కవ్వడి చెలి నవ్వుటా
లకుఁ బైకెత్తియెత్తుకొని జరుగఁగురంగటివారు గారుకొని
పేరురంబులు మోదుకొనుచు రొదసేయ విని తల్లితల్లడం
బున నందు పిల్లనిం గాగక డిల్లపడి యెల్లదెసలం జూచు
చుండె నంతట.

౧౨

మ. సుడిగాలింగనురెప్పలెత్త నెడముఁజొచ్చంగఁ దావందమి
న్గొడవన్నాలెడు వ్రేలఁగాంచి నిసువౌ గొల్లాతఁడీ పట్టున
నడకన్జూపకయున్నఁజుట్టలు దిగుల్గొర్కొందురంచెంచిబా
గొడియన్నానిసి దిండికుత్తుకను బెంపొప్పన్బిగింబెన్వడిక॥

ఉ. చేతులగొంతు దొట్టికొని చిక్కితి వెక్కడబోదువంచుఁ జ
ట్రాతికి సూటిజూచి పడరా యని దిట్టతనాన నూకినం

బ్రాతరలాడి మై నిలువఁ బట్టఁగఁజాలక రక్కసుండు కీ
ల్లాతములోనఁగూలి తలగన్వలనేదక జిక్కకుండుటన్. ౧౪

కం. విలవిలఁ దన్నుకచచ్చెను

బలమరి సుడిగాలి సమసిపడినమెయి న్న

ల్లలవఱ్ఱ బారెఁగెంపులు

గల కాలువలనఁగ మంద కడపటి నేలన్.

౧౫

కం. కాటుకకొండ తనంతట

పోటరినని మిఁటఁ దిరుగఁబోయినవేల్పు

న్నేటిపిడుగొత్తి మొత్తుడు

కాటెతెగిపడ్డ కొండగఱినా నెరిగెన్.

౧౬

గీ. పడి తృణావర్తు డీల్గుట పరగఁ గాంచి

గిడ్డికాపగు లలమట గీటువుచ్చి

పెద్దగొయిబోడిమునుగంగఁ బూడ్చిరచటి

మన్ను పెనుపూరికట్టియల్ కొన్ని నెరపి.

౧౭

వ అంత నా పట్టిం బట్టితెచ్చి యనుంగు జుట్టంబులైన ముది

తెఱవలుం దల్లియుఁ బొల్లి మోరపక్కి నెక్కుడు దంట

కంటె నేమొ గాములని కచ్చికబోతులిచ్చియు వేలిమిచే

వేడివెల్పు వేడుకొను నిక్కపు బొందళంపుటయ్యల కాన

తిచ్చియుఁ గాపుబెట్టి రవ్వల.

౧౮

సీ. ఒకనాఁడు గన్నమ్మ యోపికెఁ బెరుగొక్క

కుదురందు బానకుఁ గూడఁబోసి

తఱిఁ జేతఁబూని వే తరువంగగమకించు

టఱసి పాల్వెమ్మని యడ్డగించి
యాపుడు వలదని యతివ మన్ననఁజెప్పఁ
బలుకులు చెవులకుఁ బాఱకున్నఁ
బేరల్కతోఁదల్లి బిడ్డనావలనూక
పెనుదాత బానకుఁబెట్టుటఁజ్ఞె

గీ. జెక్కలై యటి కంద లో నొక్కబొట్టు
చిక్క కట మఁటిపాల్వెనఁ జేడె కనలి
పెట్టుకుంటివి పెరుగు నీపొట్టననుచుఁ
బట్టనఱికెత్తె వెంబడి పట్టి బరవ.

౧౯

వ. అవుడు

మ. ఇటుబోవ న్వరు వెంటవచ్చు నటుబో నీమూలలందాగు లేఁ
డెటులో తెప్పున దాటెనఁచవలబోహెచ్చొప్పుముందాడుచి
క్కుట నిక్కంబని యడ్డవేగపడఁదాకుఁదోన బర్వెత్తుఁజొ
క్కటపున్నాదెలగంఁకలఁ దలుపుల న్నాలూఁపో నెట్టుఁదాకో.

కం. పొంకిమగు జగములను బలు

గ్రుంకులు వెట్టించు ప్రోడ గునిసెడి తల్లి
న్వంకర కొంకర త్రిస్సలఁ
గ్రుంకిళ్ళం బెట్టు టఱుదె గునగున నడువకో.

౨౨

మ. ఇడుములెట్టకుమయ్య రారయని యాయిల్లాలు సేసాఁప నె
క్కుడకూర్చిన్దగ ముందటన్నిలిచెఁ జేకొట్టంగరాకాపె పె
దుడుకా త్రిప్పటఁబెట్టి చిక్కితి వికెందుంబోవఁగాఁజాల వి
య్యెడనిన్దట్టద తోలఁద్రాటనని హయందెచ్చెనచ్చోటికిన్

ఉ. తెచ్చి బిరాన నింటఁగల త్రిప్పుడు త్రాళ్ళమరించిపట్టి వా
విచ్చిన నొవ్వఁజేతునని వెచ్చుకు తోటికినంటఁగట్టి పె
న్గచ్చులు మానియుండుమని గాటముగాఁ జడిసెప్పి బిడ్డపై
మచ్చికజూప కేగ పెరిమన్దగజూతురె కొంటెలైనచోకొర

ఉ. బొజ్జ యొకింత పెంప ననబోడి బిగించిననజ్జ త్రాళ్ళమే
వజ్జదొఱంగు టింతిగని పల్పులు పగ్గము లాకుత్రాఁడులు
న్ముజ్జగమూనుదేవరకు మోపి బిగించినఁ దక్కువైన నా
గుజ్జరిఁ గట్టఁదెచ్చెఁ దనకొంపఁగనంబడు నన్ని త్రాగిదులకొ

మ. అనియున్దక్కువయైనఁ దల్లివగవకొ హళిం బిసల్లుబుక్కుమే
న్దవులంజట్టిన నొక్కత్రాట నిమిడెన్దానిచ్చ మన్నించి మీ
దివియేడున్నటి క్రిందివేడగుచు బోదింగన్నతానంబులొ
ప్పపు బొజ్జబ్బగఁ గట్టఁ దల్లికనదే పాటింప నెచ్చారికికొ.

మ. పనులందోపిక తల్లివోవఁగని చేవన్నద్దులెయున్న చ
క్కని లిబ్బుల్లలవాని బిడ్డలకుఁ దాకఁ బోరుకూడయ్యది
ట్టును బోఁగొట్టఁదలంచితోల్లలుపు చెట్లోవచ్చియడ్డంబుగాఁ
జనరెండై యవిదిగ్గునంబడియె నాసాముల్దిగు లీలొక్కనకొ.

ఉ. ఆరొదసోకి పల్లెఁగలయందఱు దందడివచ్చి చూచి యీ
తేరులబోని మ్రాఁకుజత తెప్పునఁ గూలుటలెట్లొ పాపఁడి
చేరువకెట్లు పోయెనొకొ చెంతకు తోల్వడి నవ్వరీడ్చిరో
తోరపుఁగ త్తిగొడ్డఘులతో నఱకం గల గాట్లుదెల్పవే. ౨౦

ఉ. ఏదని యిచ్చనెంచుటకు నేర్పడ కివ్వలఁ దప్పచుండి ర
స్వాదులనుండి వెల్పడిన బత్తులు నెత్తికిఁజేతులెత్తి మే

మీఁదితి మొడ్డునబట్టితిమి యిమ్ముగుకాఁపురమన్న సంద్రపుం
 బైదరి నీదుచూపులను బల్కలమబ్బినఁగాదె వేలుపా ౨౯
 సీ. నిను గొనియాడంగనేరరు వేదల

ల్లల పాప తేడైదు తలలవేల్పు
 నలుమొగంబుల పోడ నానంతవారము
 దలపోయ మేమలఁతులము సుమ్ము
 తొలుత నీజగములతో నేమిపనిగోరి
 పుట్టించితో వానిఁ బ్రోవ నింత
 కెన్నిమారులు బాము లెత్తితివో యిపు
 డీరూపు దాల్చుట కేతలంపొ

గీ. తెలియ దీవఱకీపాటి దెలిసె మాకు
 నబ్బురంబైన చెయ్యల ననువు పరుపఁ
 జూచి విని చెప్పి మాబోటి శుంతలెల్లఁ
 గట్టతెగి నిన్నుగొల్వ నేగడ యని తుదిగ.

30

గీ. దచ్చికడలేలు దొరలు నీదండనిలిచి
 యరిదిపనులను సలుపంగ నెఱిఁగి మీర
 లానుకొని రాకయుండిన గానఁ గాదె
 పొలసుదిండుల చేఁ బడి రలమటలను॥

31

ఉ. ఒప్పనివారమైతి మొక యోరదొరౌ కలిమయ్య సంతనా
 గొప్పగుకండ కొవ్వమరి కొంటెతనంబునఁ జేసినట్టి బల్
 దెప్పరమైన చేతలు తుడిగ్నొద లేర్పడ విన్నవింతు మో
 యప్ప పరాకు మాని విను మయ్య యిలం గడతేర్పు దేవరా.

ఉ. మింటఁజరించు వాకఁగలిమిన్దగువారల మాట నచ్చర
 ల్వంటనె జంటలైతెరల వేకయిరేగఁగ జల్లులాడఁ బోఁ
 గొంటెలమై మొలంటులగు కోకలపోకల కొప్పియుంటఁ గ్రే
 గంటనెఱింగి నారదుఁడు గార్కొనుపేరలుక న్మునుంగుచున్.

క. రొక్కము గలవారలమని
 నిక్కుచుఁ జరియించనేల నెలఁతలతోడ
 నొక్కస మబ్బినపెద్దల
 పక్కల నొడుగుటలు మేలు బాటులు వినరె. 38

క. గుఱిదప్పి మీరుదిస్తులై
 పరువులు బెట్టితిరి సీటఁ బడి యీ నెపమే
 సరిపోయె మిమ్ముఁడిట్టఁగ
 నిరువురు మద్దులయిపుట్టి డిత్తఱి నేటన్. 39

చ. మద మెగదట్టివేల్పువెల మచ్చెకనుంగవ వారిఁగూడ మీ
 రిదిసుత మద్దులై పుడమి నెవ్వదగుల్కొను మంటిమీదమీ
 కొదవెడు కస్తీమాన్వఁగలఁ డొక్కఁడు కొన్నగు రేబగల్గ కా
 మొదలిటి సామిఁగాంచఁదుదిమ్మటెడుసాపనమబ్బులన్నియున్.

క. పాయక మద్దులరగు మీ
 చాయన్ తోలీడ్చితెచ్చి సరిగుంజఁడు బ
 ల్కాయల మాకులు గూలుం
 గాయంబులు లేకబోరు కల్గుచుఁ దొఱఁగున్. 32

కం. ఆమానుల తొరటలు మును
 గీములుగానుండు మీరు కీలెడలిన సాం

పాముకొను రూపు లలవడ .

మీమసికింబట్టులంది మెలకువ మనుడా.

3౮

ఆ వె. అనుచు నుడివి మింటనరిగె గాణలమేటి

యంత చెట్టులెతి మింతనఱకు

బ్రతికినారమయ్య పాటుని కనికర

మోపె మిమ్ముఁజూప మెండెఱుఁగము.

3౯

వ. అని పెక్కువగల రొక్కంపుతేనిబిడ్డలు నలకూబర మణి
గ్రీవులనువారు ముమ్మారు చుట్టు ద్విమ్మరి వలమురిదారి
యడుగులంబడి బడిబడి సెలవంది దాపలివాలుగల కడకరిగి
రిటదొడుకు పెనుపు లుప్పతిలు నుప్పలులలో నిదిగొప్పదని
ముప్పరిగొను నడలున గోడుగుడిచి యందు బొందు
సందుగొట్టుడుల మ్రుందించుచందంబు నెందుంగానక నా
పాక వెడలిపోక జోకయని ముందుండుట కవ్వలిచేదండ
నుండుదెసకొండ దండనొండు పూరిగండుమీరి మెండుగా
నుండు పసిమి కసవు బసుల కుబుసనియును జమునమొన
కొను మడుగుల నీరు కారులేనిదనియును, బృంద యను
యడవిఁ బులి చిరుత సివంగి మనుబోతు పలుగొమ్ముల
మెకంబులు మొదలగు చెడుమెకంబులు లేవనియుం
బేర్కొని యావులు తరిపిదూడలెద్దులు గిత్తలందోలుకొని
యింటఁగలవఁటపనిముట్టులఁ దొట్టులంగట్టిన బండ్లుఁదరలిం
చుకొని కొమ్ము లెమ్మెలుమీరఁబూరింపుచుఁబసులగాప
రులు రామకృష్ణుల ముందర నిడుకొని వెదురు క్రోవులు
పెదవులం దవులం బాడు పాటల మోటుమావులు చివు

రుల నిపురుకొన నలరుచుం జని చని బృందావనంబుచేరిక
విడుదు లమరించుకొనియుండి రవ్వల.

ఉ. నందుని పల్లెలోఁ గలుగు నాతులయిండులకేగి లచ్చితేఁ
డందర కన్నిరూపులయి యాగడపుం బనులెన్నోసేయ నా
కందువసేతలం గొమలు గట్టిగఁదల్లికిఁ దెల్పి బేర్జపుం
జందముమాన్పఁగాఁదలఁచిచయ్యనఁజేరిరియా మెఁగానఁగాఁ.

మ. మగువా నీకొమరుండు సేయుదుడుకుల్మన్నించిమేమెంతసే
పిగురంజేసిన నెక్కువయ్యె నిక మేమేలాగుప్రొద్దిగఁగా
నగుగ ద్దించియొ మంచిమాటలనొపిన్నాతండు మాజోలిరా
కగుఱిన్నిల్వఁదలంపు సేయు మెదలోఁగాకున్న రద్దేర్పడుఁ.

వ. అనిచెప్పియారేయి యూరకుండి మరునాఁడుం దిరుగవచ్చి
తొల్లింటిపనులెల్లకడల సళ్ళులేక జల్లించిన గొల్లచేడియ
లెల్లం దల్లిగని యిట్లనిరి.

౪౩

మ. తగవా నీకొమరుండు ప్రొద్దిటితటిం దావచ్చి నాబిడ్డనిం
డగుచూలాలినిలేప కేముపనిచే నాచక్కిఁబోకున్న మె
త్తగు దాపేర్పడఁగాఁ బరుండి యొకచేతన్జన్మనంబట్టి పైఁ
దెగువకా వ్రాలుడుఁ గూక వేయనదిమూతిన్నిలెఁబెన్నోరులకా

కం. నాకోడలు పంచం బని

తేకువనుండంగ వెన్కదెసకేగి వడి

న్గొకవయికెత్త నఱచిన

నీకొమరుండుటికెఁ దగునె నిల్కడవలదే.

౪౪

సీ. ఇలుసాచ్చి లోనింటఁ గలుపుగడవఁ బెట్ట
 యట్టికై యెగ్గబాకి పట్టిదింపఁ
 జాలక పీటల జతలెత్తు సనరించి
 యెక్కి కడవవంచి మెక్కిపెరుగుఁ
 బట్టెడు చేతితోఁ బట్టుకవచ్చి నా
 తోడికోడలుమీద దూర్చిపాతె
 నదిగని మాయత్త యాబిడదొంగని
 కొడుకుతోనేరంబుఁ గుదురఁ జెప్పె

గీ. నాతఁడాపడుచేడువ నాకు త్రాటఁ
 గంబమునఁ గట్టి నెలగోల గదిమికొట్టె
 బ్రతుకు సందియమటఁ గూలెఁ బడఁతివచ్చి
 చూచి మాకిది త్రోవని చూపవమ్మ.

౪౬

గీ. కొడుకుమూలానఁ బగలొనఁగూడుమనకుఁ
 బిన్నకోడలు కడనుండ బెట్టుజరిగి
 యంటఁబో ముట్టరాదన్నఁ గొంటెవాఁడు
 ముట్టుచోటునఁ జేకట్టె మోపిచనియె.

౪౭

గీ. నామనుమరాలు నిద్దురచే మసలఁగ
 దాని కురులకుఁ దఱపికిఁ దగ బిగించి
 గి త్తరగఁదోలనీడ్చుక గి త్తజరుగ
 మొత్తుకొనె నెట్టులో యిఁక ముదితచెపుమ.

౪౮

ఉ. చుట్టమొకర్తు మమ్ముఁగనుసొంపున వచ్చిన దానిపైటకొం
 గట్టెబిగించి చేతఁ బొదమవ్వలబాటున కంచునీడ్వ నా

చుట్టులనున్న చానలది చోదైముగాఁ బరికించి నన్ని చే
పట్టునడల్ప నాపడఁతి బావినిఁగూలె నికెట్లు లమ్మో. ౪౯

ఉ. కోకనడల్పినా యనుఁగుగోడలు సందునఁ దానమాడఁగా
నేకడనుండియో యుచటికేగి మఱుంగుగఁ గట్టుపుట్టముం
జేకొని పాముపామనుచుఁ జేరికఁగూసిన నెల్లవారలుం
రాకకు నప్పడఁతి వెలిరా నెఱులో వినఁజెప్పు మన్నువా.

కం. బొట్టియ జవ్వని గట్టిన
పుట్టములో తెచ్చివిశువఁ బోయిన యళుకన్
ముట్టను తెమ్మని చనవఁ
బట్టెనేలంటి యిట్టి పనులొప్పులటే. ౧౧౧

ఉ. ముచ్చటమంచిదొక్క టిదెవఱ్ఱమునెప్పెదనంచుబూతులం
దిచ్చిన నామకోడలవి యెక్కడి సుద్దులు మానుమన్ననన్
గిచ్చితి వీడ నిన్నిడువఁ గేరడమాఁయని మోవినొక్కి వే
యిచ్చకు వచ్చినట్లు రికె నెక్కువలే యిటుపంటిచైదముల్.

ఉ. చిన్నటె నీదుబిడ్డ పలుచిక్కుల మాటలునేర్పినాఁడు మా
కన్నియ కెన్నడోవలచి కట్టితి నోలి యదైవనిమ్ము గా
దన్నను దానిఁమ్మటుల యాటకు ఁగాదనెదేని నీవర
మ్మన్నవ యేలికొడుననె నాగడ మాడిన నోర్పుపెట్టులే.

ఉ. పెట్టగ మేఁసొమ్ము కొలపెద్దటి కంబును గూడు చీరలుం
దట్టముగా సిరిందనుపు దయ్యను కయ్యము లాడవచ్చిన
నొటమెయంచు నెంచెదవు గొప్పగఁగల్గినఁ గలుఁగాక నీ
పట్టిని వాడవైవిడచి బుడగు లచ్చడ లొచ్చెదే చెలీ. ౧౧౨

మ. అని పెక్కండు నెలంతుకల్ చురుకు గానాడంగఁదా ముద్దు
పట్టినిఁదిట్టక జెడగొట్టఁగాక పనిబొట్టెక రట్టుగానెక్కపె
ట్టున బిట్టలరి మాటలాడెదరు చుట్టుజేరి మీవాడకై
చనుదేడెప్పుడు నీడనాడుఁ గద రే చాలాఁబొండిండ్లకుఁ.

సీ. మీయిండ్ల కరుదెంచి మిమ్మందఱ నలంపఁ
బసివాఁ డెఱుంగరే పడఁతులార
యిన్నిండ్ల కొక్కనాఁడే వచ్చెనని యందు
రిన్నిచోటుల కెట్టులేగెఁ జెప్పుడ
యీపుట్టువునకు మాకీతఁ డెందఱులేరు
చూచి యోరువలేరె సారిదిమీర
లాగడంబులు సేయు నంతటి యీడేది
సిగ్గేల గల్గదు లగ్గెమీకు

గీ. వెన్నదొంగిలి తినెనని విసుకులేక
వదరెదరు వెన్నఁ దిన నీడ పాడిలేదె
పొసగ దేమాట కేమాట బోటులార
కూటివలు గట్టనేల పొండేటిజోలి.

౧౬

వ. అని వారలనందఱ నదలించి మొదలింటి సామియగుకొడు
దుడుకుతనంబు లెఱుంగకయుండఁ గొండంబోలె బగువైన
బిడ్డని డించి కనుంగొనుచున్న యవ్వయెదుట నాయయ్య
లయ్య యాపులించి నీల్గిన.

౧౭

మ. మొగమందమ్మకుగానుపించెజగముల్కూడేడునాల్గునృసు
ల్తగరులూడలుఁ బల్లెవారు దెసలుం దండైనపెన్గొండలుం

సిగమిన్నయ్యయుఁ బైడికొండవిడుదుల్ సీద్రంపుపెద్దల్పగ
ల్పగఁడు న్మన్నగు గాములుగ గలుగు పెగ్రహఁడు
ల్పదత్తేలయ్యగ్. . . ౧౮

వ. ఇవియన్నియుంజూచి.

౧౯

గీ. వెఱగుఁజెందిచూడ బరువైన కన్నులు
మూసి తన్నుమఱచె ముగుదతల్లి
యంత నోరుమూసె నయ్యబ్బిలేవయ్యె
గానఁబడిన వెల్లఁగలయుఁబోలె.

౨౦

చ. తెలివినిఁబొంది నిక్కముగ దేవుడుపాపఁడుగాఁడువీడయో
తెలిసితి మాసియైనఁ గనఁదేటగ నెమ్మొగ మప్ప శించినం
గలుగునె ముజ్జగంబులను గల్గెడు నిల్పుడులుం గదల్పులు
స్వేలుపల లోపలం గలుగు పేలుపుగా నితని న్దలంచితిగ్.

కం. అనిబత్తి మీటి యొడుగుటఁ

గని తల్లికి మబ్బుగప్పఁ గాఁజేసినదె

బ్బునఁ గొడుకయనుచు ముద్దులు

గొనియె నిదుర లేనికలలఁ గూరితిననుచుగ్.

౨౧

వ. అట్లుండఁ గొంతతడవునకు నాటలందిరిగి కూటికి రామఱ
చిన బిడ్డ నమ్మగొనిపోవ ద్రిమ్మరుతటి.

౨౩

కం. నిను వెతలఁ గుడుపఁదిరిగెడు

దుసె దారుల మంటిలోనఁద్రొక్కుడుఁబరువు

లనకుండను బూనికచే

సి నటుల మనుమ్రొగుచుండఁ జిన్నతనమునగ్.

౨౪

చ. అదిగనియన్న యైనబలుఁ డర్మిలిఁ దల్లికిఁ దెల్పెఁదమ్ముఁడా
చదరములోన నాఁడుకొను సంగడిపారలు నేను వద్దన
న్గొదువక మంటిపెల్లఁగొని గోరులగీరుచు బెల్లపచ్చుఁబో
లిదియనిమ్రొంగెఁగంటినన నెక్కఁగఁరోసముడాసియిట్లనుకొ

కం. అన్నా మన్నేటికి నీ

కున్నవి చక్కెరల మూటలొప్పుగఁ దినఁగాఁ

జన్నేయిటు కడుపంటదు

తిన్నన్నల కరుగ కమరుతెగుళులు తండ్రి.

౬౬

సీ. వలదన్న నీటిలోవదలక తిరిగెద

వలసటఁబడి యెత్తె దలమిగుండు

లోలి పల్లొత్తులనోపిక మనుబొందు

దర మానిసివి కంబమాపగలవె

చనువుమీరగ జేరి చరితేగ మడుకక

కొంచె మిమ్మనెదపు కొసరి మసరి

తండ్రి సెప్పినమాట తగునని తల్లి నెం

చుదు వాడు జగడము ల్గురగలుతు

గీ. వలుకఁ గన్నమ్మతోడుల యందుఁజూపు

దడుగవిమ్మని మొలకుబట్టె నఁ దిరుగు

దాచకడతువు కూళలనంటి తుదకు

నిట్టి నీగుట్టెఱుంగ నే నెంతదాన.

౬౭

వ. అని విన్నాణంబునఁ దన్నుగుఱించి యాడు కన్నతల్లి సుద్దు

లాలకించి యొద్దిక నెద్దఁజేరి యిట్లని బదులు మాటలాడ

నుంకించి.

౬౮

సీ. మనుదింటినని కానిమాట లన్నయ్యాడ
 ని నమ్మితివె తల్లి విడువుసెవుదుఁ
 దాఁదప్పు సేసి నాతప్పుగాఁజెప్పి నాఁ
 డాతఁడు మంటితో నాడెదొలుతఁ
 దార్కాణగావెంటుఁ దలవిప్పిచూడుము
 మన్ను పుట్టలుగట్టె మాడునందు
 నాదెసఁదప్పైన నాడుమన్నించకు
 మేనోరు దెరచెద నిపుడుసూడు

గీ. మనుచుఁ జూపినఁ దొలియట్ల నందుఁదోచె
 నచ్చేరువు నంది యాబిడ యతని మొదటి
 వేల్పు తనకూనయై పుట్టె వేడుకొందు
 ననుచు మ్రొక్కులు సవరించి యాడువానఁ
 దెలియ దేమియు ననుఁ గడ తేర్పుమయె.

౬౯

గీ. ఇటుల విన్నాణెమున మించు నింతికపుడె
 మది తిరుగఁబాట మైకంబు మాటుపటిచె
 నంత నాయమ్మ కొడుకు ముద్దాడి బిడ్డ
 యిరుగు పొరుగుల కేగకు మేలతిరుగ.

౭౦

చ. పడుచులఁ బట్టినాడవని పాలెరుగు ల్లిగ మ్రొంగితంచుఁబ
 ట్టుడుకులు వల్కితీవనుచుఁ దూలగఁ జెప్పిరివ్రేతలెల్ల నా
 గడముల నెల్లమాని యిలుగాచుక యుండుము వాడ నిందలం
 బడకుము గొప్పయప్పైనల వాటిలు నబ్బునె దానబాగ్గెముల్.

క. జని వినిచిచనియె మనికీకే

దనవలసిన యెడకుసాగి తడవాటలతోఁ

జనవలరఁ గూడి ప్రొద్దే

గినతటి నిలు శీరనరిగెఁ గీల్కొను కడిమిన్.

౭౨

వ. అంత.

౭౩

చ. నెలతలు వాడలందిరుగ నేబడలించితి నంచుఁ గొండెము

ల్పలికిరి తల్లిమ్రోలఁ నొలుబాములఁ దామొనరింప గుంపుతా

కొలలఁ దొలంగఁ జేయుటకుఁ గూరిమివచ్చుట నెంచరైరి వా
రలసట వేడుదాఁకఁ జననంచని వెన్నుఁను వూనెఁ ద్రిప్పటల్

చ. వెనుకటి కట్టులంజెఱచు వేగనులయ్యఁయనుంగుఁదమ్ముఁడా

పెనుపుల చేడెలంగలఁచు బిట్టనఁ బొమ్మని వాలుత్తెకైపుం

జనవరిరేపె జవ్వనలు జాలిని డీల్పడి నల్లనయ్య పొం

దనువెటు గాకయున్న పలపాపిరి లోపలఁ దల్లడింపుచున్.

స్తీ. మరికొద అతివలు మలబిడ్డనోమినఁ

గోరికలన్నియుఁ గూర్చుననుచుఁ

జందురు రిక్కచేజరుగు పున్నమ గల

నెలతొలి ప్రొద్దుననిండునీగు

జోక వారెను కటివాఁక చెంగటఁ జేరి

రేపునఁ దమతమ పావడ లిడి

గట్టి డెందంబులఁ గటివేల్పుఁ బలుమాగు

నెచ్చరించుచుఁ గ్రుంకి యేటబారి

గీ. యిసుముచే నన్ని మేలుల యింతిఁ జేసి
తలఁపుఁ జెందింప సీతల్లి దగునని పది
యారుసంకెల యూడిగాల్పేరిచేసి
ప్రమొక్కి కొల్చిరి మక్కువఁ జిక్కివారు.

౭౬

గీ. ప్రొద్దుప్రొద్దున నిటుల ప్రేబుడుత లచట
నోము నిండార నెలకడ కోమికమరఁ
జేయు చుండంగ నొకనాఁడు సిరిమగండు
కోరిక లొసంగ డెందఁబు కూరిమిదగ.

౭౭

ఉ పోయి తనున్నదిన్దలచు బోటుల కోరికలిచ్చు పూన్కి తో
దోయము వారిగ న్నెలపుతో నిలువుండని యానతిచ్చియా
చాయలసందుగొందులనుజస్వమాయఁగ వేడ్డతోడఁదాఁ
బాయక చేరి యొడ్డుపయి బంతిగనుంచిన కోకలన్నియుఁ.

కం. ఒకమూటగట్టి యప్పుడు
పకపకనగి చేడెలార బట్టలమూటం
దుకపొం డిచ్చెదనని ని
ల్వకచని యొక పొన్నమీఁద వైచె న్నడిగాఁ.

౭౮

కం. అంతట నచ్చో నిల్వక
పంతంబున మ్రానికెగరి పచ్చని కొమ్మల్
క్రంతలఁ గప్పిన యిరవుల
నెంతయు వగనుండె వారి యిచ్చందీర్పఁ.

౭౯

వ. అప్పాపనిపాటి గనుంగొని యన్నగములు వెన్నదొంగా
చెంగున వచ్చి మామాసిన పుట్టంబులు జట్టి పట్టి నెత్తిం

బెట్టితివి జాణవైనను మా వలువలీక పోకలం బోయిన
 కేకవేయ వచ్చి పల్లెవారెల్ల మల్లడిగొని పట్టి నెట్టుకొని
 కొట్టితిట్టి మట్టాడుదు రిట్టి రట్టులేల గుట్టుగాఁగట్టుపుట్టంబు
 లిట్టిచ్చి యెందేనిజరుగుము. ౮౧

సీ. పుడమి విత్తనములు వోకుండ నిల్పుటో
 పెద్దకొండల నెత్తు పెత్తనంబో
 నేల కిందైపోవ నిలువంగఁ బట్టుటో
 మానిసి సింగమ న్మాటఁ గనుటో
 తొలుత కొంచెముగాను దుది దొడ్డుచేయటో
 శశితెక్కలి నడంపఁ బాటువడుటో
 కడలి నెక్కుడు బల్మి కట్టఁ గల్పించుటో
 యేరులు వ్రయ్యలై యెసఁగమనుటో

గీ. గోలవై రక్కసులమన్నిఁ గూలఁదనుటో
 కలికితనమున మార్తుర గండడఁచుటో
 కోకలెత్తుక పారుటగొప్ప కొంచె
 మెఱుఁగుటీక నెన్నఁడయ్య మిన్నేటి జియ్య. ౮౨

కం. మీతలిదండ్రులెఱింగిన
 రోత పనులఁ దిరిగెదనుచు రోయుదురితే
 తాతలు ముత్తాతలు సెను
 గీతఁడు మాకొలమఁ జెఱుపనే మనెననరే. ౮౩

చ. వెలదుల యీలువుల్దొనుట వెఱ్ఱిపీలాతఁడు కీడు వారివా
 రలువిని యోర్వ రెత్తుదుగు అంకెలజంకెలఁ బోదుసేయనీ

మలుపును సేతలంగనిన మన్ననసేయరు తోడిచుట్టము
లెల్లవెలబోయె దప్పుడిది వేడబమా పడుచాటలొప్పునే.

ఉ॥ కూరిమి నీమవారమయి కూడుటకై సమకూర్చుమమ్ములన్
గోరికఁగాదె యేటిదఱఁగూడిన చిక్కనిమంట యెట్టివా
పారువమెక్కిరింత చెలువమ్ముగ నర్మిలిఁజేసె డాసి జో
హారుల వేడుకొందుము దొరా కనరాదె యమల్దలంపుటల్.

చం. ఇటు లెటులాడిన న్నలువలీని తలంపు లెఱింగి యింతుల
చ్చట గుమియై నెగుల్వడుచుఁ జన్గవ బంటగునీటి యీకువన్
బట పట పండ్లుపెచ్చులిపు బాటుల నొక్కెడఁజేరి చుట్టురాఁ
దుటునుయి ముందుకర్జమెటు దోచకయుండిరి వెట్టులోయనన్

వ. ఇట్లుండి తమలోన.

౮౭

సీ. ప్రాదేగునందాక బోటి యిందేయుండి
చీకటిపడ నిండ్లఁజేరుదమె య
టంచోర్తువల్కిన నదిగాదు దొమ్మిగా
జగడింప బెగడంది నడలు కోక
లని యొక యమ్మ చెప్పెనది మెచ్చ కింకొక
పూబోణి గట్టువా పూన్కి ననియె
మనమందఱము తాల మాటి మాటికి టువ్వఁ
గ్రొవ్వటి యుటుకు నాగుట్టెఱింగి

గీ. మనము పుట్టంబులందుక మఱలరాదె
యనుచు పలుమాట లత్తరి నాడువారి

నాఁడువారిఁ గనుంగొని యలఁతినవ్వు
మొలకలెత్త మొగంబునఁ బలికె శౌరి.

౫౫

సీ. ముగుద వెలఁదులార మోమోటమెడలిన
కతలేల పన్నెద రతకవట్టి
వేఁజెప్పు దిప్పాటి నింపగు మీమదిఁ
బరికింపుడు బిడెంబు పాదుకొలుప
నేల యింతకు ముందఱేను గొజతనుంటి
నెఱుంగనివింత మీయెడలనెది
నోముపంటల మీకునే మాన కొనఁగుదుఁ
జేతులఁబైకెత్తి చేరి నాదు

గీ. హజ్జలంటిన వారికి నావటముగఁ
గట్టు పుట్టంబు లిచ్చుటేగాదు వార
లేతలంపున నోచిరో యెఱిఁగి దాని
మాన కొనగూర్చి పుట్టువు మఱలఁజేతు.

౫౬

గీ. ఇవ్విధంబున నల్లయ్య యియ్యకొన్న
మాటఁదెలబల్కఁ జిల్కలమాటకారు
లొక్కరొక్కరి మొగములు నొకరొకఱ్ఱ
సూచి చిఱనవ్వు లొప్పార సొబగుమీర.

౬౦

చ. నిను మదిఁగోరి కూర్చుటకు నేర్పరిగామలబిడ్డఁ గొల్పినా
మనుతలఁపబ్బె వచ్చితట నాసలువండె బిరాన సేవు సె
ప్పినయటులన్ముగిం చెదముప్రేముడి నేలుముసామియంచుఁజే
జను మొనలానియొక్క చెయిఁ జాపుచుగుట్టగుచోటుచాటుగాక

కం. నడచిరి పొనమాకునకుం

దడుగున కొమ్మానియున్న యాల్లాపరి బి
డ్డు సెలవిచ్చిన తెరవున
బడి బడి నగిశౌరి గొల్లపడుచుల కనియెక.

వ. మచ్చకంటులాగా వచ్చితిరే ముచ్చట పడితి నేన నిచ్చ
కంబులేని నెలవిచ్చెదంగాని యిచ్చేరువ చేతులు రెండును
మూతులపైకెత్తి నెత్తిపై హత్తించి జోతలిడినంగాని మేలు
బొసగదని పసంగించిన నాసిబ్బెతలు గొబ్బునం బిడెంబు
లడంచుకొని యట్లనే మ్రొక్కుచు బానిసల యాసల
మోసపుచ్చక యిచ్చుతలంపు గీలింపుమని యొక రొక
రాడుచు నిక్కినిలిచిన పక్కలెగర నప్పుచు జవ్వనులారా
పుచ్చుకొనుం డిచ్చితి నని మూట నేల నాటం గాలఁ
దాటింఁచిన.

౯౩

గీ. అంది పుచ్చుకొనిరి యప్పుడే ముడుపాపి

ముడి వదల్చి రొండి ముడికి దాల్చి
సంతసమున నిండ్ల జాడల నేగిరి
వెలదు లొకర కొకరు వెంబడించి.

౯౪

మ. వలపుల్పొందుగఁ బొర్లజేసి కొలబోవం గట్టులందెంప జొ
బ్బిలు వేడ్కన్జనుదెంచి కోకలకుగాఁ బెన్నాసితో వేడు చే
డెల మన్నించి యొసంగి పల్లియకు దండింబోయె రేడిమ్మరు
ల్కలనం దన్నెదురింప ముత్తినెడు వేడ్కన్గొల్వ లేకుండునే

గీ. తల్లిమోల నిలిచి దందడి గిన్నె తె
బాలువోయు మనుచు బైటఁ బట్టె
గడుపు సొండఁబోయ గట్టుగట్టున ద్రేపి
పల్లెఁదిరిగె గొల్ల పిల్లవాఁడు.

౯౬

ఉ. అంతట నాల నేలుదొర యప్పిలగా డిలుబట్ట కాటలం
గంతులు వైచి కొంటెడను గత్తర వత్తిడిగా మెలంగుటల్
చెంతలవారు దెల్ప విని చేత చురుక్కనిపించలేక నె
క్కింత నెగుల్లలంప విసుకొతయు మానిన తాల్సికల్మిచేక.

ఉ. పాపడ నేటనుండి మన పాడిపసింగల మేత దూడల
న్జోపుచు సంగడిలు నినుజుట్టి సరిం బరతేరనంచు దా
దాఁపుగ దీసి చెప్పి సతదాటుల బెత్తము చల్లి చిక్కము
నేపడు కంచుకొమ్ము తొలి చెక్కుడు పిల్లనగ్రోవు లిచ్చినకా.

వ. ఇయ్యకొని నల్లనయ్య.

౯౭

ఉ. ఆవలి రేపటిస్తరపు లన్నిటి రొప్పగ రాముతోడ కె
మ్మోవిని పిల్లగ్రోవి దగ మోపి సుమాళముగాగ బాడుచు
స్మావుల నీడల న్భవలు మండెడు ప్రొద్దువెలుంగు వేడుము
ల్యోవగ నుండుచున్బొలము పొంతల దూడల గానె దిట్టయై

క. దొంగయై వ్రేపిల గాడుల

నెరతనములు దెలసి గొప్ప నెరపుచు వార

త్పెరికికొని వచ్చి నెమ్ముల

పురులిచ్చిన నందికొనుచుఁ బొసఁగి పొలమునకా.

౧౦౧

వ. ఇట్లుండ.

౧౦౨

సీ. ఒకనాడు కంసుని యొప్పిదంబును గొని
 మంద చేరువకొక్క మాసిదిండి
 చనుదెంచె వాల్మోక సర్పిదొక్కు గెట్టెలు
 మలుగు మేల్తనము డాల్గులుకు మేను
 చిటుత యూబరము మల్పినరీతి తొలిపండ్లు
 నల మానికంబు లనంగదగిన
 మెలుగు కాటుకకండ్లు మిసమిస పసదూగు
 ముట్టె యల్లలనాడు ముద్దుగంగ

గీ. డోలు గలిగిన దూడయై సోల్పివాలి
 యట్టు పైకెత్తి నిల్చుచు నాడనాడ
 గడ్డి పరకలు నమలుచు గదిసివేల
 చిటుతలం దన్నదమ్ములఁ గరము వెడకె.

౧౦౩

వ. ఇట్లా చెడుగురాకాసి మిన్నతఱిగని మన్నిగొను పూనికఁ
 గ్రేపులదాపులం దోపిక దిరుగుట లరసి కరివేల్పు నల్ల
 వలె దాల్చున కాకల్లడెల్పి మెల్లన గనుచుండు మని యాన
 తిచ్చి దాని పోకవెంటనె జంటగా నంటి తిరిగి పెంటి
 తరపు వంటికెగరు నెపంబున నప్పొలసు దిండి వెనుకటి కా
 ల్లత నటచేతంబట్టుతఱి నాదూడ గెట్టెల మొట్టున మిట్టిపడి
 యాదిట్ట పొట్టకావరం బామట్టుదుగాక నట్టుకొని
 యిట్టట్ట బోవనిత్తునే జత్తువుగాక యని యత్తఱి గతులం
 బోని బెరడులం జొత్తిల్లు వెలగ సొలగకుండ మొత్తివేడు
 కాలిదుగచే గీలించి నేలవిసరి కొట్టిన.

౧౦౪

శా. వాతన్ముక్కున నెత్తురు ల్దొరుగ గోవాడాడచే గూలియు
 ట్టాతల్మిక్కుటమైన మేనినడుమం దొప్పారు నిండాపి రెం
 తో తారననుపించె రక్కసి యొడ్డొప్పుడి వ్రేపల్లె పె
 న్నోతిజేరి బిరగి జాచిరట మొగ్గునగుడు స్వీలగాఁ. ౧౦౫

మ. బిరుదా రక్కసివచ్చి కూలవెఱగుం బిత్రేగు డెందంబుల
 నిరుతల్దామును పల్లజేరి వడకు న్జేడ్పాటుతో నిండ్లలో
 బరువు లేయచునున్న పిన్నలకు రోభాగైన కాపక్కర
 ల్వరుసం జిక్కని రాగిరేకులపయి వ్రాఁచి చే గట్టుచున్

వ. ఆరేయి గడపి మఱునాడరమేనివాని పొదుపున లేచి నందు
 నితోఁ గందులఁ గాపాడుటకేల వేలుపులం గొలుతుమే యని
 యాయెడ నొడబాటుమీఁద నట్లసేసి సంతసించి రవ్వల.

సీ. జతగాండ్రు ప్రొద్దెక్కె జాగుసేయకు మని
 బడిబడి వేగిరపాటు దెల్పు
 దూడల వెనువెంట దొడుకులు పర్వెత్తు
 పొండు ముంగల నని బోయ లఱువ
 చల్లిచిక్కము చేతిసరి గోల వడినిచ్చి
 నీడమ్రావుల నెండ నిల్వఁ డనఁగ
 పచ్చి కలంపులఁ బడి క్రేపులేగ సం
 దడి మఱువకుఁ డని తాత దెలుప

గీ. పిల్లగ్రోవియు బెత్తంబు పెరుగు చ్చది
 వంటకమ్మారు గాయదొప్పలను మివుల

జంకలఁ దవిల్చి బువనము ల్సాకెడి దొర
దూడగాపరియై యన్నతోడ వెడలె.

౧౦౮

మ. అడవింజేరి చెలుల్దనుం దిరిగి రానాడాడ సయ్యాటల
స్విమదుల్మకుల పొంతజేయు చిటులే వీదూడలం గూడి రం
డెడమైపోయినఁ గాన లేమనుచుఁ దోనేతెంచు చుట్టాలపి
ల్లడులందూర్పుచు జేరెఁగృష్ణుఁడొక పూలంగ్రాలుమావిన్వడిన్.

వ. చేరి వారితో నిట్లనియె.

మ. చెలులారా మనమీడ చల్లిగుడువ నిక్కంబులన్ డించిదూ
డల గుంపిక్కడ గూడదోలుదమె యెండన్నగి నారన్న వా
రలు నట్లైనని పల్లమందు నిలుపన్ రాగ్రేపులం దార్చి య
వ్వలఁ జూడ స్థానుకొంగ యొక్కటెదురై వచ్చెన్ ననుల్మండగన్

గీ. దానిఁగాంచి జళుకు దవిలి పిల్లలగుంపు
శౌరి మరుగుజేరి చాయఁజూపి
నోగురాక చెప్ప తారుమారై బిగు
వెలమి తావుకొల్పి యిట్టులనిరి.

౧౧౨

కం. పెనుదయ్య మిదియె మ్రింగ
నచుదెంచెడిఁ గావుమనెడి సంగడి పడుచు
ల్దనుజూచి పలుక వెన్నుఁడు
గనుఁగొనెఁ దన కెదుర నడచు గద్దరి కొంగన్.

౧౧౩

వ. అదియును.

౧౧౪

ఉ. ఎక్కడి కంసుడంప మొదటింగల నాడుల నెల్లరోసి యీ
చక్కని గొల్లఁడెక్కుడయి చంపిన రక్కసిమూఁక ముచ్చట
ల్లిక్కున వీనుల నృదినఁ గారచితి నీతఁడె తేని కంటు చా
నొక్కుదు ముక్కుచేననుచు నోరుసడల్పెడుకొంగముందుదాక

ఉ. డాసి యిటాడె శౌరి బకుఁడామెను పైకెగబట్టి ముక్కునం
రోసముమీర దృంతునని తొమ్మునబల్మిఁ గలంప వచ్చె దో
హో సరిపోయె నీబతుకు నొక్కట జెండుదు మీరివచ్చినం
బాసిన తావుదప్ప జరుపంగల వావుల గామమింతతోక.

గీ. అనుచు మాటలాడునట్టి యెడట మం
దరిది కొంగయైన యట్టినల్ల
నాను మన్నెపిల్ల ఁడ్డమే నాకని
మ్రొంగనోరు దెఱచె నింగికెదుర.

౧౧౭

సీ. పైకెత్తి తెఱచిన బలుముక్కు నిరుచేత
బట్టి పైదబ్బ వెన్నుటజీల్చె
బిరుసు రెండవదబ్బ పిరుదంట దిగువకు
జీల్చిన పెళపెళ జీలిపడియె
నారక్కసుఁడు నిజమైన రూపునఁగూలఁ
బొలమెల్ల నెత్తురు బొరలిపాత్రె
నదిగని జతపిల్లలందఱు వెఱగంది
వెన్నుని బొగడుచు పేగసరిగి

గీ. మందపట్టున గొల్లల కందఱకును
క్రందుగాఁ దెల్పి నవ్వుటా ల్పొందుపటిచి

విని పనులగాపరు లికేమి వినుదు మొక్కొ-

తోడు పడుసాగె నుప్పలుల్ తూకితూకి.

౧౧౮

కం. అసి కడు దిగులువడుచు మా

మవికింగల వేల్పుప్రోవు మమ్మని చేతు

లొనిపి తిగకంటివేలుపుఁ

దనియించిరి వేగడవల తానంబులచేన్.

౧౧౯

వ. అంత వారలు.

౧౨౦

ఉ. ప్రొద్దొక యేడుగా జరుపఁ బోయె నెల్లఱ్ఱికోన్ని యంతలో

ముద్దియ లెల్ల నిండ్లకడ మున్గు తమిన్సిరితేని మచ్చిక

న్సుద్దుల నుగ్గడింపుచును జూపులు మాపటి లయ్యడి పవ

ల్సుద్దులు కొండరాంకడ మోవగి నెచ్చెలి కాండ్ర జేసెడిన్.

వ. అనుచుం దమలోఁదాము వ్రేతలందఱుం గూడుకొని

మ. చెలియా కృష్ణుఁడునిన్న రేయిననుదా చెంగాలఁదాబోవుచుం

దెలియం జాలక నైగయాట పడుచా తిట్టుంబడం గోరితే

పలువా పొమ్మనఁబోయె వెంటఁజనినన్ బైవచ్చి నాకోరిక

లొకలగా గూర్చిన సంతసంతపును నాకుం దోచదాయెంగదే.

ఉ. ఏటికి దెల్లవాతె పగ లేటికి బమ్మ పొసంగజేసెఁగొం

డాటము లింటమానునని డాయఁగఁజేరెద దూడకాపు దో

డ్పాటు బలుండు గాజనఁగఁ బంపెఁగదే చెలి నందుడిట్లు చే

డ్పాటులు తోడుతోఁగలిగెవందురుపూవిలుకాఁడొనర్చెడిన్.

మ. మగువా ముద్దిడరాద యంచు నెదురైమాటాడనావైపుగా

కగుబో రాతిరి నాయదే నిజముగా నాసాసలం బ్రొద్దు గూ

కగ రా నాతని కడ్డమైనిలువ నాకన్నంగవ స్తప్పె మా
పగు పెంజీకటి మేరజెప్పనని డాయంబోక బేలెతిగా

గీ. నాతి వెన్నుని మదిగోరు నాటనుండి

సిగ్గెచటికేగెనో నాదు చెట్ట బట్టి

యింటి కేతేర జెప్పుదు నిపుడు బోయి

పచ్చవలెదాల్చి దేకున్న బ్రతుకననుచు.

౧౨గీ

చ. వలపెటులాగుఁ జెప్పఁగదె వాఁడిటురాఁడు పరుండ కంటి కి

న్దొలకదు నిద్దురెవ్వరిని దోడ్కొని రా బతిమాలి పంపినన్

బిలుపున కేగి తామె తెరపింగని పొంది మతేమొ బొంకు

సుద్దులు దగఁజెప్పిపోయెదరు దూరులకొప్పితి నేనెపోయెదన్

చ. చిలుకల కూతల నైపులు చిల్లులు వోదొడఁగె న్మరుండు క

న్నుల గలయించు విల్గొని చనుంగవ దూర లకోర్కగుచ్చుటన్

బలపల డెందమున్వగిలె బాగెటులో సెలవియ్య వమ్మ నె

చ్చెలి యిలుచిచ్చువెట్టి వడిజేరెద నల్లనిసామిఁ చెంతకున్.

మ. ననునమ్మె న్మగనాలు లోదమిని యెన్నండైనఁదావచ్చునో

యని యిక్కంగుయివెట్టుచుంటి నిటులాహారాఁడు పైపైసి బో

యిన వారిం దనియించు గాననువిదా యందాక వేగింతువేఁ

జని పొత్తందెద నింటివారడుగుచో చానా వినంజెప్పువే.

సీ. రాలుగరంగునే జాలి మాటాడిన

బతిమాల రాఁడేటి పాపఁడమ్మ

వలపూసకున్న నాడిఁలు చుట్టు దిరుగువాఁ

డుమ్మరమ్మగ వేడ నొరియడేమె

కట్టుపుట్టం బంటగా నానఁగొనువాఁడు
 నలువ పైదీసినఁ గలియఁడేమె
 కనుసన్న లెచ్చోటఁ గదిసినఁ జెయవాఁ
 డెటు చన్న నటుజేర నేమి యనఁడె

గీ. పలుకకుండంగఁ దప్పేమొ బాసదప్పి
 నడువ నేమన్న కంటుగా నుడువ పడఁతి
 కాఁపురంబులు సడలించి గాలుపుచ్చి
 వలపు కడలి మునింగింప వలచెనేమొ. ౧౩౦

మ. అనియాజవ్వనులించునిల్లలుగువాఁడాయమ్మలందమ్మలం
 జొనుపం దాళగలేక నెక్కరొకరిం సోకార్చుచుం దమ్మజేం
 దిన కాకారదు వల్పువేకి యుడికే దేబోక రమ్మొచు నా
 డిన మాటలెవిదార్చి వారలను గూడె జాణఁడారేలఁదాక.

గీ. ఇటుల వలపునెరపు నింతులఁ దనియించి
 కడకు తనదు తెంకిఁ గనుటఁ దెల్పె
 నెట్టులైనఁ దలఁపు నెప్పుడు నిలిపిన
 వార లతని యిరవుఁ జేరు టరుదె. ౧౩౧

వ. ఇట్లా మొదలింటివేల్పు మాలిమింజిక్కి మగువలు లేబగళ్లఁ
 దాకు తప్పులెటుంగక పొదలు తమకంబున నుండ. ౧౩౩

కం. వింతగఁ గనుపించె దెసలే
 వంతల బడు టరసి వాగువంతలు బొలము
 ల్పంతసిల వానకండువ
 దొంతరల్లె కొంగ గములు మాకొనె గాబుల్. ౧౩౪

గీ. తలఁపుపేరి కొలన వాగుదమి నాలు
నెలలటంచు నేగె నెమ్మి మావు
మన్న మున్ను కొంచ మలకమర్చిన తూటు
నంచ పిండుతెవులు లంటు టుడిగె.

౧౩౫

శా. కప్పల్పందులు దున్న లేనుఁగులు మూక్కల్గట్టి నీరానెదొ
ల్లిప్పల్పూలు పీఁగి పెద్దయెలుగుం దిప్పొప్పఁగాఁజేయుచు
న్వేస్తొల్జొప్పడు గొంతులేక తిరిగె న్వేనల్లగోతు ల్పురు
ల్విప్పంబారఁగ వేచినట్టి వపసల్విక్కాడె నాఁడుబ్బతోక.

సీ. ససిపొలంబుల నెల్లజాపెక్కి కనుపట్టె
మెఱుపులుడాకడ మెఱువఁబట్టె
బల్లలంబులను వానపాములు మెలిబెట్టె
నెఱ్ఱని పురుపు లెల్లెడలఁ బుట్టె
నేనుంగు లందుగుమాని కొమ్మల మట్టె
మబ్బులు చెదలంటి మసలిచుట్టె
జాట్టుపిట్టలు నట్టు పట్టులఁబురివెట్టె
నుఱుము లంచలగమిఁ దఱిమికొట్టె

గీ. నీటివరదలు మెట్టల నేటిపట్టు
లొక్క చదరంబుగాఁ దోవ లొదుగదొట్టి
వానసరిసాటి జగమున వాడనేది
కాన లెల్లను గసవబ్బి కానఁబడుట.

౧౩౬

కం. ఎద్దుల కూబరములు నలు
పద్దించినరీతిఁ గప్పులలవడె బొదుగు

లిద్దిన పెద్దటికలవలె

పొద్దే పాల్గారుచుండఁ బొలపావులకుఁ.

౧౩౮

౩౦. ఏరులు సందీకెప్పుడు

బారుటఁ గసవొప్పెనట్టి పట్టులఁ బచ్చ

ల్పారె జగిపంట వెలఁదుక

పేరురమున వ్రాలు పచ్చపేరులొ యనఁగఁ.

౧౩౯

౪. ఇట్లొప్పు వానకందువందంబైన లేతగడ్డి మేసి బలుపందిన
గిడ్డుల దొడ్డులం జేరిన జిడ్డుదేర బురదల నిదురింప వని
చదరంబులగు వల్లెపరగటి మెట్టల నిలువందోలి కాపాడు
చుండఁ గండ్రొక్కొప్పు నివ్వటిలు మానిసిబువ్వ యెకిమీదొ
క్కరుండు కంసుని పంపున పిల్లల నెల్లయెడల డుల్లంజేసి
వచ్చెదనని మచ్చరంబున గచ్చులాడిన వాడగుట నెల్లకడ
లం దిరిగితిరిగి పిల్లల డుల్లంజేయుచుం జనుదెంచి యీప
ల్లెదాపు వారగు కోపుగల మానిసి మేపులొక పాపనితో
నోపలేక మడియుటలు విని దిటమరితనంబునంజేరి. ౧౪౦

౫. నేలఁగల్తాటించి నింగికి బర్విన

దువ్వచీకటి గుంపు తోడుసూపఁ

గొమ్ముల దిబ్బలు గోరాడు విసరున

నెగరుగడ్డల గాము లెల్లఁదూల

ముట్టెతోపునఁ బల్లె మొనయు సావడిగోడ

లదుగులు బెకలి సందడిగ నురులఁ

బొరలెగ దొట్టిన మిరుమిట్లు గొను కనుఁ
గొనల నిప్పులవాన గురియు చుండ

గీ. దోక త్రిప్పులఁ బుట్టిన దుడుకుగాలి
చేరువల నేలపుట్టుల వేరులవియ
గబ్బి అంకెల సవ్వడి గాబులెగిరి
చెదరి వాపోవఁ దెలువలు చిడిముడిపడ.

౧౪౦

గీ. మంద గొందల మందించు మట్టెగిత్త
పరువు తెత్తుటఁ గన్గొని బ్రతుకుఁగాన
కంగలాద్బుచ్చుఁ బల్లెవా రాపలేక
బెదరి నల్లడఁ బరచిరి బీతువాడమి.

౧౪౧

క. ఆయడరునఁ దనునమ్మిన
బోయల కగచాట్లుదెచ్చెఁ బో పాడెద్దీ
రాయిడి మాననీని
స్థాయించెద ననుచు లేచె మగఁటిమి హలిదాకా. ౧౪౩

గీ. ఎదురనిలచి తాటోటుతో నింతబలిమిఁ
బోరెదవో రారయని పిల్వ మొలుకుమడియ
బింకమున మీదికత్తెత్తి పేరెమెత్త
గిత్తరాకాసి నుడుటఁ గాలెత్తి మొత్తె.

౧౪౪

శా. ఆకాల్తాఁకున మాడుపట్టదర వాడల్లాడుచు న్వెన్క నో
మీకాల్లాకసమంటఁబో నెగరి చిమ్మెన్నెమ్మ దమ్మంపఁగాఁ
జీకాకై మునుద్రెల్లెఁ దెల్వి వొడమం జిత్తాడుచున్నీఁద రా
నీకుంజావొనఁగూడెనింకెచటఁ బోనేర్తంచుఁగుప్పించితాకా

ఉ. కొమ్ములు రెండును న్మొలచి గూడల పట్టెగు వంగఁ ద్రిప్పినం
గుమ్మరి వెన్న గుల్కొనుచు గొబ్బిన నెత్తురు దానసోలె లే
లెమ్మని వెన్నఁడుద్దవిడి లెప్పునఁ బైఁబడి తన్ని యీడ్వ వి
క్కమ్మగు మేన గిబ్బి పొడఁగన్నడ కప్పుడె చచ్చెవాఁడొగిన్.

ఉ. పల్లియ వారువచ్చికిని పాపసచే బడిసోయె వీడు మ
మ్మెల్లఁ గలంప వచ్చియనియేర్పడఁ బల్కుచు గొప్పగుటలో
మ్మెల్లనడించి పైనిడిరి మిక్కుటమై తగుచాపురాల్లు మే
నెల్లెడఁ గానరా కచటనే చివుకం గసితూగు బాటుగన్.

గీ. వాఁడు మడియుటయును వడిగల తనయన్న
కొంగ దాల్పుముందె గూలుటయును
విని యఘాసురుండు విరివి పామిది యనఁ
బండియుండె దూడ పదుపుత్రోవ.

౧౮౮

వ. అట్టియెడ.

౧౮౯

ఉ. పిచ్చుక కుంటిపెన్నెడవు పేరిమి గుబ్బలమీద వాత్తిరాఁ
గుచ్చెల లంటదోపి తమకుం గల పాడిపెరుంగు జవ్వచు
ద్రిచ్చుచునుండ నల్లఁడెడదం దలపోసె బిరాన దూడలం
బచ్చికమేపఁ దానరిగి పామగు రక్కసుఁ గూల్తునఁచొగిన్.

చ. అది దనడెదమం దిముడ నాతఁడు సంగడి వారిబోరి లే
గదుపులఁ బెందలాడి గొని కావఁగ నేగుద మన్నవారుమం
చిదియిని పైనమై వెడలఁ జేకరపిల్లనగ్రోవి కల్పుచే
మెదపిన చద్దికొమ్ముగొని మెల్లన దూడల దోలే గానలన్

మ. తలపై నెమ్మి పురించిగించి మొలచెంతం బట్టు చెంగావిజ
 ల్లుల వల్లెంచిగజుట్టి కారడవి పూలు లేజగుల్లుంచి మొ
 ల్లలతోఁ జేసిన దండలఱ్ఱబడి వ్రేల్ వేల చిన్నప్పలా
 గులుకు ల్పెయ్యలుమెచ్చి రాదిరిగెముంగోలెయనుంగంటిరా

సీ. ఒక చిన్నపాపఁడు నొక చెట్టు బట్టిరా
 నీటుగా గొంతసే పాటలాడి
 పడుచు గొల్లల మెడబట్టి యొక్కింతసే
 పుయ్యలపై నట్టు లూగులాడి
 చెంగట బంతులం జేనాడు పిల్లల
 పెన్నుద్ది నని సరి పెనుగులాడి
 యొకఁడు పిల్లనగోవి నూదినఁ దానేగి
 తానకంబుల మెట్టు లానిసోలి

గీ. కొంద తెదురైనఁ బైకెత్తి కూలద్రోచి
 పడిన నొచ్చెనె యని మేను బట్టిపిసిక
 యడవిలోఁ బ్రొద్దుపోకకె యచ్చటచట
 నసదుగాని పనుల్సేయు టగుదొనర్యె.

౧౫౧

సీ. ముందఱ నిలిచిన న్నుట్టకుండిన మీకు
 ముట్టినఁ బరువెత్తి మ్రొక్కువారు
 తలపాగఁ గొని చెట్టుతలమీఁద వైచిన
 దెచ్చుకోలేక పైవచ్చువారు
 చల్లి చిక్కముమ్రోవఁ జాలవు తెమ్మని
 కలవంటకము దిని సొలయువారు.

సెలగోల యంది మృతలబోద మనవంగ

నడుమెక్కి పడఁద్రోయ నలుగువారు

గీ. కోడిగంబులు వల్కుచుఁ గోక మొలది

పడ్డఁ బరువెత్తి దిసులయి పదరువాగు

నగుచు నాల్దాపు బిడ్డలు నలమటిరప

నిండ్ల కడఁజెప్ప వద్దఁ యెలమివేడు.

౧౫౪

వ. ఇట్లా పులుఁగుబాబాసామి మొదవులనేలువారి బిడ్డలతోఁ

గొంతసేపు సయ్యాటల విరాళించి వారలుం దాను

మఱియును,

౧౫౫

శా. పూఁగాయల్పడరాల్పుచుం బులుగులంబోసేక బిట్టాపుచు

స్త్రీగల్లుటిన పెన్నెదల్నిలిచి వె లిన్దోపగాఁదెంచుచుకో

వాగుల్వంతలు పూచ్చుచున్నలసి సివ్వంగుల్పులుల్పుప్పులు

న్దాగన్దోటెడమీఁక మూకలయికానల్కోనలఱ్ఱాడుచున్.

గీ. కుఱులును దాను నిటులాడుకొనుచునుండ

రెండు జాలయ్యె నది సిరితేఁడెఱింగి

తోడివారలతోననుఁ దూలెఁబ్రొద్దు

చర్చి మెక్కుదమే చెట్లచాటు కరిగి.

౧౫౬

వ. మఱియును,

సీ. మేలైన చివరల మేలందికగుదాని

నాకులఁ దపసుల నాగుదాని.

నలువంక గొమ్మలఁ జెలువమయ్యెనుదాని

నూడల పాపరా నెరయుదానిఁ

బలువన్నె పులుగుల బందిసందడిగాని
 వేవెలుంగులు జొరవెఱచుదాని
 బండిగుర్చిద పెన్నందికల్గుదాని
 గొప్ప పాముల తొట్టలొప్పుదాని

గీ. గాచితీరె పిల్లలార మీకన్నులలర
 మట్టిమానిది యీనీడ మనము జేరి
 పగటి బువ్వలు మెక్కి యాపైన వలచు
 త్రోవఁ జనుదము దూడలఁ దోలుకొనుచు. ౧౫౯

వ. అనుటయు

శా. ఆమాటల్విని దూడకాపరులు తెంపైపోయె దూడల్గటా
 జామీడం గలవంటకంబు దిననేచాయన్వస బోవునో
 మామా లేగలఁగొంచువచ్చి కుడువన్నంచయ్యెడింగాదె నా
 మీమాటల్గొరగావు దూడలను నెమ్మిన్దెత్తు బోసేయుఁడా

గీ. అనుచు మట్టికొమ్మనటువంది చివ్వున
 నెగిరి దానిమీఁద నిమిడిచూది
 తఱపు లవియె యేటిధండ కయ్యలలోన
 మేయుచున్నవనిన మేలె యనుచు. ౧౬౨

కం॥ చిక్కములు విడిచి గొంగడి
 కొక్కెరలు సడల్చి చెట్టుకొమ్మలఁ బీట
 త్నెక్కొలుపుకొనుచు సందడి
 జిక్కెడతటి ద్రాచుపాము చెడు రొదసేసెన్. ౧౬౩

గీ. ఆలకాపరిబాష్టై లట్టాలకించి
యేమి యుష్పలిగలిగెనో యెట్టులొక్కొ
యనుచుఁ బరికింపఁ గనుపించె నపుడు పెద్ద
కానరానికాళ్ళది దిగుల్గిమ్మునొనఁగ.

౧౩౪

వ. అప్పు డప్పిల్లగుం పల్లన నల్లనయ్యతోడ.

౧౩౫

కం. పెంజరయొక్కటి మనలం

గొంజక దిగమ్రుంగ వెడలె గోడేర్పడ లా
వుం జేవగల్గు దీనిం

గెంజాయం గంటుఁగూర్చి గెడపుముసామీ.

౧౩౬

మ. బుసనేదాశముగావిచుర్చు సెకలంబూ నారిపోనయ్యెడు
న్వసగాదేరికి దీనినాప ననుచున్ వాక్రుచ్చినన్వచ్చి న
లైసలంజూచి పరున్న పెద్దచిలువం దేవుళ్ళపెన్బాపువె
క్కసమొప్పం గని పిల్లలార వినుఁ డేగల్గ న్వగల్పుట్టునే.

కం. అని యూరడించి పజ్జకుఁ

జనువాఁడై ధట్టిజట్టి సరిబేరెముతోఁ

బెనుబాముం డగరె న

చ్చైనటి స్ఫరిమార్పనరిదె సెత్తియతనికే.

౧౩౭

సీ. కళుకునలుపురాలఁ గసిదీర్చు కన్గవ

జగజంపుగొడుగుల సరి పడగలుఁ

దలమానికపువన్నె మలయు తిన్నని ముట్టై

కనరాక కడుపంటు గడుసుకాళ్ళుఁ

బలవెండుకలతోన పసమించు నెమ్మేను
 కఱకు అంపము లెనగాంచు కోర
 లలచాలు దెగడు చాపలవడు పెందోక
 కడిది జల్గొప్పారు కత్తళంబు.

గీ. గలిగి తనదాపు సేర నొక్కరునిదొలగి
 యవలఁబోకుండ మిగ్గెడు నట్టినోరు
 దెఱచికోనియున్న పెనుబాము దెవులకుండఁ
 గాల మువ్వా రెగసితన్న కళవళించి.

౧౧౯

మ. పిలగా తన్నెదవేల నీకు బ్రతుక న్నెన్నెద్దులే దిప్పుడే
 నలుకన్న్దింగెదనంచుఁ బైకెగరి పిల్లాతండ్రునెక్కొమ్మడి
 న్దొలిగుక్కన్దొని వెన్నుని న్మొసవఁగాఁ దోరంపునోరెత్తినా
 ల్కల మే నాకి గబుక్కున న్గుటకదాక న్జన్మ నాతండొగిన్.

గీ. తనదుమేను సందు దగులకుండఁగఁబెంచి
 యూరు పాఁగ మిద్దె యో యనంగ
 వెలుఁగఁ దల్లడిల్లి విరవిరబొరలిన
 వదలఁడయ్యె గుడుసువాలువేల్పు

౧౨౦

కం. గొంతాగినఁ బంతముసెడి
 గంతుగొనియెఁ జిల్వతేడు గడకం బిలగాం
 ద్రెంతయు పేడుక వెల్వడి
 బొంతలు పై కెగరవైచి పొరిఁబారి నగుచున్.

౧౨౧

వ. వెలిఁజేరి యొకరితో నొకరు.

౧౨౩

ఉ. ముప్పగు చేడుకోర లర మోపిన నీలుమరెల్ల వారు న
న్నిస్సడ మిన్బడల్పరుప నెంచుల నెవ్వరిగాన నంచు ముం
దిప్పెను బాము వాతఁబడియె న్నద పొన్వలువయ్యగారిచేఁ
దప్పడుచావు బీరమున దయ్యములన్నొగిలింప బోయినన్.

గీ. వాచికడుపుఁజొచ్చి వ్రచ్చి కండలుద్రెంచి
వరదనెత్తురచట వాఁగుబాటఁ
జేసి వచ్చి తోడిచెలులలో నొక్కఁడై
వలికెఁ దేనెలొలుకఁ బక్కిడాలు.

౧౭౫

కం. ఆకటఁ బడితిరి యలసట
తేకుపసెడ జాగులేల తెచ్చినచద్దు
ల్పాకగఁజుట్టుం బంతిగ
నాకడ మెక్కుఁడని నడుమునం దా విడిసెన్.

౧౭౬

మ. నడుచక్కిన్దగు తన్నుఁజుట్టుకొని బోనంబప్పుడే గొప్ప వి
ప్పుడుపూమోనుగుపండుటాకులపయింబొల్పొప్పఁగానుంచివే
పడుచు లేగుచు నారగించిరి చవుల్బాటిల్లు పచ్చళ్ళు పొం
గుడుబూరె ల్వగుగు. ల్నెయిన్వడయునామంగూరలప్పొలతోన్

సీ. ఒకడు ముచ్చటనుండ నొకడు మేలిమికూర
లందిపుచ్చుక మ్రింగి యవలికేగు
నావపచ్చడి మంచిదానా యని యొకండు
మిడుక నెత్తుకపాటు మిడిసియొక్కఁ
దూగుదబ్బలు నంజుచుండ నొక్కఁడు సందు
గని యొక్కరుఁడు దిను గారెలెలమి

కడినీగజలికె నేగనితీతుఁ దెమ్మఁ
యొకరు డొక్కనిముద్ద నెడిసి నమలు

గీ నిటుల సయ్యాటలాడుచు నీటుమెరయ
బంతులేరవడఁ జల్లుల వింతవింత
రుచులఁదెల్పుచుఁ గుడిచెడి రూపుదెలిసి
పల్కె నల్లప్ప డప్పిల్ల బంతితోడ. ౧౭౮

ఉ. దూడలజాడ నేడరసి తోలుకవచ్చెద నింద యుండుఁ డం
చాడి వడి న్గడల్వెదకునప్పుడు తామరచూలి గొల్లడఁ
న్వేడబమూని పాల్వెరుగు వెన్నలు దొంగిలి మెక్కికొవ్వినా
డీడుకురాని సేతలకున్లెను దానని వెంబడించుచున్.

చ. తడవటినుంచి పెస్బలిమి దాలుప నామొనకెక్కుపూతన
నెడపె మొగుళ్ళతోవలను గిట్టు నెగుల్వచరించు బండి కా
ల్కడకొన వ్రేలదాచేబడఁగా నుడిగాలిగ మాసినెత్తు రా
నుడుఁబయికెత్తఁ జంపెఁబడనూఁకె జతందగుమద్దిమాఁకులకొ

సీ. దూడయైవచ్చిన తులువనెక్కటఁగూల్పెఁ
గొంగయైవచ్చినఁ గూల్పెబకునిఁ
బాఁకుయి పైఁబడ్డ పగతుపొట్టఁబగిల్పె
బసవఁడౌ రక్కసిఁబట్టి మెదిపె
నాలగాపరి జవరాండ్రఁ జిక్కులువెట్టి
పాల్వెన్నఁదిని దొంగపనులొనర్పె
వ్రేతలపుట్టము ల్వెతబెట్టి కడకీచ్చె
నోరఁజగంబుల నోలి జూపెఁ

గీ. దల్లి బెడరించి తోలఁ బెద్దాటఁగట్టఁ
దావుఁదరలంగ నీడిచెఁ దలఁగఁడెందు
నితనిబలుపోక లెట్టివో యెఱుగఁవలయు
నని నలువ యాలదూడల నపుడు దాచె.

౧౮౧

వ. అంత కృష్ణుండు.

గీ వెదకి వెదకి దూడకొదమలఁగానక
తిరిగివచ్చి కూడుదిన్నచోట
పిల్లగాండ్రొజూడ బిరబిరరా వారి
దాదెఁ వాత కొండ దండగవిని.

౧౮౩

క. అక్కడ పిల్లలఁగానక
సొక్కుచుఁ గేకలిడి పిలచి సొరియ లరసి యే
నక్కునగానక దెసినెన్
బొక్కిలి బిడ్డపనులొట పొంగుడు మదితోన్.

౧౮౪

ళా. నన్నామైదునముంపఁజూచె జగముల్నామాయలోజిక్కిము
న్దన్నున్దానెఱుఁగంగ లేకుడుగుట ల్లా జూడలేదేమొ కా
సన్నంబీపని మాన్పుటంత దెలియజ్ఞాలందు నాబిడ్డఁడే
మన్నంగాదు నలంగి యోటువడి సేమంబీ తావచ్చెడిన్.

గీ. మొదటి పుడమిగొడవ వదలింపుమనివేడ
నీడబుట్టుమనుట లెట్లమఱిచె
మఱుపు దెలుపనేల మసలినఁ దనుదానె
తెలుపుకొనునటంచు దిటముతోడ.

౧౮౬

క. పల్లెకుఁజని యాగొల్లలు

తల్లడపడఁ బిల్లగుంపు తడసి రడవిలో

నెల్లి సని వెదకుఁడన వా

రెల్ల దిగుల్పొంద నేల యిపుడె కుడుగుతున్. ౧౮౭

వ. అని తలపోతలఁ బడుచు నచ్చిఱుత దచ్చివేసంపు సామి
యప్పసిపాపల ముక్కుచెక్కు డొక్క పక్క లెట్టెట్టులు
తొల్లి నట్లట్లచ్చొత్తిన యట్లు గానయై యట్లనె తఱుపుల
రూపులుం దానయగుచు మందల కరుదెంచి యెదురుగా
నాగిన గిడ్డులు తమ బిడ్డల ముందలుము నట్లలమిక్రొనుటఁ
జూచి వ్రేతలు నీతెఱంగున నామఱుంగు నెఱుంగజాలరఁ
డెందంబున సంతసంబంది సాగుడుమూగి మును వారి
వారిండ్ల కడకేగిన నప్పుడే యేబిడ్డ లేయేపోలఁకువ మెలం
గుదు రామెలఁకువఁ దప్పకుండఁ దిరిగిన నాయవ్వ లెవ్వ
రీబూటకంబు నెఱపుట నేటికొనదాక జటిగినం గనలేక
తమబిడ్డల కాఁతలంచిరి మఱియు నెక్కనాఁడడవి దూడ
లంగాచుచు ౧౮౮

కం. నాగేటివాలుదాలుపు

జాగేటికే తమ్ముగుఱ్ఱి సరిదెల్పుము ము

న్నాఁ గాపరిపిలగాదుల

వేఁగనులయ్య జతలనుచు వేమకుఁ దలఁతున్. ౧౮౯

కం. క్రేపులఁ బాపల తెగలని

రూపింపుదు నిప్పుడెల్లలు న్నీవని నా

కీపగిదిఁ దోచు నిజ మిం

తే పనిఁ దెల్పుమనఁ దనకుఁ దెలదని నుడివెళ్. ౧౯౦

శా ఆచూట ల్వినుసోకినంతటనె యన్నా తెల్పెద శ్శచ్చు న
నాబ్బులుల్పెట్టఁదలంచి దూడ కదుపు బాపల్లలిందూర క
న్రాబ్బమెన్నారల దేకిమాని గుటుగాఁ బ్రేరేచితీయే డనక
రాముండొప్పుచు సంతసించె గలకారన్దెందమక్కరునక
వ. దూడలం బిల్లగాండ్రం దాఁ దాచినవెరుకనడుచురీతినారసి
యా నలువయుఁ దనలో నిట్లనుకొనియె. ౧౯౧

సీ. తనుదాచు బొట్టెలు తలుపులు గవినుండఁ
జూచి వెన్నునివెంట సారిది దిరుగుఁ
బిల్లలఁ గ్రేపుల పెల్లుబ్బు గన్గొని
బొమ్మ నేనుక్కడఁ బుట్టిరెచట
వీరని పెద్దగా విసిరి లోవెలిఁజూడ
నంతటఁ దాంయె యనురు టరసి
చిన్నబోయి యెటాడఁ దన్నుఁ దా మఱిపొంది
యొక కొంతసేపటి కొయ్యదెలిసి

గీ. తండ్రి మతకరిసేత్తకై తలఁపు లోన
మెదల నాతఁడె యీతండు మెలపు లే క
తప్పుఁజేసితి మన్నించు దారి నేరిఁ
గోరి కన్గొందునని వెతఁ గూరిగూరి. ౧౯౩

కం అడుగులఁబడి మొఱవెట్టక
కడు మన్నన వడయు తెఱపు గల్గద యెరుల

న్వేడగునయి చేరి కర్జము

నిడుపొనగుపఁగలనె యతుకు నేగుపు లగునే. ౧౯౪

ప. అని తలపోసి తన తెలివితక్కువకు రోసి, వెలిపిట్ట వారు
వంబుపై కెగరి వగర్చుచు మబ్బుదారింబడి గొబ్బునం జని
చని ప్రొద్దు బిడ్డ యొడ్డుబడి నిలిచి నివ్వెఱుపడి నలువఁ
గనుచుండ. ౧౯౫

మ. గవిలోదాచిన దూడగుంపునిసుపుల్గార్కొంచునేతెంచినం
జవుకుల్మాన్మెదలన్నియుంగడచి యాల్సాల్సప్పకేతెంచి ని
క్కువమా దూడల నెంతయున్నిమిరి డొంకుల్లేకచవ్వాలు మ
క్కువతోనిచ్చెను బిల్లగుంపుఁగని బాగుల్మీరి రాల్గాపరుల్

చ. అది గని బమ్మదేవ రరుదందుచుఁజూడఁగ గొల్ల వారు పి
ల్లదుటుము దూడగుంపుఁబదిలంబుగఁ గన్నడ నాలుచేతులం
గుడె సుడివాలు సంకులును గొమ్మగు సింగిణి పెద్దకత్తి క్రొ
వ్వెద సిరియందఱందరకు నేర్పడ దయ్యముఁపోలి కఁదగాక.

సీ. వడిగని యబ్బురపడునంతలోపల

వారలు మాయమై వాస గురిసి

వెలిసిన కైవడి వినువాడ బయలైన

నాతండ్రి నన్నిట్లు నలుపదొంచె

నిటుసేత తెలివబ్బె నింతయు మంచిగా

దలపోతు నేటికి కలకపడగ

కనికరంబునబిల్చి పని వినుమనుగాక

పడిలేవనని బత్తి పాదుకొల్పె

గీ. వెనుక బుట్టి పెరిగినట్టి వింతలిచట
పనులు ముందట సనరింపఁ జాలుపడెను
కర్జములు లోనిచూపునఁ గాంచి మఱలఁ
గాంచెదనటంచు బృందఁ జక్కఁగఁజేరి.

౧౯౮

సీ. బొడ్డానగట్టిన పొంబంచెఁగలవానిఁ
జెవినిఁ బిల్లనగ్రోవిఁ జేర్చువానిఁ
బిల్లులు దూడలు కెల్లఁదానగువానిఁ
బృందయన్ కానఁ బెంపెక్కువానిఁ
గన్నులీకలఁ దలకట్టుఁ బెట్టినవాని
నఱుతఁ బూదండల నమరువాని
యాలగాపరుల నయ్యాటల నాదగువాని
దురుసు రక్కసిగుంపుఁ ద్రుంచువాని

గీ. నవ్వుమొగమువాని నాతులసిగులు
కొల్లలాడువాని గొల్ల వాని
బొల్లిమోర పక్కఁబూను మేన్దలవాని
దాత గాంచెఁ గన్నదమ్మ లలర.

౧౯౯

చ. కనుగొని యంచనిల్పి తన కావరమేగుట కంజలంటి మ్రొ
క్కినఁ దనుజూడకున్నఁ దమకింపక వేబదినూరుమారు లొ
య్యనవలత్రిప్పుటస్పదుచునాడుచుఁ దొల్లిటిమాటలొక్కటం
దనదగు బత్తిపేర్చి గుఱిదప్పక సాగిలుచుండె మాటికిన్.

కం. తెలియక తప్పొనరించితిఁ
బిలగాడుల దూడకదుపుఁ బెరచోనిడితి

నృలియుఁడవుగాన నన్నియుఁ

దలపోయఁగ నీవయ్యెతి తరమే పొగడన్.

౨౦౧

కం. జగములు నాచే గలిగిన

వగునని గరువంబు నొంది తక్కట నా

పొగరణఁగె నీకు బిడ్డఁడఁ

బగవాఁడనె మనుపుమనిన బగువే కావన్.

౨౦౨

గీ. నేల తనుమోచువారలు గూలఁబడుచు

బగువుమోవంగజాల మన్పలుకుఁ దెలిసి

నాయెదుటఁ బల్క మిము నేడినాఁడ దానఁ

బుట్టితివి పల్లె గడుసుల పొడవడంప.

౨౦౩

ఉ. ఈకతలెల్లనున్నదికి నెక్కియు నీవొక పిన్నపాప వ

నొకనుబోయి మోసమును బొందఁగలావను వెఱ్ఱిదోచి నే

నీకడ నెగ్గుజేసి తిదియెంతయుఁ దప్పు మలంచి ప్రోవుమో

సాకుడుతొండి వేఱ దలచంగలరే ననుఁబోలు వేలుపుల్.

వ. అని విన్నవించిన న్దుయి విననట్లుండ మఱియును, ౨౦౪

యగణదండకం. — సిరిరొమ్మచందుంచి చెన్నొందు సామీ

పరాకా చిరాకేల నయ్యాల నేల్వారిలో నేనొకండంచు

మన్నించరాదా దొరా నాకలేవా మొదల్వీవకా యిచ్చ

గల్పింప నీవింతయుంబూన నీయాన నిన్నంటి వేగంటి పె

న్నత్తిదాఁ క్రొత్తగొత్తైనట్టుల్లాజగంబు న్దగంజేయదానిన్న

నంజేయు బల్పానిక న్నివె నీయంతట న్స్వల్ప రూపైయొడ

లలు వాసిందొడింజేరి యాడి-తువీజాడ ననూడగా లేడు
 గెంజాయలొ పెంజడల్మిందు పెద్దలదా కాంతురెప్ప
 ట్టునం గుట్టుగాఁ బొట్టలోఁజూచి నాబోటి వేనూటితోల్లింటి
 చందంబునం దేర్పడంగందూరయ్యా దగుల్మేలు లియ్యంగ
 నీవెయ్య డందియ్యకోలేసి రాకున్న నాకున్న వేవేర
 పేరాసలివెప్పు డప్పొంగి నన్నెచ్చి యేచొప్పునం జెప్పె
 దోయప్పు డారీతిగాఁజేయుడందాక నీచాయ నీలోయలోఁ
 జేరి నీవాజ్జలంజేర్చి డెందాన కుందూను చిందుండుమం
 జెట్టబోఁగొట్టి నీపట్టినకా రట్టులోబెట్టకీ పట్టునం బ్రోవవే
 పట్టకొప్పారె పొంబట్టు పుట్టఁబుదారీ మొదల్చేయ
 మున్నబ్బి వైప్రబ్బి వెల్లుబ్బు దొల్తెబ్బనా గుబ్బుగా నీటిజా
 లిమ్ముగా దొమ్మిసాగించు మొప్పెం బడంద్రోయవేయం
 చువాల్డాయఁగానే యవే తొల్లి ముక్కంటి శార్కొంపెవై
 ప్రేలు నీచానుల న్నెచ్చి కోర్కెచ్చినవ్వారు వేరంబుతో
 మూగి జోగుప్పలం దెప్పలం దేలు మున్నీటి పెన్నీటముం
 పం జొరంబారి తొల్లింటి జేజేల నీచేతిక త్తింబడం మొత్తి
 వాత్తిపవే బీరమెల్లాసలం గాసిలం జేయగానేల నాతప్పు
 పోరొప్పి యాయొప్పిదంబీగరాదే నినుందోరి కుయ్యాడనే
 నెంతవాడ న్నుడిస్సంకుదాల్పా యొడల్పెద్దయె యుండ
 క్కింకనొక్కొక్కటా మొద్రుకం జెమ్మగోతం దలం
 పంగ లెక్కింపగారాని బుగారు పొట్టయ్యవై దెబ్బగుడ్డు
 ల్పెలంగన్నచో నెన్నగానందులం దొక్క గుడ్డందు నుడ్డా
 మొగంబు ల్నిగారింపగా నేడుజానల్ల లాతందు నెట్టోపు

దీలాటి వెన్నోగలయ్యన్ని నుంగాన నాపైనఁ గ్రేగంటిచూ
 పాపి నన్నాక ప్రాపయ్యెఁ దింకెట్టులో దేనరా కావరా
 సామినేనిప్పుడే కాదు మున్నెప్పుడు నర్జముల్దప్పి పోజే
 యగా వాటినిం జక్క జేయంగనేమియ పుట్టిందటల్లంటి
 నాగు న్భవద్దీర వేర్విత్తనంబు ల్పెడంగాంచుచో మీ
 లలో మిన్నవై వేగము న్నిట్టిపైబొంగునోవాడ సేజాడనో
 దెచ్చియందిచ్చి పెన్నీట దేలాడుచున్నంత తొంగున్న నా
 పొట్టలో నెట్టులో చొచ్చి ప్రాబల్కులన్నెల గాదెచ్చి
 పెన్నుచ్చు గుఱ్ఱపుచేన్నరవరెండు నిరాడుచున్నోన
 నూరించుట స్మరెగా గాంచి కొమ్ముచ్చిపోనెత్తి నుత్తిం
 టికింబంపి నాకియ్యవా ప్రాతమాట ల్కనుల్కూతలేనట్టి
 జేజేల నోజంబడంగొట్టి రాకాసిమూకలెడంగోరి కవ్వం
 బుగా కొండతేసిండు నీటన్నుచుంగంబొనుంగైన వేల్పుయ్య
 నేకయ్యముల్లలజాలేని మందియ్య తాబేలవై వీపుచిప్పన్న
 లంజేర్చి సాగింపవే గొప్ప రేద్రిమ్మరీడప్పులన్నేల చాపో
 నం గుప్పగాబట్టి కొంపోవ నాగత్తరం గాంచి పెన్నంది
 రూపంది నాకోరఁ జేకూరఁగాఁజేయవే వానికిం చావు
 బత్తుండవా మొత్తేను దన్నెత్తి దత్తూరమాడంగరాదీద్ద
 కంబంబులో యేడిరాయంచు జేకొద్ది గుద్ద న్వడి న్నబ్బి
 లెనట్టి యామొద్దులో తెర్రవా తీరునంబుట్టి బంగారు
 పేరింటి రేద్రిప్పుడున్దప్పుడున్దుంపవేవాడిగోళ్ళందలారింపు
 లేకెచ్చటన్నాదురాతౌ బలీందుండు మున్జేయుజన్నంబులో
 జేరి బిచ్చంబుగా నేల మూడంజలిమ్మున్న వాడి జగంబెల్ల

బాగా విరాళించి మీగాల్పెండంగట్టి వానింట లేకుండఁ
బోఁగొట్టి సొమ్మంతయు స్వేల్పురాచాతనింజేర్చ వేపొట్టివై
దిట్టడౌ రాచఁడైనట్టి తొల్పుట్టు వాదేవర న్నొట్టగా బాటు
మాపోపికంబూసి మ్రుందింపవేతెంపుకో నాలి గొంపోయి
పోరాడఁదా రాడునల్లాను మన్నని నల్లింబలెంజంపి యొప్పా
రితౌ రాముడన్నేర నీవిప్పు డిచ్చోట మొప్పెల్పెడుంగు
ల్పుడుంగ న్గడంక న్మొలంగం బడంగల్లలాతందు తోడేర్పడ
న్నట్టినావయ్య నేగంటి నీవాడనుమ్మంటిఁగాపాడనీవంటిఁ
బ్రోవంగ దేవుండవయ్యా!

౨౦౬

కం. అని తను వేడిన నలువం

గనికర మొలయంగఁగాంచి కలుగున్నేలున్

దనివి సని నాడ మొఱచేఁ

బెనుపొందు మటంచు శౌరి వే సెలవిచ్చెన్.

ఉ, అందులకెంతయున్బొగడియంచపయింబడితొంటియింటిత్రో
వందుగినుండుబోవ గొలవారలు పిల్లలు దూడలంటిరాఁ
గొందగుపల్లెకుంజనిరి బోటులెదుర్కొని సంతసిల్ల నా
మందలవారు వేల్పితఁడు మాకనిసారెకుఁజేరి కొల్వఁగాన్.

కం. ఇటమీఁదట వసుదేవుని

చిటిబిడ్డం డేమిచేసెఁ జెప్పుము నీవిం

బుటకఁగని నయ్యకొడుకా

దిటముగ్రవే బుడుతరాచ తెగరాబేర్మిన్

౨౦౭

కం. జక్కులదొర దెలికాఁడా

కొక్కెక్కుడు కొడుకుపైని గూర్చిగలాఁవా

బొక్కలపేకులవాఁడా

చుక్కల రాచతల నమరు సోకులతేఁడా. ౨౦౧

ఉ. బంగరుకొండవిల్లు చిలువన్నసగుల్కెడు వల్లెత్తాడు పొంగుల
వల్లెదాలుపుల కోరియసగ్రదముతూపుదోనమే
ల్మింగనుపొట్టవేల్పు తొలిమిన్కులమాపుదోలురాతుగా
నింగిఁజెలంగు వల్లియల నేర్చుగగూల్చిన నిప్పు కకదొగా
మత్తకోకిల. పిల్లనిచ్చిన వానిజన్మము బిల్కువార్చిన దేవరా
కల్లలాడని తాపసి న్నగుకందగిల్పెడి వేలుపా
బల్లిదుండగు గుడ్డిరక్కను బట్టి చీరినగట్టు వా
బొల్లిమోర పులుంగుటెక్కెపు బూరగాడి చెలీయోలీ.

సీ. ఇవపు పెన్నలబిడ్డ యెకిమీని నెనరుచే

దోచినయల్లికఁ దొలకువాఁడ

పాటిబండనుపేరఁ బరగు నిల్వడి నొప్పి

పురుజోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాఁడ

గిన్నెపేరిటివాని వెన్నుండు గూల్చిన

కతలన్ని జతపెట్టఁ గడగినాఁడఁ

దెలుఁగునఁ గబ్బంబు గలిగింప సమకట్టి

తిందు రెండవపాళ మిటులముగిసె

గీ. దీనినెవ్వరు పుడమిని దీపులమరఁ

జదివినను బెరవారికి సరవిదెలుపఁ

దనకుదానె సిరుజ్జేరుఁ దలగుఁకీడు

లట్టి వారికి నల్లయ్యఁ డనుపుపరుప.

౨౦౩

కంసవిజయము ౨ పాళము ముగిసెను.

కంస విజయము.

మూడవ పాళము.

కం. గబ్బిమెకపు రక్కసిదొర

గబ్బి యొడలితి త్తి వలువగా వ్రేల నివం

బుబ్బుమలపట్టి సగమం

దబ్బినమరు కాటి బసుమమంబెను తేడా

౧

వ. మనవి తలఁపునఁ జొనఁపుము.

౨

కం. నలువ నెలవునకుఁజేరిన

వెలపల నేమేమిసేసె వెన్నుఁడు దెలియం

బలుకుము నెవులకుఁ బొదువు

గలుగ న్జడదారి యొడయ కడువేడుకగాక.

3

గీ. అనుచు బాలుని కోలచే నడగి మనిన

రాచదొర మందలించ పోరామి దొరల

నీకి నడిగడ్డఁ బుట్టిన నెరవరి కొడు

కెలమిఁ జిలునవ్వు దొలక నిట్టులను బల్కె.

౪

ఉ గొల్లలతోడఁ బల్లియకు గొబ్బునఁజేరిన నల్లనయ్యతో

మెల్లన ముచ్చటించె బసిమేసరిపెద్ద కడింది రక్కసు

ల్బల్లిదు లేగుదెంచి నినుఁబట్టగఁ బొంచుచు మించినాడవీ

పిల్లలఁగూడి దూడలకుఁ బేరెములెత్తకు మొత్తి చెప్పితికొగి

ఉ. పెద్దలు గిడ్డికాపరులు బీరముతోఁ జనుదెంతు రాలతోఁ

బొద్దటినుంచి వారిజతఁ బొమ్మన నట్లనెయంచు నాటి రే

యొద్దికబుచ్చి పేగుతరి నొక్కఁజులేది సుమాళమొప్పఁగా
మొద్దులిగుర్పఁబాడె నయము ల్దులకింపుచుఁ బిల్లగోనిచేళ.

చ. అదివిని తెల్లనారెనని యమ్మలులేచి పెరుంగుఁద్రచ్చు పె
నొద కుదురయ్యెఁ బల్లెకడరొప్పగ నావలఁ బోదుకూడుబె
ట్టుదురె యటంచు వేగపడి డొక్క సడల్పుచు నార
గించి యా । గదుపుల వెంబడింది చని కన్గొనియె న్నల
జాలుచేరొగిణి.

2

సీ. తనమేని పస యనఁదగు నీటివడిదానిఁ
దరఁగల నెడ్డొటి పొరలుదానిఁ
జేపలమేపుల కాపుకొంగలదాని
మొసలుల సందడిఁ బొసఁగుదాని
నీటిమానసి జోళ్ళు దాటులాడెడుదానిఁ
బ్రాచిబామిన రాతి పసిమిదానిఁ
గలువపూ వలపు లంగడివోలెఁ గలదానిఁ
జిలువలు దరులందు మెలఁగుదాని

గీ. మిన్నొరసి చుక్కలను బుగ్గలున్నదానిఁ
గొన్నినాళ్ళకుఁ దన పొందుఁ గోరుగాని
బన్నసరముల చిదురుప ల్బరగుదానిఁ
గనియె విను మానికపు బిడ్డ కప్పగడ్డ

౩

ఉ. అందొకయోరఁబెద్దమడుగాగి పడంతులు దాను గాళియుం
డిందెనలేనిబీరమున నెంతయుఁ బ్రేలుచు మీఁద బాటినక్ష

వందురిగూలు పక్కిగుమి వా బుసకొట్టి సెకల్ల లంపనా
చందమెఱింగిచేరె నలసామి హుటాహుటిఁజిల్వరాగుడిఁ.

వ. ఇట్లాతానకంబరసి కతెపాము గరువతనంబు నురికించు
తలంపుతోఁ ధలంట ముంగుతుల యుంగరంబు లెగదోపి
చేపిసికి మించిన పిల్లనగ్రోవి నుల్లంబంట బిగించిన పైఁడి
యొల్లియలోఁ జెక్కి నిక్కి యొక్క మా నెక్కి గ్రక్కున
గబుక్కున దుమికి నీటిపోటులు గాటులువడఁ జేయాటలం
జిమ్మి మున్నురమ్ముగా నీదులాడ వాదులాడఁ బ్రోడవలె
గోమ కుడువవచ్చె నిచ్చెడుగు బుడుతఁడుచ్చిపాఱఁ గోఱలం
జీరుదునని త్రాఁచులదొర మేను సాచి రా లచ్చి మగం
డిచ్చకొలదిఁహెచ్చి పచ్చిపొగరున నెదురుబోవ నాచిలువ
త్రేడాచక యేని పైకెగరబారి తూరితూరి కాలుకాటున
కేటి కాలువ బారునట్ల నత్తురు లురులఁగఱచిన. ౧౦

చ. తొలగఁడు కేకవేసి వెఱతొక్కట్లపాటును జెందఁ డన్నద
మ్మల పిలుపుగ్గడింపఁ డటువోపుటమానఁడుచిన్నబోఁడువె
ల్వలబడి మోముదిప్పఁ డిదివింతగఁసుక్కడుచేతులొడ్డఁడే
తలపుననోయెఱుంగమని దయ్యములబ్బురపాటుసెందఁగాఁ.

చ. తనవడి దూల గాయముల దందడిగాఁ దెగజీగఁ జిల్వరా
వెనుతవులాటమున్నదలి వేదురుపోలిక నిల్వఁబల్వనీ
పెనుఁకువదక్కెనా నిలుముపీచమడంతునునిల్వమంచుఁజే
ననువుగఁబట్టి వేపడగలట్టిటుబొర్లుచు మేనుద్రిప్పఁగాఁ.

వ. కృష్ణుండు:

గీ, పిసికి పిసికి యొత్తి పిప్పిగాఁబడగల
 నలిపి నలిపి మేని మెలికలురులఁ
 ద్రిప్పి త్రిప్పి మొగము నొప్పించి డాకాల
 మట్టఁబోట్టలోని కట్టపోవ.

౧౪

కం. తప్పించుకొనఁగఁజాలక
 గుప్పన నెత్తురును గ్రొవ్వుఁ గొలకులవెంట.
 నైప్పులయి జార విడివడు
 చొప్పెరుగకఁ డస్సెబాము సొమ్ములు ముంపక

౧౫

వ. అంతటంబోక.

సీ. కాలితాకుడులఁ జెక్కలువోవఁ బడగలు
 నట్టువ బిట్టుగా నడపి నడపి
 తినుజుట్టుకొన్న తోకను జేత మెలిద్రిప్పి
 వినరి చెట్టులమీఁద వ్రేసి వ్రేసి
 గబ్బికోటలు పాదుగదిలి నెత్తుటదోగఁ
 జేబలువున గుంజి చెరిచి చెరిచి
 తలతలఁగల నాలుకలువట్టి తుంగఁ జీ
 చ్చినరీతి రెండుగాఁజీల్చి చీల్చి.

గీ. కనుగొలకులందు గోగులుగాడబాడిచి
 తలనరంబుల పట్టాడ్చి కలచి కలచి
 పలువగలక స్తి నెరపుట బ్రతుకుమాట
 వదలి సొమ్ముసిల్లెం బెనుపాపతేఁడు.

౧౬

వ. అట్టితటి:

చ, పెనిమిటి సోలుపాటువిని బెట్టుగ నేడ్చుచుఁ బాపముద్దరాం
ద్రాక్షుఁగులుఁజుట్టలుంబలసి యంచులరా దిగులొప్పఁజేరి నె
క్కొనుతమి నయ్యయో తేలిసికోక కడంక నెదిర్చియిట్టిపా
టొనరితి వింకనైన ముదుగోటమివేడుము తెల్వితేటలక

చ. అని మగసింగుతేంచి మొదటాడి హరింగని కేలుమోడ్చిమా
మనవులు సొన్నుడెందమున మామగఁడిల్లిన దిక్కులేక యే
యనువునఁ ప్రొద్దువుచ్చఁబడునయ్య మొఱల్విని కాచి వీనిఁజ
క్కని కడగంటజూడుమని కస్తీగడలొక్కన మొక్కిరొక్కపై

గీ. మొదటిపెండ్లి నేడు తుదముట్టె మరలంగ
మగనిఁ గలిపి పెండ్లి తగ నెనర్పు
మంతదాక యడుగులంటి లేవమటంచు
సారె సారె వదరి పొగ్గిమొక్కి.

౨౦

చ. పాపపూబోడులు మఱల మొఱలు దొరల నిట్లని పొగ
డిరి,

శ్లో. పెనునీటివెల్లువఁ బిరికితనములేక
ప్రాజదువుల దొంగఁబట్టితీవె
తరిగొండ కడలి నెత్తగిలఁ బెన్నాఁబేటి
మేటి రూ పొనరిన పోటరీవె
పైడి క్రనాకాసిబట్టి చెంపటకుఁగా
నుంటిగాఁడెనట్టి దంటవీవె
నమ్మినబత్తుని నడత చెల్లించుట
తగనని సింగమై తనరితీవె

గీ. మూడు కార్త్యోక్కుడులగోరి ముజ్జగముల
నాచికొని వేల్పు వెఱక్రింద్రదోచితీవె
గండ్రగొడ్డంట రాచవంగడము లడచి
పుడమి బాపలకిచ్చిన ప్రోడవీవె.

౨౩

గీ. ప్రౌద్ధ కౌలమునఁబుట్టి పెళ్ళపొలసుదిండి
నాల్మికై కూలఁజేసిన యలఁతి వీవె
యిపుడు మడియల సమయింప నిచటఁ బుట్టి
తొలఁగు వెన్నుఁడ వీవని తలఁతు మయ్య!

౨౪

కం. ముందుతిగవీళ్ళ ద్రిమ్మరి
పందల రక్కసులఁగూల్పఁ బాల్పడెదవు మే
ల్లుండఁగ ముడిచెవిరౌతుల
నందఱఁ గూల్పంగఁ గలికి వౌదువు తెలిసెన్.

౨౫

ఉ. ఈచెడువానిసేత మది నొచక వేడెడు మమ్ము మన్పఁగా
నీచెని దార్చి మాకుయుల నిల్పుము రాయిడి కోర్వ లేడికణ్
గాచిన నీవె గాకొరులు గన్పడ రేదెసఁ దండ్రీ మానపే
యెచుటలంచు సాగిలిరి యెంతయుగొంతులవీల నేడ్పుచున్

ఉ. ఆమొఱలాలకించి సిరి యన్నవదైతుఁడు రొమ్ముద్రిమ్మరిం
బోమని తాదొలంగుటయుఁబోక యెదుర్పడి మ్రొక్కె యంకఁజా
త్నేమము సంతరింతు జముసిం దొలఁగించిన నిన్నె కొల్తు నా
పాముకొలంబు వన్నెఁగనె బాయకు డెందముఁగీమునీకగున్

సీ. పుక్కిట విసమొల్కు పుట్టువుఁగలవాడఁ
గనవిస విసఁగనఁ గానివాడఁ

వంకర నడతల వాసికెక్కినవాడఁ

బుట్ట లెక్కుడు పనిఁ బొసఁగువాడఁ
నడుగు బట్టుదుఁల మెఱబడి రాఁ దిరుగువాడఁ
నిదుర. మంపే వెంట నెగడువాడఁ

గాల్పేతులొందని గజ్జ యొడలివాడఁ

దలల రారాపిడిఁ గలుగువాడఁ

గీ జెడుగు పుట్టుక యనెడు పేరొడసినాడఁ

నిట్టి ననుబట్టి నలుపుట యెక్కువయ్య

కఃఃరముబూని కాచినఁ గావుమయ్య

గెడపఁ దలఁచినఁ గానిమ్ము జడు పిఁకేల.

౨౮

ప. అని మఱియు నిట్లనియె,

౨౯

మ. తలనీయంజ పొసంగె దానిఁగని నాతప్పెన్నికంజేసియుం

దలపం డెప్పుడు కంటగింపఁబిలువం దార్కాణగానిల్పుచో

నల మున్నక్కిదొరన్న నాతనికి నీకెనట్టి వేరం బదె

ట్టులొ నెప్పన్దగుదన్న కాళియుఁడు గుట్టుందెఱిఁపితానిట్లనెన్.

సీ గమణకమరదీని రచ్చగా మావార

లుండుటఁగని గరుడుండు వచ్చి

బెదరింప నాగులు పిరికితనంబున

నెల నెలఁ బ్రజలిచ్చు చలిమిడులను

నాయన కుడుగరఁ జేయ నేనటుసేయ

నీక పల్లాడిన నెత్తుకొంటి

నది కతంబుగఁ దల లడఁచినఁ బరువెత్తి

యిచ్చొటఁబడి డాగి తేరు నాతఁ

గీ. డీడఁ దిరిగినఁ జచ్చున ట్లీరసమున
 నెక్క జడదారి సాపించు టొప్ప వింటఁ
 గానఁ బోయెద నాదీవి గాలుకొనఁగ
 సెలవె యని యాఁడువారితోఁ జనియె పాము. 3౧

కం. ఆసా మరిగిన మొదలుగఁ
 దీపిందగు నీరుద్రావి దిగులు నసపి రా
 లాపరు లొడ్డుం బట్టిన
 చే పిల్లనగ్రోవివాని చేతఁ దలఁపుచున్. 3౨

ఉ. బిడ్డనిఁ బాము వట్టెనని బీదలఁబోలె నెగుల్లలంపఁగా
 నొడ్డునఁ జూచుచున్న పజ లూపిరిదెప్పిరి కూడివచ్చుచో
 గడ్డిపొలానఁ బల్లియకుఁ గాఁ జను త్రోవఁగనంగ లేక నా
 దొడ్డిగ రాతిరైనఁ బడిదోగిరి నిద్దురమబ్బుసోలునన్. 3౩

కం. అందఱుఁబడి నిదురించెడు
 సందునఁ గార్చిచ్చు రేగి సదమద పెట్టన్
 వందుర మేల్కని సిరి మగఁ
 డెందేమని కళవళమున నిట్లని పల్కెన్. 3౪

శా. ఏలా యే ద్వేదరొక్క పెట్టతొలిజామేతెంచె నాయొంటమిం
 బోలంజూడుఁడు చిచ్చువుట్టదుగదా పూరిక రవుల్నించుచు
 వ్రేలన్రక్కసుఁ డెవ్వఁడేని దురుసై వెన్నాడిసోలించెనా
 జాలింజెందుట కేమియంచుఁగినియం జాపొందు కార్చిచ్చునన్

కం. ఈచిచ్చునకా జడిసెద
 రేచను మిమ్మడఁతుననుచు నెదురేగి వడిం

దాచినఁ జల్లారక పొగ

రేచుట గని డిగ్గదావ నిది తఱియనుచున్.

౩౬

గీ. కట్టి నేస్తకాఁడు గ్రక్కునఁ గడిసేసి

చిచ్చు మ్రింగె దానిఁ జేడెల్లెఁ

గాంచి దేవరితఁడు గాకున్న నరగలి

మ్రుంగ నెరులకగునె మీఁగడవలె.

౩౭

వ. అని తలఁపొయుచు

౩౮

కం. మఱునాఁడు రేపకడ నం

దఱు గీములుసేరి వెన్న దమపాలిటి దే

వరఁగాఁ దలంచి మ్రొక్కిరి

గుఱి నిల్పినచోటి కొదువఁ గూలుదుమనుచున్.

౩౯

ఉ. ఎప్పటియట్ల కారడవి నల్లెడల న్బసిమేపఁబోయిరా

నప్పలెవారి నందుఁడను నావులమందల మమ్ముమిమ్ములం

దిప్పలు మాన్చి ప్రోవఁగలదేవర నేల్పుల తేఁడు జాతర

న్మొప్పుగఁజేయ వేలిమికి మేకొని పల్కుమెడఁటమందొగిన్

చ. కొడుకగు వెన్నఁడంచుకొని కూడని చేతలకొగ్గిమాటసం

దడిఁ బచరింతురేల కిన దబ్బర మబ్బులు మేనఁగన్న లొ

ప్పెడదొరసామ్ములే యతనిపేరిటి జన్నముసేయకున్న నీ

పుడమికి వాన లేదె? వినఁబోలునె యిట్టి కువాళముల్పెడిన్

సీ. తొలి తాత జగములు గలిగించినప్పు డే

వను లందఱకుఁబంచె బరువు లరసి

మొగులు గుఱువులకు వాన గురియుటలు వెట్టె
 నవి దప్పి నడువరా దరయుఁడోసి
 వేలుపుచున్న కామేలికతనమిచ్చె
 నంతగా కాయన నడ్డగింప
 మానునే బొమ్మకు మారాడ నేరికిఁ
 దరము గాదింతియ తాల్మినుండుఁ

గీ. డేను గలుగంగ మీకేమి యితని జన్న
 మున కొనర్చిన దంతయుఁ గొనుచు వచ్చి
 కొండ గవినున్న వేలుపుఁ గోరి తలఁచి
 జాతర పొసంగఁజేయుఁడు సమయు గీడు. ౪౨

వ. అని చెప్పి యప్పిల్లండు మల్చించిన గొల్లలెల్ల నుల్లంబుల
 నల్లనయ్య జెయ్య నియ్యకొనిన పని వ్రమ్మనని తలంచి
 చెప్పినట్ల యొప్పి తెప్పునం జని కొండ జాతర దండివడఁ
 జేసిన నా లచ్చిమగం డమ్మలయందు నెలవుకొని వార
 లిచ్చు కానుకలు పుచ్చుకొనుటఁ గాంచియు మొరకులగు
 దొడుకు కాపరులు గట్టు సత్తియేనుని యెంచి యొరి
 కొకళ్ళు తెల్పుకొనుచుండి రప్పట్టున పసిడివలువదాలుపు
 వేలుపు వేడువారిలో నొక్కండై తానును నట్ల సేసె
 నతని నెఱతనంబు దెలియ నేరికి నలవిగాదు. కావున
 నంతయుం గని తెఱగంటి మఱియును. ౪౩

చ. పొగరెగదొట్టి తొట్టుదొరపోరఁడుసెప్పిన మాటఁబట్టి సం
 దుగని మిరాశిగా జరుగుదోవదె మల్పిరి గొల్లలిట్టిచోఁ

దగఁదిక నూనకుండనని నవ్వులనెప్పు మొగుళ్ళ జీరి బె
ట్టుగ నెలవిచ్చె వాన కసటుంబడి పల్లియ పొల్లు సేయగాఁ.

న. అది విని యారుమూఁడు తెగల మబ్బులు. ర౫

ఇంద్రవజ్రము. నియ్యానఁ జెల్లింపఁగఁ బోదుమంచుం

సయ్యాటలనెప్పున గుంపుతొచుకో

గయ్యాలకై సోయెడు రాచలోనా

వెయ్యారు లేగ నినుదారి వేగఁ.

ర౬

వ. కదిసి మదంబుట్టి ముట్టి,

ర౭

సీ. మొదట నన్నపుజల్లు మొనకొల్పి జడి సూపి
బెట్టెన యులుములఁ బెచ్చు రేగి

మొలుపుల తళతళ మిలుమిట్లు సవరించి

తాకుప్ప లంతట రాలఁజేసి

మొగమెత్తకుండంగ ముసరి వానల ముంచి

వరదల తాకు డవ్వారి బఱపి

చలిగాలి విసరుల జంపుగా నెసగించి

గుడిసెల గోడలఁ గూలఁద్రోసి

గీ. మందఁ జీకాకు సేసిన మంచి గాన

కపుడు గొల్లలు గావవేయనుచు నందు

పట్టిజీరిన వారిఁ జేపట్టఁదలఁచి

దిట్టయై వేల్పుదొర కొప్పుముట్ట లేచె.

ర౮

వ. లేచి యేచిన యలుక నిట్లని డెందంబునం దలంచె. ర౯

మ. తన్నకై జన్నము మాసినారనెడు పెన్దప్పెంచి నూరంచులం
దిన వాల్దాలుపు కిన్కచే గరువమందె న్వానరా నేమిసే
తునొ గందామని కాని మంచిదె యడంతు న్నమ్మి నన్నున్నవీ
రిని నిప్పట్టున గాసిబెట్టి మఱియేరీతి స్ననుక డాయునో.

ఉ. అప్పటిమాట జూతమని యప్పలె చేరువనున్నగట్టు బా
గొప్పగ మీఁదికెత్తి జడి కోడకు డింతులు పిల్లలు స్వసుల్
తప్పక చేరుడన్నఁ జలితాకుల మేనులు జల్దరింపఁగాఁ
దెప్పునఁజేరి రొక్కమొగి దీవన లిచ్చుచు నాలగాపరుల్.

కం. జడి విడువక కురియఁగ నల

జడి చెడి కడువడకు టుడిగి జతజతలుగఁ దొ

క్కుడుగాకయుండ నిమిడిరి

మిడుకుట లెక్కడివి సామి మెలఁకువఁ గనినకా.

గీ ౨

కం. బేకామగ రాల్చినుకులు

జోకగు ముత్తెములు గూర్చిచుట్టిన కుచ్చు

ల్లా కొండ గొడుగుఁ బట్టెను

రాకాసుల సూడు చూపఱకు వెఱగొనరకా.

గీ ౩

గీ. ఏడురేబవళ్ళు నెడమీక జడివట్టి

కురిసికురిసి మబ్బుగుంపు లఱచి

కడకుఁ గడుపు లెండి కడలి కడకు వడి

జరిగె వెల్లుతేఁడు జగ వెలుంగ.

గీ ౪

కం. అదిగని గొల్లలు తమ తమ

కడుపులతో బయలుదేరి కడువేడుక నిం

పోదవి హరిఁ బొగడసాగిరి

మొదలిటి ముచ్చటలు దలఁచి ముదితలు దామున్. ౫౫

కం. అదిగని మబ్బుల వదరుచు

బెదరక గ్రమ్మరుటకొఱకు బిరుసుటెముక వా

లదలకుఁడన మొగులతెగ

తృదరి కుదరకున్న విసివి జేట్పాటు దగన్. ౫౬

వ. ఇట్లని తనలో నుమ్మలించె.

౫౭

సీ. కారులు వదరుచు నోరెఱుంగక మబ్బు

తండంబు ననిపితి దానివలన

మోసంబుగలిగె గట్టే సత్తి గొడుగయ్యెఁ

దెలియంగ నబ్రమి దేవునడత

పుడమి బరువు డింప దొడుకు గాపరియింటఁ

బెరుగుదునని తొల్లి బేకుకొనియె

నది మఱచితి నిజం బాతఁడే యీతండు

ననుఁ గాచుటకుఁ బుట్టెనని గడించి

గీ. తలఁపు లీనెడుగవి వేల్పువెలఁదులతికి

వెంబడింపంగ జముదోడు వేల్పుటంచుఁ

బొలములోనుండు వెన్నునిఁ బొగడు వేడ్క

వచ్చెఁ దెఱగంటి దొరలతో వాలి వంగి. ౫౮

౫౮

ప. వచ్చి,

చ. కనుగవకబ్బు రంబగు చొకాటపు నల్లనిమేనుపైఁడి ప

చ్చనినునువల్లె యశాఁదలపసందగు నెమ్ములకన్నులీకల

- కునవగఁగుల్కు పెద్దపులిగోరుల బిళ్ళయుఁగల్గు గొల్లపి
 ల్లని నలసామిఁగాంచె మొదలన్గతి వాఁకకుఁగటొక్కనిన్
- వ. తాంచి నిక్కుదెవుల జక్కిని గ్రక్కునడిగి మ్రొక్కి డగ్గు
 త్రిక నగ్గలంబుగా, ౬౦
- ఉ. మేలిమిమాటలంబొగడె మిత్తినిఁదన్నిన మన్నెబొమ్మయు
 గ్గాలిదినయ్య మీమొదలు గాంచి గడింపఁగలేరునేఁగన
 జ్జాలుగునే కనుంగొనలఁ జక్కగఁజూడుము తప్పిపోతి నీ
 పాలిటివారికి న్వతలు వాటిలఁజేసితిఁ దప్పుగాచవే. ౬౧
- శా. నన్నుంగాచుటకేకదా మొదటిమేన జ్జేప రూపొప్పఁగా
 మాన్నీటన్దిగుగాడి రక్కసుని కొమ్మున్తోమ్మునన్ద్రచ్చుట
 ల్వెన్నానించి మటం గుదుర్పఱచి తాబేలైతి బోనంబులే
 కున్నజ్జావని మందొసంగుటకుమాకోహకోపరాకొందితిన్
- గీ. ఒంటిగాడవైతి వో జగంబులమేల
 పగుడికనులవానిఁ బట్టిచంప
 నతనితోడఁ ద్రుంపనైతివి తెరనోటి
 దేవరవు తలంప దిక్కునీవ. ౬౨
- శా. బిచ్చంబెత్తుట నాకొసంగెనెగదా బేలైతి మున్నెట్టివై
 కచ్చెం రాజులగోలుపుచ్చుటలు నేఁగాఁగోర మన్నేల్పవై
 దచ్చింబైనిరుకుత్తుకల్లుగు పందంజంపి మమ్మందఱ
 న్బచ్చింజెంద నెనర్చితేమనిమిము న్బేర్కొందునాల్గాపఁడా
- ఉ. ఇచ్చటబుట్టి నగ్గలఁచు హెచ్చుగరాసుల సంజుడానుల
 న్వచ్చుటకే నిజంబు తొలివాడవు మైమఱచిట్లు సేసితిన్

రచ్చలబెట్టకేలుము దొరా పదినూలులుమొక్క వాడ నా
మెచ్చిప్రియంబులాడి కలిమి న్దగదీవనలిచ్చి వెన్నుఁడుకొ.

వ. అంతటంబోక,

గీ. బాసవాల్యాచతలపిచ్చు పసి పిలికిన
పాలదడిపాల దడిజేసి బత్తిసూపి
పనివినియె శుంకికగుంగఁ బదపడి హరి
పల్లెకరుదెంచె వెలదుక లెల్లఁబొగడ.

౬౮

ప. అమ్మరునాటి రేపటిపూట నాటలం దోడివారు దానునలసి
మెసవుటకసదుగా నింటినుండి తెచ్చిన వంటకంబు సాలమి
డీలుపడి బోనంబులాను వేడుకఁ దోడుకాండ్రతోఁ గప్పు
పైఁడిపలువదాలుపు లీదాపునఁ గొందఱు పారులు వేలిమి
తొలిపలుకుల చొప్పుఁ దప్పకుండ వ్రేలిమిఁ ద్రిప్పుచున్న
వారందేగి మేమోగిర మడిగితిమని వేడి వేడిచెడని పసా
దంబు దెమ్మని యనిపిన హసాదని గునగుననరిగి వారలా
బాపలతో నీపజ్జ నాపదవులమేపుచుఁ దాడిపక్కిసిడంబుల
యొడయలుమిమ్మడిగి కమ్మని కూరచాలోగిరంబులు దేరఁ
బనిచినారన వారు కంటికడ మంటలుబ్బఁదబ్బిబ్బులాడెదరు
కొంటెలారా వంటకంబు మింటి ద్రిమ్మరుల కారగింపు
నీయకనే యగ్గినేఁబోయక నీయంటిబోయల కీరాదుపొమ్మ
నిన మఱులుటగిసి వారిగఱిత లరుతపల్కెరంబుల కొలఁది
మిలమిలని యావకూర వేపుడుకాయలునిచిన బువ్వపై
బివ్వటింది వ్రేబుడుతలబడి యడనిఁజేరి మ్రొక్కి తెలియని

మగల యుక్కి వంపుమాటలకుఁ బెక్కు బట్టకుఁడని యప్పన
సేసిన నప్పుడే మెసవి తెప్పన, ౬౯

సీ. వెలఁదుకలార మీవేఁడుక లొనఁగూడు
నొడయులు దెలియంగ నోపకున్న
మమ్మెఱింగితిరింక మాను మీకిడుములు
మఱిపుట్టుగల్గుదు మగలఁ గలిసి
వేలిమినిగ్గించి వేమరునాపేరు
మదినిల్పుఁ డనుటయు మంచిదనుచు
జన్నంపుచవికంట జరుగ మన్వేల్పులు
జప్సను లఱిగిన జాడఁ దెలిసి

గీ. యింతులా తొలివేల్పుల చెంతకరిగి
ముత్తి తెరవరు లగుటలు ముచ్చటించి
రాఁడులకుఁగల్గు తెలివితేదయ్యె మనకుఁ
గోడిగంబయ్యె బ్రతుకని గుదులుకొనిరి.

శా. ఏవేల్పిచ్చదగుల్పఁగోరి దరులందే నగ్గులంగూర్చి చెం
గావుల్మించు జడల్ తిరుల్మైనయ ముంగాలంటుతో వేడిన
న్రోబ్బవనైప్పునరాని సామి వెలఁదు లోబ్బనంబొసంగ న్నది
న్దావాదంబున మెచ్చి వీరు తొలినేదారిన్ హరిగొల్పిలో
వ. అని తలఁపోయుచు,

కం. ఆవులమేషఁగ వెన్నుఁడు
బో వెంబడి లోయకరిగి పూనికవేడుకం

ద్రోవఁ గనరామి వారలు

లేనడిదెందముల మందలింపుచుఁ గొడువల్.

౨౩

గీ. మఱలినచ్చి తలఁపుమానక పేర్కొని

రెఱుకవిడకకొల్వ నెఱిగి శౌరి

జన్నమంకుఁగుడిచి సరవివెన్కటిపుట్టు

కొలలరూపునూపి కోర్కులొసఁగె.

౨౪

ఉ. అంతమౌక్కనాఁడడవి కన్నయుఁ దానునుబోయి రాలతో

బంతులతోడనాఁడుతరి బారులుదీరిన పిల్లగుంపులో

సంతననొక్క పిల్లఁడయి చాపగు మొక్కలి రక్కసుండు గే

లింతలు సేయుచుండఁ గనలే న్బలరాముఁడువానిచేతఁకుక

వ. అపుడు.

శా. వాఁడువ్వెత్తుగనాతని న్బొదివెఁ జేవన్వీపుపైనుండి ముం

దాడైబల్విడి నేగఁ నేరపడు చులాహఁ యంచు వాపోవఁగాఁ

దోడైపోవక వెన్నుఁడాడ నిలిచెం దూలింపగాఁ జాలుఁ జా

మూడెన్వీనికి రాముచేతననుచుం మోసందు బెన్ గూరిమిన్

కం. రేదిరుగుడు దను నలపఁగ

మీఁదెఱుఁగక వచ్చెవీని మే బలువెంతో

పాదంటఁజూతునని యపు

డాదట నేమనకయుండె నరగడియ చనన్.

౨౫

ఉ. మ్రాఁకులచాటునన్నిలిచి రాపడిరాముని రాలఁద్రోయఁగా

డీకొని రెండు చేతులఁ దొడింబడకుండ మెడన్బిగించి కా

ల్లాకులఁ బొట్టదట్టి బెడిదంబుగ నేలకు నెట్టి తొమ్ముపై
కేకసగొట్టి బిట్టడఁచెఁ గీడ్వడిసావఁగ నాప్రలంబునిక.

ఉ. విలవిలఁ దన్నుకొంచు విడువే బరువైతివి మోవఁజాలఁ బె
న్బలియుఁడవీవు జంపెదవె పారెద వచ్చినత్రోవమాని ని
స్సలన కెదుర్పనంచు వెతగార్కొనఁ బల్మ రువాఁడువేడిన
స్బలుకక చావఁద్రొక్కె మెడపట్టునఁ గాలమరించి దిట్టయె.

గీ. నోట ముక్కున నెత్తురు లేకికాల్వ
తోటి సరిబార నూపిరి తొలఁగి చనియె
నపుడు గొల్లలు సంతసమంది గంతు
లంత టతటఁ బచరింపనైరి చెదరి.

౫౧

శా. ఆరాకాసిదురంబున న్నొగులమున్నొజ్జుబోవంగ జే
జేరారామునిమీఁద మింటఁ గురియించె న్బాలవానల్గురిక
బేరుల్మోసెను వేల్పు బానిసెలు కన్బింకంబులవ్వారిగా
బారుల్దీరి పొసంగఁబాడి రిగురు ల్పట్టంగఁబెన్నెద్దులక. ౫౨

వ. అంతట వారలు.

౫౩

ఉ. మాపగుటాలఁ దోలుకొని మందకుఁజేరిన గొల్లజవ్వను
ల్లోపడి వచ్చిచూచి వడి ద్రుంగిరి రక్కసులెందఱేని నీ
పాపలఁ జంప నెవ్వఁడాకొ పంపెను బెస్సగబట్టి వారుబో
కేపగిదిన్నిజంబగునొ యెస్సాదు విందు మటంచు నెవ్వగక.

వ. కొంతసే పాడికొని తిరిగిజరిగిరామీఁదట,

౫౪

గీ. ఒక్కనాటిరేపటోపికఁ బాలమున
నాలఁ గాచుచుండి వ్రేలుతాటి

వడగ తెల్ల సామి పజ్జకుఁజని పల్కి
రున్నయాపుఁ డెలియ నోపికమర,

౮౬

సీ. ఇచటికిఁ జేరువ నెసఁగు తాడులమించు

టడవియందులనుండు నావటముగ

గాడిదెకూపున గడిమెకం బాతండు

గాపాడువాఁడౌట గాలికయిన

రాలపు పండులు రక్కసి యెకిమీఁడు

పోరుల మడియని పోటరియని

యటువోవ వెఱచి యందరుగ రెవ్వరు గానఁ

జక్కఁబంపుదె పండ్ల చవులెఱుంగ

గీ. ననిన మంచిదినా వార లపుడెతూగి

నడచి మ్రాకుల నూపిన నాల్గుదెసల

రాలి నొండిన పండుల నోలినమలి

కూల ద్రోచిరి బెట్టుల గుమురులచట.

౮౭

వ. తెప్పుతెప్పునంగూలు మ్రాకులు చప్పుమవిప్పగుట నప్పొ
లదిండి మొప్పెయిప్పెచు మ్రాకులగుప్ప గూలఁజేయుటకే
దిప్పకాయ లప్పళించిరో నన్నెన్నడు గన్న వారు గారొక్కొ
క్కతన్నునం బెక్కునొందిఁ ద్రుంపుమనని ఖరాసురుండు
దాపుజేరి యోరీ పూరిగఱచినం బుట్టలెక్కినం బోసెను
మానుల పడద్రోచుట బ్రతుకాన వదలి చేసితిరాయను
యడమన పుడమిదేకు వాలుదాలుపమ్మాటవిని తోకద్రొ
క్కిన కంటి విన్కలియొడుపున బుస నెఱపుచుఁ గరానారా

రాప్రాద్దుకొడుకు మిదై యొద్దఁజేరుతుననిన నన్ని వాఁడు
 క్రొవ్వుననీవారొకటి క్రేనువేదియని యెగతాళినేసి వాడి
 గిట్టలగట్టిమీఠా వెనుకకాళ్లు గేడించి జూడించి తన్నిన నా
 ప్రలంబరక్కసిసూడునాబారిబడితిఁ వింతేరా యెంతోబిరు
 సాడితివీకాలితాపున కేనాయని యాయడుగు లిరుచేతుల
 బట్టి గిరగిరఁద్రిప్పి గొప్ప గొప్పమాఁకుల నెప్పించి నుడి
 వడ వడివిసరి పారవెచిన

౮౮

గీ. తొండవలె ప్రేలఁబడి నేల ద్రుంగుదుబడ

బిట్టు పొరలాడి వానల్ల పెకలిపాటఁ

గొండగవులెల్ల నిండంగఁ గేక వేసి

మిడిసిపడి చచ్చె దివివారు మేలనంగ.

౮౯

ఉ. గాడిదె రూపురక్కసుఁడు గంతుగొనంబెను సంతసంబుతో
 నేడిదె తాడితోపుకడ నిల్వ దిగుల్పొరి వోయెనంచు నో
 టాడుచుఁబండులుం జలుగుటాకులు దెంపుచు నిచ్చవచ్చి
 ట్లోడక సంచరింతు రరుదొప్పగఁ గొప్పగుప్రాపుకన్మిచేకొ

వ. ఇట్లొప్పుచుండ వానతటిమీఱిన.

౯౦

సీ. కఱవాఁక నీరుచొక్కపుఁ దేటఁగనుపట్టె

బురద బిట్టెండలఁ గరుడుగట్టె

గనవాని కుసిగుంపు మిసమిస జూపట్టె

గోర మెకంబులు గూడికట్టె

జాజిపూగాయల జతకట్టు నెగదొట్టె

దెలికొక్కె రల వడి పొలముమెట్టె

జేనుంతి గన్నేగు చెట్టుల ననవుట్టె
దొరగుంపు కవిసేయు మరులునెట్టె

గీ. జదలుగతనంబు వలదెసఁ బొదలఁబట్టె
బీదకాపెత మెతుకబ్బి ప్రేలఁబట్టె
గడవపుట్టువు జనునింటి కడకుఁజేరి
మింట వెలిగెడు తఱిఁబస మించిపుడమి

౯౨

ఉ. కన్నుల తుంటవిల్లు నెసకంబుగ విచ్చిన పూలకైదువుల్
చెన్నగు నాఱుకాళ్ల తెగచిక్కిన నారియుఁబూని జవ్వనం
పన్నవ గుంపులం గలప నామనినేస్తుఁడు చిల్కవారువం
బెన్నికమీర నెక్కిమనియెం గొరవంకలదండు వెంటరాకొ

నీ. వక్కలాకులు సున్న మక్కళించిన జాలె
యడపంబుఁ గుచ్చెళ్ళ యగుదుదోపి
క్రొత్తముట్టిక కుచ్చులబిల్ల
వడిసీలఁబేరుగా మెడనువైచి
దున్నఁబోయినవారి దోసిటాబటి దుత్త
కుదురుంచి నడునెత్తి గుంటగుడిపి
చిఱుతవన్ని కుకోక చెరుగులొగరుకమ్మి
మడత రొండికిదార్చి మలిపి నిలిపి

గీ. కాపుజవరాండ్రు వరిచేల కాపుకొఱకు
నీటుకుల్కులఁ గనఁబడ నెరులునెసటఁ
గొప్పుకందకచిందాడఁ గులుకునడల
పొలము కగుగుట లొప్పు నప్పుటలంక.

౯౩

శా. పండె న్నెట్టపురానపైరుగుమి దిప్పల్లాగ విత్తులైన
 లొబ్బి డేల్బొబ్బెర మ్రాఁకులంగలిగెఁ దీవుల్నించె నించుల్మడి
 న్బండనాబ్బరిన పెద్దరాజనము శ్రుంఘన్గోత కాండ్రొప్పఁగా
 రెండల్వానలు దోడుతోడ బలు పయ్యెనాచసూడుల్ద గెక

గీ. రేలుపవలింటి తెఱఁగున టిక్కరాయఁ

డదిరి వెన్నెలగాయంగ నెప్పుచుండె

మందకటె వేల్పుచే గ్రోవి మరులుపుట్ట

గాణతనమచ్చు పడఁజేసె గరితగుమికి.

౯౫

ప. ఇట్లప్పలె మచ్చెకంటుల యుల్లంబు లల్లుకొని పెల్లురేగి
 తమకంబు వెల్లివిరియఁ బాడినగ్రోవి రవళికి మేనులు
 ప్పొంగి చెంగున నిండ్ల ముంగిటిచోటుల నీటుగాఁ జిలిచి
 నిలువంగాక తమచేతిపనులువిడచి పడుచుఁ బూఁబోఁడు
 లేడుగడ నల్లనయ్యగాక యిల్లెల తల్లి చెల్లెం ద్రల్లుండ్రు
 మామ మగలేల నని పాసి కాపురంబులు రోసి యడవి
 తెరవువట్టి యొకళ్ల నొకళ్ళెచ్చరింపక మచ్చరించి మరుం
 దుచ్చిపార కోలవేయ దారి దరియెఱుఁగక కట్టుచెరుంగు
 లూడములు కంప జొంపంబులం బెంపగు పొదలగుంపుల
 కడ్డంబుగాదాటుచుఁ బాడిన పాటచోటుసూటినారాటంబు
 సంబోయి తన్నుడాయ నమ్మాయలాడు తాయిలారా
 బోయలీప్రొద్దుదాక రారే కడఁలిని రెట్టైన వత్తురే కద
 సత్తులరమరలేక తిరుగు నీసరిప్రొద్దున నెమకం జనుదె
 చితిరే చాలుచాలునని పలికి మఱియు వారు వచ్చిన
 ముచ్చటల మచ్చెకంటులవలన్దఁ దెలిసి మెలవులేనివాడ

పోలె పాలుచూరక నేటికోలియని యుగడించి గీటున
బుచ్చుచు నిట్లనియె, ౯౭

చ. పడఁతుకలార పిల్లలను బంతుగుల న్నగల న్నొంతుల
నిడదది పెగాసవచ్చితరె వేమక కాఁడులగూ పబంచలు
బొడమిచ నెఁడొ యెల్లెలియు పోకలఁబోసురె మేరదప్పి పో
నడుతురె చాఱుఁజాఱుఁ దగునాఱుటువచ్చుటలాపునిగారుచుక

సీ. అమ్మ యెఱిగిన ద్రిమ్మరి యని తిట్టు
నత్తుఁ దెలిసిన మొత్తివిడుచుఁ
దోడికోడలు విన్నఁ దూలించు నెగతాళి
మామ జాడఁటినఁ దామసించు
నక్కసెల్లెండ్రు గన్నప్పుడే కాదందు
రెవ్వరుగాంచిన నీసడింతు
కొడయని మదినాట నెడఁ దలఁ గొరిగించుఁ
గావవీడిది గన్నఁ గిలఁతవెట్టు

గీ. మగనిబారిఁబడిన మఱియేలుకొనఁజూడఁ
డన్నఁ గన్న నూతినపుడె త్రోయు
లఁజెతనము మేలె నంజలిపడనేల
ముందు మొదలఁ దెలివి మోసపుచ్చి. ౯౯

మ. పులులుందుప్పులు నిండియున్నయడవిన్నోరామవేవెల్గురా
కలనిట్టిసరి ప్రొద్దువచ్చితరి కాలాల్గొట్టుచు న్నెట్టులె
తెలిసెక జక్కనఁ బోవు డిండ్లకడల న్నెల్వదియుండుండు మీ
వలపుల్దీరుతు నిట్టిసేత దగునే వాల్గంటులారాయనకో.

శా. ఆపూఁబోఁడులు లంపటంబడుచునాయంబౌనె యిట్టేగనం
 చాపంబిడ్డలుబందులున్నగలు మీకడ్డంబె పొండంచుఁజే
 రేపన్దావులమోపుతేరి వొరపేరెంబెత్తి నిజ్జేరి నా
 మీపట్లన్విడచాడఁ జూపెదవు మేలే దిక్కువేరున్నదే ౧౦౧

చ. తగులము లెచ్చటంగలవు తాత బళా తనకూఁతుఁగోరఁడే
 జగములు మూఁడునేలు దివిసామి తమిన్జడలయ్య పైదవి
 న్నగిలెనుగాదె చందురుఁడు దాపక మాటలనేటుకానిదౌ
 మగువగుఁ జూలొనర్చి వెఱుమాని తగుల్చుచరించెఁగానవే.

ఉ పిల్లనగ్రోవిమ్రోత మము పెద్దగుమక్కువఁజెందఁజేయనై
 పల్లియదాటి నిస్సవయఁబొల్పడివచ్చిన మమ్ము బొమ్మనం
 జెల్లునె యేలుకొమ్ము మిముఁజేరితి మీటికి మళ్ళిపోవఁగా
 నెల్లము పెక్కులేల. చనువొప్పఁగ నేలుమటన్న వెన్నుఁడన్.

కం. కొంచకవచ్చిన వీరల

మంచిదియని కలయఁగాదు మఱపించెదనం

చెంచి యటుసూడ మగ్నగై

ముంచె మగులఁ గడలిలోన మునుకొను నేడ్కన్ ౧౦౨

గీ. అదియెఱుంగక పడఁతు లయ్యడవిలోన

నడలు దఱిముట్టఁజాలక యలయుదాక

తిరిగి వెఱకుచుఁ గన్గొను తెరవులేక

పిలిచి కూకలు వేసిరి బిగువులేక.

౧౦౩

సీ. పెనుతాడి మ్రోసఁ బిల్లనగ్రోవిఁగలవాని

గాడింబ పొంబంచె దాల్చువానిఁ

బొగడఁ దామరతేను దెగడు కన్గవవాని
 గురిగింజ తల నెమ్మికుచ్చవాఁఁ
 బొన్న చెట్టా నల్ల వన్నె మేఁగలవాఁఁ
 గలిగొట్టు వాపసిఁ గాచువాని
 గోరంట్రొమ్మన గొప్ప మచ్చఁగలాని
 వావిలిచే జుట్టువాలువాని

గీ యడవియందునఁ గానరాయనుచు ప్రమాఁకు
 ప్రమాఁకుఁ బొదపొద నట్టున ట్టాకు నాకు
 నడిగి వేసరి కఱివాఁకయందఁజేరి
 దండితెగువల బలువగఁ దగిలివిసివి.

౧౦౬

వ. మఱియు నాతొలివేల్పుకంటువు పయిం గల్గు మాఱిమి
 నేదారి నెఱుంగని చిలుకలకొలుకులెల్ల నొక మాటమీఁద
 నిట్లని పొగడిరి.

౧౦౭

కం. నీవీ పల్లెఁబుట్టిన
 చేవంబెరుపొందె మందచేఱుఁగక మ
 మీవఱకు నేలి విడచినఁ
 బోవుదుమే చచ్చి నిన్నుఁ బొందక కృష్ణా.

౧౦౮

చ. చనుమొనలంట నీయడుగుసాపుచుఁబొందులవింతలేర్పడ
 న్ననుపుము మానితే వినెడుమాటలులేవిక నీదుచెయ్యుల
 న్బుచుపుచు గుట్టలన్నిరిగి బాయుట లూపిరిసత్తెమట్లు నీ
 గిన జవరాండ్ర పెన్మొలల కీమలు నీకగుఁజూడువెన్నుఁడా

గీ. విసపుదారివలన విసరిన సుడిగాలి

రూపువానివలనఁ బాపమేని

వానివలన, అాలనాన పెన్జడిదెబ్బ
వలన మనిచి మరునిబారి విడతె.

౧౧౦

శా. నీచే సోకుడులేక పూవిలుతుచే నిల్వంగ లేమింక వ్రే
రానా!రా కనుదమ్ముకోపులనుముకొరా రాపుసేయుపుమిం
కే చాయంగనలేకు స్రోపు దరిదికే, నీవు తాళంగలే
మీచామల్లను వారెని మతకమేలే జాగుబాగేవారీ. ౧౧౧

మ. తొలి నోమిల్లొనసాగెఁ గానకరుగం దోరంపువేడ్కన్సిరు
ల్దొలకన్గూడెదవంచు వచ్చినిమి మాదోసంబు మోసంబు తె
ట్టులొ మాకప్పనసేయ కేయడవి చెట్టుంగుట్టలం డిరిది రా
వలఁతి న్బోవుదుమే వెఱంగొతుక మాహాగుట్టు మిట్టాడఁగ కొ

సీ. పెదవి తేనెలొసంగి బిడెమువోఁ జేయరా
కొగిఁట బిగియించి కదియరార
చను మొనల్జవుకెత్తఁ బరిగొని మనుపరా
పలుగంట్లఁ జెక్కుల నిలికికొనర
కన్నులు ముద్దాడి కవితనం బునుపరా
నెఱుల వికుల దండమరిమి చనర
మొగమిచ్చినను మించి ముచ్చటఁ దేర్చరా
మరుగంటి చేతులమాటి కొనర

గీ. యనుచు మరుపూల తాకుల నలఁతఁబడుచుఁ
జేడెల్లెను జోహారు సేయుచుండఁ

గనికరము మించి నల్లయ్య గానుపించె
వగచు పడఁతుల ముందట మిగులకూర్చి.

౧౧౩

కం. వచ్చిన వెన్నుఁ గన్గొని
మెచ్చుచు సంతసముతోడ మేనులు వొంగం
ముచ్చిరుట వెడలి మొదలం
జచ్చి తిరుగఁ బొడమినట్టి చందం బత్వే.

౧౧౪

సీ. పలుకరించని దేలపలుకుదు ననెయోర్తు
మోసగాఁడని దూరె ముదితయొకతె
చులుక సేసితివి గచ్చుల కాఁడయనెనోర్తు
పిన్న సేతలు బెక్కులెన్నెనోర్తు
పారిపోయిననుఁ దప్పదురాయనె నొకతె
యాగాపరికి వెఱ్ఱియనియె నొకతె
తప్పేమి? యలిగి పోదలఁచెదవనె నోర్తు
వలపించి తొలఁగుటొప్పదనె నొకతె

గీ పలుబెఱంగుల నిట్లనిపలుకుచుండ
వినని యట్టులవాగల వెతలడంగ
నందఱకు నన్నిరూపులై యపుడుమెలఁగె
వేల్పుగుట డెందములఁజిక్కి విసువులేక.

౧౧౫

న. ఇట్లా చేడెలుందాను గోడిగంబులాడి చూపుల కూడికల
వేడు మాటలనూడిగంబులనూడిగంపుసేతల పోడిమలనీడు
నోడులేర్పడ నిండుపున్నమ గండు వెన్నెలల బయల్ల
మొయిల్లనంటిన మించులవలె నంచయానలంటిరాఁ దిరు

గాడి కప్పురాపగడంబుల సరికూర్చిన పేరులోనా నొక్కొక్క
క్కయవిద కొక్కండుగా జతపడి యేర్పటచిన దొడ్డికట్టు
నడిబొడ్డునఁ బిల్లంగ్రోవిఱో మెల్లనఁ బాటఁబాడుచు : లీచే
నప్పటివారి వేడుక లెట్టివారికి లేవయ్యెనఁత ౧౧౬

చ. అలసితి మాటవాటలఁ బినాతనిఱోఁ గఱివాఁక నీటిఱో
మెలఁగుదమఁచుఁ గొమ్మలును మిఱగుఱానఱు సీతకొయ్యలు
నెలఁకులదాపరించుకొని కేకలువెయుచుఁ జేరియొడ్డుపై
వటువలు నిల్పియందఱు గజాలునదూకిరి నీటిలోపలకొ

వ. చెలరేగి తిరుగులాడుచు ౧౧౮

రగడ. కలికిగులగులబోయెదవునిక్కంపు మెలసళులతావు మల్లుము
జిలునఁబుప్పొడిఁగన్నలంబడఁ జిమ్మకుముతామరలసల్లుము
యువిదపదరకుమిచటవాలుగులొప్పుమడుగిదితూరిపయఁబడుఁ
బనలు బోవిరిసినవి కలువలు బంతిఁగూరుతు దెమ్మ వలపిడు
ముగుదముందఱ నాచుతీవెలు ముసర సందీదాడఁ బోవకు
తొగరు కెందలిరాకుచాటున దూఁగునం చలపిండుబోవకు
చెలియయల్లదె కంటివా? ఈడిచేతివాలర పెద్దకొక్కెగ
పులుకు పులుకునఁ జేపపిల్లలఁ బొడుచుచున్నది తేపకొక్కెర
పడఁత! చూడవె తెల్లమబ్బులు పండగిలఁబడి నీటనిక్కుచు
నుడులబడి గిరగిరగఁదిరుగుచుఁజొక్కె నావలఁబోవనిక్కుచు
తెటవత్తొమ్మననీరు నాపై దిట్టనని చిమ్మెద వయినుమడి
తెరలకుండగఁ దిరిగిచిమ్మనఁ దెప్పరిలలేవెఱిఁగి కొనుబడి
బుడుతసామిఁ బనఁటి యీతెలఁబోయి ముట్టెదఁ జూడుమిత్తటి

గడగి వాతోజలముసేసిని గాలదొక్కుదుమిడుకబి త్తరి
యనుచు బెదలులీమలాడగ నలరి వెన్నుడు వారివెంబడి
చనువుమీరగ నీటిలోబడి జల్లులాడె మరుద్దిగుల్పడింగ

వ. ఇల్లు కొంతసే పప్పుల తెప్పులందేలి యొప్పుల కుప్పలుం
దానునుముప్పురిగొను వేడుకలం బడుతటి లిబ్బులబ్బిస
సామిబంటు కొంటెతనంబున శంఖ చూడుండనువాడే
కొమ్మలలో నెమ్మెగలవారి గొందఱు జందర వందరసేసి
యెత్తుకొని జరుగఁ గురంగటనున్న వెన్నుండు వెన్నాని
యురికి యోరి పిరికి మొఱకుతనంబేల ప్రేతల నాగుట
మానుమనిన నా జక్కులయ్య కూరిమి బంటు కంటగించి
యెక్కురై పదరిన వదరకుమని నల్లనయ్య బల్లిదుండుగావున
నెల్లిదంబాడి బాడిసెలంబోని తన వాడి గోరులవానిని జీరి
కూలిచి డీలుపడకుడని చానల నందఱు గూడంబెట్టి
యిట్లనియె.

౧౨౦

గీ. మిగుల నిప్పుడు వచ్చిన మేలటంటిఁ
గాని మీయిండ్ల కడకేగి కాపురముల
నుండుఁ డేగోరినప్పుడు దండఁజేరి
వలపు గడతేర్చు జనుడన వార లరిగి.

౧౨౧

గీ. గీములఁ బరుండ మగవారు కీలెఱిగియు
మారుమాటాడకుండి రమ్మాడ్కి జరిగె
కొన్ని నెలలంతఁ గంనుని కోర్కెఁ దీర్ప
వచ్చు రాకాసిమూకల వచ్చు టెఱిగి.

౧౨౨

కం. వేలుపులు గుంపులై సిరి

నేలెడి దొర గాక మాసియే కృష్ణుడటం

చోలి గుజగుజల ముచ్చట

పాలై రిత్తెఱఁగు జరుగుబడిగాంచి వడికా.

౧౨౩

వ. కంసుని తొలుతఁ బంపుడువడిన వారిలో వాఁడుగావున

సీ. కుఱుచగట్టెలఁద్రొక్కుడుఱువడి మనుగాడఁ

దోక ద్రిప్పుడు గాలి మ్రాఁకు లగలఁ

చికిలింపులను గొల్లచేడెలఁగాఁ జూడఁ

గనుఁగొలంకుల నెత్తు రినుమడింప

జూలు జూడింపులఁ జుక్క లురిలి రాలఁ

బలు గొఱకుడు చప్పుడులు సెలఁగఁ

జట్టుపేరెంబుల గట్టులిట్టుటూదూల

ముట్టెత్తోపులఁ బసి మొఱుమిఱు

గీ. మందపైఁగేళి యనియెడి మడియతట్టు

దూపు నెలవొంద గంసుని ప్రాపు బలిమి

వెన్నని నడంపఁ జనుదెంచి విఱ్ఱవీగు

టరసి పరువెత్తి రెల్లఱు నచట నిలక.

౧౨౪

ఉ. ఈసున రక్కసుండు మడియంచు తలంపున వచ్చుటప్పుడే

రోసి యశోద బిడ్డఁడు గురుల్కొగమావిన నెత్తగట్టి రా

కాసి వెఱన్వడంకు పసిగాపులపైఁ దగ దీవు వోవఁగాఁ

బాసిన నడ్డపెట్టి జముపాలికఁ బంపుడు రమ్మటన్నచోకా.

ఉ. వాఁడు గిరుక్కున నిరిగి వాడలచేడలతోడ బింకము
ల్యాడుటగాదు చిక్కితివి వ్రచ్చెద నిన్నవి వెన్కడెక్కల
న్గాడ మొగంబు దన్ని తిరుగ న్గరవ న్ననుకింప వ్రేల పి
ల్లఁ డరచేత మొత్తై మెస లాక సమంతి కుననబ్బడన్.

ఉ. వెంటనలేచి వాఁ డుటక వేదూరనా నెఱింగి ము
క్కంటిలకోరి చేనొడిసి గట్టిగదాడల నె ఖట్టి ము
క్కంటగ జక్కునంబొడిచి యాతనిమెం బీరమారి క
న్గుంటల నెత్తురుబ్బబడిఁగూయుచుసొమ్ములుము నేఁగూలెదాన్
వ. ఇటు గూలిన,

గీ. గొంతుకోలుద్రొక్కి పూర్పుండి యూపిరి
తాపిరించ కుండఁ తల బిగింపఁ
గడుపు దోసపండు గతిప్రీతి లోగాలి
వెడలిపోయె మేనువడియె నచట గతిం

చ. అదిగనిగ్నొల్లచేడియలు హా బలురక్కసుఁడేగుదెంచి ని
న్బొదవి మదంబుదక్కిసడి పోయెనెఱింగితి మీవునేలవే
గదుముట కీకటన్బొడమి యావులగాపుల మమ్ముగాచునీ
మొదలిటిరూపదిట్టిదని ముచ్చటలాడ నెఱుంగవచ్చునే?

న. అనికొనియాడిరంత.

నీ ఒకనాఁడు తెరగంటి యెకిమీని పనుపున
జగదాలదిండి విన్నాడడిగి
పుడమిని మదిరెల్లో బొలుపొందు గిన్నె పే
రిటిగాచయింటి వాకిటిబయల్ల

నిలబడి మొగసాలఁ గలవారి గనుపించు

కొని తనరాకడఁ బనుప నాతఁ

డంతిపురమునుండి యరుదెంచి కాల్చు

మరిలచి లోఁజేర్చియడుగఁజెప్పె

గీ. మందలో రా స్త్రాస్థులు మనుట నీడు

పంపుడుల మహి కేగిన బలియులైన

పొలనుదిండుల పడియించి వెలయుచుంటఁ

జెల్లెలికిఁ బుట్టి మామందృజేరుటయును.

౧౩౩

కం. వినుమింకొక్కటి దెల్పెద

నినుగూల్పఁదలంచివాడు నెరవరివైన

న్దునుముటకు ముందె తగునె

తనకాశరసికొనుమనుచుఁ దరలె నివికీళ్.

౧౩౪

కం. ఆయనపోయినపిమ్మట

నేయనువున బ్రతికెదనుచు నెంతయువగలగ

పోయిమఱచి మరిదెప్పిరి

పోయెం బెద్దయ్య మేడపొంతకు వడితోళ్.

౧౩౫

ప. అట్లొవోయి యాయనంగని నీయాగడంపు సేతలెఱింగితి

నెఱుంగనివాఁడపొలియుండి నాచావు నీవయొప్పితి వప్పు

వని నమ్మరాదని జగడించి తెగడి మొగసాలసావడి లేవ

డిగా నీబడుగు ముదుక నినుపగొలుసుల సంకెలల బిగియిం

పుండని తన నమ్మిన బంటులం గ్రమ్మించి చెలియలి

మఱుండి నట్లనే కస్తీపాలుసేయించి గట్టిబిరుదులగు జట్టుల

రావించి నట్టువసాలఁ గాపురంబుండ నియమించి తనయింట
నున్న కోరకొమ్ము మెకంబుదెప్పించి యాముండటి గుమ్మ
పువ్వుర నిలువఁగట్టించి తక్కిన నెచ్చెలులనెల్ల రావించి.
వారితో మంతనంబునఁ గావిన్నద తయుఁ దెలియం
జెప్పియుఁ గాపుగా నుండుండని చెప్పి తగుమంతురులతో
సలిపిన మంతనంబున నెకయుపమఁ గన్పట్టి సింగాణి
జన్నంబు సేయుదు మేతై ఁడని పిన్న పెద్ద లందఱుం గలసిరాఁ
దోడుక వచ్చుటకై నండుపల్లె కక్రూరండను బంటుమానిసిం
బిలిపించి యతని కరదంబు బూర్పించియుద్ది యనిపె
నుఱి యతండు

౧౩౬

గీ. పోయివచ్చెదనని రాచపొంత విడచి

క్రూంకుమెట్టకుఁ బచ్చని గుఱ్ఱపయ్య
జరుగునంతకుఁ బల్లియ సరస కరిగెఁ

దొడుకు కాల్పువ్వదనుముంప దూగి నడచి.

౧౩౭

ఉ. త్రోవనుబోవుచుండి మదిఁదోరపు నెమ్మివొసంగఁజూచు పె
ద్దేవరగొల్లవాడ బడి - తెఱపరిఁజచ్చినమూక వానిగా
నే వివరించునో తొలగు నేరుపు లేకిటు వొమ్మటన్నచో
నీవలకేగుదెంచెనని యెంచునెప్పె చునెయల్కనాదెసక

చ. మయిదునఁజావ మొత్తఁబిలుమంచుననంపెడి చోటనాకుని
మ్మొయిఁ జనఁదీరదంచుఁ బెరిమందెగజెప్పకనిచ్చకంబుగా
మొయికొనుటిన్ని పోకటకు మొల్కువ దళొక్క నెనింకనిక్కము
న్గయికొన కాడిదబ్బరలుగాంచుదునొట్టులు మేలుచాలొగి కా

గీ. అనుచుఁ దలపోసి నిజమాడి యచటఁ బ్రతుకు
దనుచు నిబ్బరమంది నల్లయ్య యింటి
ముందఱ రదంబు డిగ్గిన ముచ్చటరసి
జాగుసేయక తపోసె జరుగు ఫనులు.

౧౪౦

ఉ. ఏలికపంపునం బిలువ నెక్కుడు బత్తుఁడువచ్చిపాఁకిట
నాలిడె మేలెదుర్కొనెదఁగాయానివెన్నుఁడువిందుకూరిమిం
ప్రేలును దానుబోయి సరవి న్దగుచున్ననగారవించి ముం
గోలున సేనుమారసి మొగులొదమించుయెలుంగుతోననుకొ

ఉ. తాత వితాకులేక కొఱతల్లిగఁద్రావి మెలంగుచున్న వా
డే తలిదండ్రు లేమిరి యీవిటవచ్చుటెఱింగి మామ మ
మ్మితటినేరిచే నెఱిఁగె నిక్కడనుండుట తొటివోలెనో
లాఁతి నడల్పడిల్పి మఱిలగ్గుఁదలంచెనో తెల్పుమంతయుకొ.

వ. అని నెయ్యంపుమాటలాడు జట్టువాల్పట్టు దొరతోడ

సీ. అక్రూరుఁడిట్లను నయ్య గుట్టాడుదు
నెవ్వరు వినిఁగూడ దింతవట్టు
సింగాణి జన్నంబు సేయుదు మిందు రాఁ
బిలువుమంచంపె నకొ దులువమామ
చేటెఱుంగఁడు మిమ్ము చెఱుపుతలంపున
నానకు వెఱచి యిట్లేచు వచ్చి
నాఁడఁ గుచ్చితుఁడ ముంగాడి నన్నడియించు
మీ దోసమడగించి యెలమినేగి

సీ. చీకటియనునేనుఱుచు పెన్సింగంబు

జక్కవకవఁగూర్చు బాణకాఁడు

పగలొనరించు నూర్బదుల చేతుల వాఁడు

వేల్పులమ్మకు ముద్దు గొల్పవాఁడు

కుఱుచకోరికెల సోకులమూక పగవాఁడు

పదిరెండురూపులఁ బరగువాఁడు

ఏడుగుఱుముల తేరెక్కెడు మరకాఁడు

కఱివాఁకయన్ఱుఁతుఁ గన్నవాఁడు

గీ. పొడుపుగుబ్బలి నిచ్చలు పొదలువాఁడు

గుదియదాలుపు కొడుకుపైఁ గూర్చివాఁడు

వడకు తెవులంటు బాపెడి యొడలివాఁడు

చదలుమానిక మగపడె మొదటిచక్కి.

౧౫౦

ఉ. అంతటనల్లనయ్య తనయన్న నెదుర్కొని ముచ్చటించె లె

మ్మింతకు వచ్చెదే మదిరయిక్కఁగఁ బెచ్చగనున్న తల్లిని

న్వంతలఁ గూరుతండ్రఁగని వారలు సంతసమందఁగంసునిం

తెంతలుగాఁగఁ జెండి పగఁదీర్పఁగఁబోవలెనంచు దఁదడిన్.

కం ప్రేపల్లె గొల్లవానికి

బ్రాపై దొరతనమునెఱపు బలియుని నందు

న్దాపై రమ్మని తరలెను

దాపలనల్లయ్య నడువ దళ వాయివలెన్.

౧౫౧

వ. ఇట్లేగుతటి గొల్లచేడెలుల్లంబుల వెల్లిగొను తమకంబున

గళవళింపుచు మదిరెనుండి యొక్క మొక్కళిబంటు వచ్చి

సరిప్రాప్తు జరుగుచాక గుసగుసజేసి వెన్నునిఁ గదిలించు
కొని పోయెడువని తిట్టుచు మరలి చనుదెంచు సంతకు
నూపిరి బట్టుదమని గుట్టుమీఱక యుండిరవ్వల,

ఉ. వచ్చిన తేరుపైఁ బసిఁడి వల్వయఁ దెల్లని మేఁగలారలక
మ్మచ్చికనుండఁజేసి పలుమాటలసందడి వచ్చి త్రోవలో
నచ్చపుబత్తినిల్చి దగఁనాదటఁబాపుకొనంగ వాఁకఁదాఁ
జొచ్చి కనున్గొనె న్నిగుల చోదెముగా నటనన్నదమ్ములక

గీ. తేఱిమీఁదివారు తెరలి యిచ్చటికెట్లు
వచ్చినారటంచు నిచ్చదలఁచి
మరలిచూచి కనియె సరదంబుపైనుండ
నబ్రమనుచుఁ బొగడనయ్యె వారి.

౧౩౧

వ. అంత నక్రూరుండు వాఁకయందేగాక యరదంబుపైనేగాక
యేదెసంగన్న నాదెసఁ బానుకొన్న గుడుసు కైదువుఁ
జోడుం గుఱించి హత్తిన బత్తి నిట్లు వలికె.

౧౩౨

చూర్ణిక.

కంటి విస్కలి దంటనెంటినంటి తొంగుండు తమ్మికంటి. మిట్టు
లేని మట్టాకునఁ దొలి నట్టాకిన కుట్టా-పాలమున్నీటి తెలిదీని
కెలన నున్న బంగరు కోటగల వెలిహజారంబునఁ గొలు
వుండు మన్నదొరా-తీపిగణపు సింగాణిరౌతు గన్నయ్యా-
కన్ను లీకలపురిఁదల దిరుగు నమరించిన సెట్టి- వలమురి గుడు
నువాల్గుదెవిబ్బరీకత్తి నాలుగు చేతులఁగల జెట్టి-కోరకొమ్ము
మొటనఱక లేక విని కరకరి నీటి తిరుగుడు మెడ నూడనడఁచిన

తండ్రీ-తొలిపలుకులు దొలంగించిన రక్కసితేని మక్కెవితేచి
 చంపిన చేపయొడలిపోడా - కడలి మునిగి పొడవడగిన
 మల మేబలువున నిలువరించిన వెన్నుబొచ్చె నమరు తామేటి
 మేటి - బంటరివై పైడికంటి కంటుబంట గెంటి మంటనెత్తిన
 సామీ - యరమానిసి యరతెర నోటిమెకంబైన మేబూని
 జేజేలసూడు గోరుల ముని మాపునజీరిన వెరవరీ - పొట్టివై
 దిట్టరక్కసిదొరఁ గట్టిగా మూడడుగుల పెట్టు పుడమి నడిగి
 కొని వాని నడుగున నడుగుఁ బట్టించితర జగతులు వేల్పు
 రాచ కప్పనసేసినదిట్టా-చుట్టువాల్దేవర మారురూపురాచతో
 మొదవుకై జగడించి నేలఁగూల్చిన జన్నిగట్టా - పుడమి పట్టి
 దొంగరాకాసి పది గొంతులు దరుగు కొఱకుఁ గడలి కట్టఁ
 గట్టించిన రాచపట్టి - యేనెఱింగితి నిపుడు నాడి పులుగు
 సిడెంబుల దొరవై వెలసి మందజెందిన-చావుచుండు చంటి
 పడఁలి-సుడిగాలిరాకాసి-కొక్కెర-చిలువ-దూడ-యాబోతు
 గుఱ్ఱపురూపు నల్లద్రాగుడుల మడియించి మించిన నల్లనయ్యా
 మ్రొక్కులు గైకొనుమని పొగడిన సంతసించి - వెన్నుం
 డా బంటుమాఁసికి - గెంటని విన్నాణం బొసంగి - చెలిమి
 వొసంగ మన్నించె వెండియు,

౧౫౭

మ.ముగురొక్కప్పుడె తేరిపై మదిరెలో ముజ్జేరిరాఁ ద్రోవరా
 సొగసుల్కీరి మిటారులూరి పడుచుల్వోద్దెంబుగా గుంపులై
 జగతు ల్పిదైలుమేడలెక్కి కని రోజంబూలు పైజిమ్ముచుకో
 నగువాల్జూపులపండువందనియఁగా నల్లప్పనింబాడుచుకో.

వ. ఇట్లు సూచించుచు తనివి సనక ముసరి యొకరి కొక రిట్లని
చెప్పం దొడంగిరి. ౧౫౯

ఉ. గొల్లల పల్లెఁజేరి చనుగొండలచేఁ దగునంజుడాను నీ
పిల్లసిరొమ్ముసేర్చి చనుఁబెట్టినవాతెగబీల్చి చంపెఁ గా
లెల్లడఁబర్వవచ్చు పొగతేచిన రక్కసురూపుమాపెఁ బె
న్నెల్లల పీల్చులం దురమున న్నడియించె నటంట వింటిరే.

వ. అదియునుంగాక,

గీ. వీఁవీడొంద నిక్కంపు వెలది వెలది
వీని వీనాని నాతఁడు వేల్పువేల్పు
జోడులీడెనపడఁతెకి జోడు కడుపు
దలఁపనబ్రబుగాదు పెక్కు లననేల. ౧౬౦

కం. అనిపెక్కువగలఁ బలుకుచుఁ
దనివిసనక చూచి మరలఁదాదాపై పై
కొను తలఁపుగదుర నచ్చటి
మునుమునఁ దమి నిలుపలేక ముందట ననుచున్. ౧౬౩

మ. జత్తలై గుంపులుగూడి యాడుకొనఁగానైదోడుతో వేలసం
గతిఁబూందోటవసించి మాపుకడ రిక్కంబొల్పుపేరింటి సి.
బృతఁ బెండ్లాడు బలుండు దానుబురిడెల్వొంజూడ వేంచేసి ముం
జతనంబొప్పుఁగ రాచపచ్చడములం జూడించు చాకిరి గనెన్.
మొదొరకల్లుండముమంచివల్వలిడుమొత్తోకూర్చిమేలయ్యెడిం
జరుబుస్సాడిన కీడుదప్పదనిన న్నేయెత్తి బిట్టల్కవా

డెఱ కన్గొల్కులఁదోప నిట్లనియె నింకీమాటమా రాదిన
న్దరిదాపయ్యెడి రాచవారువిని పంతంబేల పొమ్మారకన్.

గీ. కఱకు బిరుసుటాన గలవాఁడు చుట్టల
న్కనికరంబులేదు కర్జ మెఱిఁగి
యొదిగిదాటుఁడన్న నెదవు రోసంబునఁ
జావ మొత్తై గెనిఁజాకివాని

కం. అదిగని తక్కినవారలు
బెదరునఁ గోకలటువైచి బిరబిర నురక
న్దరిరెడి వేడుకముడిగల
మదితెక్కిన. వలువలంది మరలెన్ హరి దాన్. ౧౩౭

సీ. పూలమ్మవానింకి పొంతనిలువ నాతఁ
డెదురుగాఁ జనుదెంచి యిరవుఁ జేర్చి
యడుగులుగడిగి కాడ్డిఁ దల నమరించి
యేమంటి నినుగంట నిత్తఱినని
కైవారములు పెక్కుగావించి వలసిన
పూదండలర్పించి బుజ్జగించె
నాతనిఁ దనవారియం దొక్కనిగఁజూచి
కృమ్మరి త్రోవలోఁ గాంచుటయ్యెఁ

గీ. గలపములు రాచవారికిఁ గాఁగఁగూర్చి
వెండి బంగారుగిన్నెల నిండనుంచి
నగరిదెసకేగు వంకరనడలదాని
యొడల మువ్వంకలొనరిన బడుగుదాని.

శా. పొట్టి కమ్మని గందమిచ్చెదవె నిన్సొంకంబుగా జేయుదున్
బెట్టులూపినఁ గూల్తునన్న నది యబ్బెన్నామితోఁజెల్మియం
చెట్టోవల్కలక | మొక్కియింటికరుదే నెంతేఁగొండాడిరాఁ
బట్టెన్వచ్చునిఁ గ్రొత్తరోపెరిమ మొప్పుకొఁతేఁడు లేల్పుండినన్

ఉ. వంకరక న్నెఁజక్కవటుపం దలఁపొందిన నట్టుకాఁడు నా
టెంకికి రమ్మటన్నఁ జని తేవ నెదుర్పడి చేతులెత్తి ము
వ్వంకటు దీరగుంజి పిదపం దగు సేతలబుజ్జగించి నే
బొంకుట లేదు నిన్మరలఁ బొందెదఁ గర్జముదీరఁగొద్దిలోన్.

గీ. లినుచునల్లయ్య దెల్పిన నంతనదియు
డెంద నూనామిమీఁదనే పొందుపఱచె
నంతనటలేచి వేయంచు లమరుకైదు
పూనుదొర రాచవాడ కేతేని నరిగి.

౧౩౬

సీ. గోడలఁజెక్కిన గొనలు బొమ్మలదాఁ
బచ్చరాజగతులఁ బరగుదానిఁ
బటికంపుగట్టిన బరగుముంగిటిదానిఁ
గెంపులచూగుల సొంపుదాని
మానికంబుల గూటి మట్టంబుగలదానిఁ
బులుదిండి దూలము ల్పొసఁగుదాని
ముత్తెంపుముగ్గు దళొత్తు నట్టిలుదాని
బంగారు గడపల రంగుదానిఁ

గీ. గైదువులు సంపపొదులు సింగాణి జతలు
మోటకత్తులు బల్లెము లీట కర్ర

లనువుపడగఁ బెంజాతరఁ దనరుదాని
వచ్చి నల్లప్పు బొడ్డునాపడినిఁ గనియె.

౧౨౨

కం. ఆసావడి కాపదులను

దాసి వెడద వేడిచూడ్కి డక్కొనరిచి కై
సేసిన సింగాణింగొని

దూసి నరంబెక్కుకొనకు ద్రుంగించె వడికా.

౧౨౩

ఉ. బెట్టుగ నెక్కువెట్టుతఱి బీటలువాటి సగంబుతుంటలై
మిట్టి బిరాన నేలఁబడె మేలని యందొక తుంటఁ జేతఁ దాఁ
బట్టి యపాటకున్గనలి పైఁబడుబల్లిదులైన కాతుల
నొట్టెఁ దలల్బరుల్బగులఁ గొంచక నేలిక చేరఁబారఁగఱ.

సీ. లదిగని కాపువారందఱుఁ బైకొన్న

వెన్నుండు కట్టల్క చెన్నుగుల్క
సావడియందున్న జతనంపు కైదువు

తృళపెళ నుగ్గుగాఁ బెచ్చి విఱిచి
దెబ్బకునొక్కని దెసలఁ బారగఁదోలి

యందున్న వెల్ల నుగ్గొందఁజేసి
బట్టతిట్టల నగ్గిపాలుగా సవరించి

ప్రొద్దుబారెడుదాకఁ బోరునల్పి

గీ. మీదొరకు నూపిరీపూట మిగిలె రేపు

రేపకడఁ దనుగూల్పక నాపమనుట

లని వితాకును జెందిన యచటివారి

తోడ నెలపిచ్చి విడిదలజాడ నరిగె.

౧౨౪

శా. ఆరేవేగులహారిచేత విలుతుంటై పోవుటల్పావడి
నారాకూరముసేయుటల్తనను దుగ్గంగంజేయవేం చేయుట
జీరదెచ్చిన చాకిజంపుటలు మంచిబొట్టిమన్నించుట
జీరన్వీనులఁ గంటగించి పిలిపించె న్గంసుఁడాల్పాపులకా.

వ. వచ్చినవేగరివలన

చ. అదివినినందుఁడల్కువడి యాపులగాపులతోడ వేగవ
చ్చెద మిదిరేయి రామనుట చెంగటి వెన్నుని వీనులాని నో
రదరగ బంటుతోననియె నాచెడుగిప్పుడు పిల్వఁబంపి
న్ముడుగ బిరానవచ్చితి వెమోసముగల్గుచుబొమ్మనెమ్మితోకా.

గీ. తెలివిగల్గిపోయి తెల్లవారినగాని
రామటచుచుఁ దొప్పరా యటన్న
వడకుతోడజరిగి వాఁడల్లు దెలిపిన
నెన్నమావటీని కిట్టులనియె.

౧౭౯

మ. మనయింటంగల మొద్దుటేచుగులలో మత్తిలిచఁడామదా
నిని గుమ్మంబున నిల్పి గొల్లపిలగానిం దొక్కిమట్టాడఁ బై
కొనఁగాఁజేయుమువొమ్మటన్నఁజని తాతుందప్పునేర్వోర్పుమా
లినవాఁడందుకుఁబూనెఁ బాలనులు తాల్మిజెల్మిఁబాటెంతురే.

ఉ. అంతట మానకాయొడయొడపుడెముల్లులఁబిల్వఁబంచియీ
సంతనదెల్పి యాయితపు సంగడికాండ్రుచు మీరువచ్చిరికా
న్ద్రుంతుమటంచువచ్చి సయిదోడుల గొల్లల నేలపాలు గా
వింతురుగాక యన్నబలువేసుక బల్కిరి వాదనమ్మికకా

చ. పగదగఁగల్గువేల్పుదొర పాముపయ్యబవళించు మన్నెబొ
ట్టుగ నెగకన్నుఁ గల్గుదొర డొక్కపసిండిగనున్న వేల్పుమా
మగటిమివింటఁ బోరునకుమార్కొనఁబూనిక సేయ రట్టిచోఁ
బొగరునవచ్చు గొల్లలకుఁ బోలునె మమ్మలయ్యింపదేవరా.

గీ. పాలుపెరుగు నేతి బలుపులా మాతోడి
సరిపెనంగి బ్రతికి జరుగువారు
గరిడి వ్రొద్దుబొడుపుగాక ముందరసేరి
వారిఁగూల్పుకున్న వాసిచేడదె.

౧౮౨

ప. జాగేల పోయివచ్చెదమని చాణూనుండు మొదలైన వార
రుగుడు దొర మెరమెర యడంగక డెందంబునఁ గుందాడ
నింతకుమును నాపనుపున నేటితుదకా మందజేర నంద
తేని శ్రేద్రిమ్మరులరిగి పోరి యీపాపలచే రూపుమాసిరి
వీరలీజగంబున నన్నడంచుటకై పుట్టిన చుట్టువాలాసమి
మారుకూపులగుట నిక్కంబు నాసరసకీవర కీరుమారు
ముమ్మారు దుర మోగిరమ్మగాఁ దిరుగాడు జడదారిచ్చి
యీకతల్ల మొత్తిచెప్పె నాయన మాటవీటిం బుచ్చితి
నమ్మనైతిఁ జెడితి నదియునుంగాక మొట్టమొదటఁజదలాడి
నప్పుడు చెలియలిం గెడప నుంకించినదియె తగవు అట్టైన
నింతపుట్టనుగదా! యత్తటి నావెలఁది పెనిమిటి నోటనాటి
వెన్నుండె మైదుపల్కులాడి తప్పించెనోటు? ఐనంగానిమ్మే
రాచతోలివేల్పు నీమలివేల్పుచే మడియింపంబడిన నాయన
మొదలి నెలవుఁజేరెద నదియమేలు చెప్పరాని కొలలొన

రించిన మొదలింటి రక్కసిమూక లీగుడును కైనువుదొర
తోడ జగడించి యెదురుమొగ్గై సమసి యీతని యిరు
వునేకుటలు విందుమేకదా జళుకొందియైన చుట్టరికంబున
నైనఁ బగనైన బత్తినైన నెక్కరూపైన తలంపు నెలకొలి
పినవారికి ముత్తిగలుగుట నిజంబని యేదెసనెయ్యది గన్న
వెన్నునిఁగాఁ దలపోయించు సారెసారెకుఁ గొనియాడుచుండె
మఱియును.

ఉ. అంతట కన్నుమూతవడి యంతనె మేల్కను సంతలోపల
న్వింతలుకొన్నిదోఁచెనొక వేదురుముద్దియయేడ్పుమోముతోఁ
జెంతలఁజేరి సన్గవయఁజేరుము దిక్కుకనీ వెయంచు నె
క్కింత మరుంగుఁజూపి చనియెం దుదఁగన్నడు మిత్తినత్తియె

ఉ. ఆకలఁగాంచి లేచి కలయం బరికించుచు నింటిముంగిట
నోబ్బకలఁ బోవుడొడమునఁబొమ్మచునుండఁగ వంగునక్కపె
న్మాకలు నివ్వటిల్లెఁ జెడుగూబలు తెక్కలు దట్టిపాతెఁబ
ల్లాకులు కేకల ఁదిరిగె గాడిదెగుంపురొద ల్గుదుర్కొనెన్

గీ. ఇట్టికొఱగాని సకినంబు లెల్లఁగాంచి
బ్రతుకు టాససడల్పిరే బట్టబయట
నిలువఁ జిటికె సడల్పిఁట్టులను బగలు

మొగము గననయ్యెఁ గాకరా మొలకమించె. ౧౪౨

మ. తొలినాడాడిన మాటఁబట్టి నిదురన్దూగాడుచున్ లేచి వే
ములుగోలంగొని దొడ్డిలోన వెదుకన్ముక్కారుగా నున్నయే
న్గులలో నెన్నిది చోటులంజమురు కాగుల్కొద్దిగా జారు మొ
క్కలినొక్కేనుఁగుఁగాంచి తెచ్చినిలిపెన్గల్కందఁగానెల్లరున్

సీ. బుసముక్కు కొనల వెక్కసముసూపెడు దానిఁ
 గసగస రావుల మెసపుదాని
 సిగిరంబు లన నెత్తి సిస్తుగుబ్బలదాని
 నడుగు ద్రొక్కొడుల రాల్చెడపుదానిఁ
 బలుకొమ్ము దుగదుగ చెలువమ్ము గలదానిఁ
 జెటలఁ బోలిన చెవులదానిఁ
 జండ్రనిప్పులొ నాఁ బొసంగు కన్నలదానిఁ
 గుఱుచతోఁక పిఱుంద మెఱయుదాని

గీ. వేల్పు మన్నెజగంబందు వెల్లగబ్బి
 కొలములోఁబుట్టి పుడమి మేకొన్నదాని
 మావుటీఁడాపె వాఁకిటి తావునందు
 లోపలికిఁబోవఁగాఁ ద్రోవ దోపకుండ.

౧౪౯

ఉ. వేగిన రామకేశవులు వేగమె నిద్దురతేది పైనమై
 సాగిదొరం గనుంగొనెడుసంబరమెక్కుడుగాఁగఁదూగి రా
 గా గడసాగి కొండయనగాఁ గనుపట్టెడుగబ్బిఁజూచి యీ
 యాగడ మాదుమాపునది యంచు వచించి నలప్పదోపికకా.

చ. వెనుకటి కాళ్లుచేమెడిసి విక్కుచులాగినఁ గట్టుకంబము
 ల్పెనఁగి పెకల్చి గీయనుచుఁ బెద్దయెలుంగున మోరద్రిప్పి వె
 న్నుని వినుముట్ట బఁతిక్రియ నూకొని చిమ్మిన సొమ్మలేక వెం
 టనదిగి ముక్కుదన్నె వా రిడాపలికాలనరంబు లుర్లగకా.

ఉ. ఆబిరుసైన తన్నునకు సాగి దిగుల్లిగనాడి గబ్బిపై
 రా బలిమిన్బకల్బె జెదరన్దుదురు ల్మిడి గోరలు నైపు

ల్లాబలు ద్రిప్పితెంపె హరి గొప్పకసిం బరువె త్తిమీఁదరాఁ
గా బరుసైన ముట్టెఁగడఁక న్మెలిద్రిప్పినఁగూలెనేనుదాకా.

గీ. క్రిందఁబడినదాని గీపెట్టఁగాఁదన్ని
తొండముమరఁబట్టి తూలవినరి
నేలఁ గొట్టఁజచ్చె నాలుక వెలిజాపి
మింట వేల్పుమూక మేలనంగ.

౧౯౩

కం. ఏనుఁగు పీచుంగై పడ
నాన న్నావటి దొలంగె నల్లయ్య కుడి
న్దోనేతేరఁగ రాముఁడు
తానెదురంగాంచె జెట్టి తండము గరిడికా.

౧౯౪

గీ. చూచి నడుముగట్టి సోమరులార మీ
లావుఁ జూపిరండు సావునిజము
పోటుబంటులనుచుఁ బోరినమ్మి మీరాచఁ
దోడఁగాంచి దిగులతోడఁజచ్చు.

౧౯౫

సీ. అని కేరడంబాడ నందు చాణూరుఁడ
స్థలియుండు వడిలేచి పండ్లుగొరికి
పిలగాడవని ముందె తెలియంగఁ జెప్పితఁ
బాల్వేతి పొగరునఁ బల్కెచొర
నీవెంతనాకడ నిలువంగ నోపరు
పుడమిలో నెవ్వరుఁ బోలవినవె
కండక్రొవ్వణగింతుఁ గదిసిన వెంటనే
త్రుళ్లుపాటిచ్చోటఁ జెల్లఁబోదు

గీ. కానలోనాల కదుపులఁ గాచునిన్నుఁ
గదియ వచ్చిన చచ్చు రక్కసుల గెడపి
విఱవీగుటేనా పోర బుఱ్ఱదెంపి
సంగడిలకు వేడుక సలిపెదఁజామి.

౧౯౬

శా. మున్నీటం బడిపోయినం గడుపులో మోకాళ్లుసాప్పించిన
స్మన్నంబై సవరించి డాగిన బిరానన్నాకి నోరొందిన
స్మిన్నస్మిన్నకదాటి పోయినను బేర్మిన్నోడి ఖాపండవై
చన్నం గానల గోతులంగలిసినన్ జాగొట్టెద నిన్ననిన్

గీ. అనుచు నీసడించి యావుల దొరబిడ్డ
నడ్డిగించె వాఁడు సంతఁమీద
ముప్పికుండు బలుని ముందర నెదురాగే
సాటివారుజూచి సంతసింప.

౧౯౭

ప. ఇట్లా జట్టిపోటరు లాగిన నయ్యాల గాపరిపాపలలో లబ్ధి
మగం డొచ్చెంబులేని మచ్చరంబునఁ గచ్చకిచ్చగించిన
జట్టింబట్టి పొట్టం గాలదట్టిన వాడట్టె లేచి కట్టల్కజట్టు
పట్టినెట్టి నేలంగొట్ట నాగొల్లపట్టి పట్టుదప్పించి పైకెగరి
లొగరు కంట మంటలెగయ నడునెత్తి నెత్తురుజొత్తిలఁ
జేకొద్ది మొత్తిన నాసాముకాడు మోము జేవురింపఁ గావ
రమ్మునఁ గడకాల్లోడిసి చిక్కిరిచుకొని దక్కితి వింకనిక్క
కుమని విసరి పసిదొరబిడ్డను బారవైచిన నానల్లనయ్యయు
నెదురొడ్డి దొడ్డి కట్టుగఁజేతులొడ్డి జడ్డిగంబంట బిగించి
యూపిరి వెడలకుండఁ గుత్తుకమొత్తి పట్టిన నామల్లుం

జెల్లెడ సందుగానక గిజగిజ తన్నుకొన నేలంబెట్టి గొంతు
కోలు కాలందొక్కిన సందులేక లోఁగ్రాలుకొన్న గాలి
వెనుకతూటన దరలెనట్లాతండు మడిసినంగని రాముండఁత
దాఁకఁ దనుఁదాకిన పోటరితోఁ బోరిపోరి కూకటిపట్టున
బెట్టు పిడికిట నడచినఁ దొడితొడి వెడలి నెత్తురులతోడ
నోటనూపిరి వెడలి చనియె నిట్లయ్యెదరు పెద్దజట్టులుంబడిన
దక్కిన వారొక్కరక్కడ లేక పంచబంగాళంబై రదియం
తయు నెఱింగి కంసుండు.

౧౪౪

ఉ. కత్తియు వేడెముల్వలయఁగా నిరునేతుల మీరవచ్చినన్
గుత్తుకబంటి యీరసము గూరిన వెన్నఁడు మింటికేగి వా
నెత్తురు బాఱఁదన్ని నడినెత్తిఁ బగిల్చి చురిన్మెడఁటు వే
యత్తటిబాపి మామ నవుడంపె జమున్దొలు వంగ సత్తిచేన్

ఉ. ఆతని తమ్ము లన్న పడుటారసి రోసముతోడ వచ్చి గొ
ల్లాతఁడ నిన్నుఁదున్ని పగనార్యేదమంచు నెదుర్చ వాలుచే
నాతులువ ల్బడల్పడఁగ నప్పుడొనర్చె జకాతుసేసెఁ బెక
రాతికిఁ దాకినం దగరు రాఁబడునే గెల్లుపై తలంపుఁగన్.

గీ. వారిపాటుసూచి వారలఁ గనుపట్టి
వారివార లెల్ల వారుతలఁగి
పారిరంతఁ గంసు పడఁతులు పెడతల
లడచుకొనుచు నేడ్చి రచటఁజేరి.

౨౦౨

శా. మింటన్వేల్పులు పూలవానఁ గురియన్వేటైన రూపచ్చర
జ్జింటల్లాఁ బలునట్టువల్పులుప నోజంబెట్టుగా మద్దెల

లెట్టదట్టుచు మాపుమోరలు జగన్వేగూడ వాటేడుము
క్కంటింగూడుకవచ్చి చూచిమరలె న్నన్దన్పుతోనింటికికా.

క. వక్కిపడగదాలుపు మది

కెక్కిన సంతసముతోడ నెంతయుఁగూర్చి

మ్రొక్కుచుఁ దలిదండ్రులఁగని

చిక్కులువాసితిరె యంచు సేమంబరసెన్. ౨౦౪

శా. కన్నీరుబ్బున మించిపారఁ గొడుకునారాబుతో నక్కునం
దెన్నంజేరిచి తండ్రిమంటి మిఁకమీఁదే వెంటమన్నించెదో
యన్నన్వారలబోదుజేసి తమతాతౌ నుగ్రురావించి రా
మన్నంగా నొనరించె నెల్లరు వగల్మానంగనప్పట్టునన్.

గీ. ఆతనిపనుపుననాతుల

కేతీరునగాసితొలఁగి యెసగెడినటుల

నేతికొలఁదితాటోటుల

లేతందెగటార్చెఁ గొడువలేదనజగముల్. ౨౦౬

వ. అంతమతియును.

ఉ. పుట్టిననాటనుండి దనుఁబొందుగఁబెంచిన తండ్రి నందుని
నట్టిగఁ గొఁగిలించి కొఱగాములువచ్చుట లెచ్చరించి య
ప్పట్టుననుండి రావనుచుఁ బల్కుడుడెగులు మీఁదఁగీడు లే
తట్టున గల్గినం దలఁప దాకొని మాన్పుదు నెన్నిరీతులన్.

సీ. అనియిట్టులూరార్చి యిహపినఁబయనమై

మందకుఁబోయి రింపొందివార

లన్వలిగొల్లల నాలమందలతోడ

వేడుకమనుపంగ వేగరులను

బనిచియుఁ దా నేగుపట్ల నందఱఁజేరి
ముచ్చటలరయుచు ముదితలడుగఁ
గోరికల్గుటియుచు గురిగల నేస్తులఁ
గని కూర్చి నెరపియు గారవమునఁ

గీ. బనిచె నిక్కడ మదిరెల్లోఁ బెద్దరాచఁ
దుగ్గసేనుండు తేఁడుగా నునిచి తానె
తల్లితండ్రులవలెఁ బజతగవులరసెఁ
గాలయవనాదు లలబరిగాఁ జరింప
ద్వారకయొసర్చి యచ్చటఁజేరెఁ బిదప.

౨౦౯

కం. యీకతముగించి శుకముని
యేకతమజరించె జరిగె నేలికయుచు నే
పోకలుడిగి నల్లయ్యను
జోకందలపోసి మ్రొక్కిజొక్కుచునుండెన్.

౨౧౦

కం. సిరితేఁడు మేనమామం
దరిగినకత నెవ్వరేనిఁ దగఁ జదివిన నె
ల్లరు వినఁజెప్పిన సిరులం
బెరుగుచుఁ దదిముత్తి గండ్రు పెనువగ లుడుగున్

కం. చందురుఁ దలనమరిచి జడ
లందున వినువాఁకనిలిపి యరమేనుననిం
పొందఁగ మలపట్టిం బెను
పొందించుచు నొసటకన్న నొనరెడుసామి.

౨౧౨

ఉ. చిచ్చటకన్న వేదలల చిల్వట కాలఁ బొసంగుమెట్టె వె
న్వచ్చెడి బంటు లొగడపు వేసములందు పిసాసులంట కా

డిచ్చకు వచ్చులోగిలట యేవపుబూడెద మేననంట మే
 లిచ్చెడిపేరు మీకొనరుపెట్టులొ యబ్రము గిత్తత్తడి.
 పంచచామరం. కడానకొండ వెండిగట్టు కాపురంపుటిక్కవై
 బెడంగుమీర మాని చట్టుబిడ్డమీది కూర్చి నీ
 సడంబులేక నిల్లటంచు సల్పురీతి నీకువల్
 వడింజమర్పు మంచుగంటి వారనున్న వేలుపా.

సీ. ఇవపు పెన్మలబిడ్డ యెకిమీని నెనరు
 చేదోచిన యల్లిక దొలకువాడఁ
 బాటిబండనుపేర బరగు నిల్వడినొప్పి
 పురుషోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాడఁ
 గిన్నెపేరిటివాని వెన్నుండు గూల్చిన
 కతలన్ని జతపెట్టఁ గడఁగినాడఁ
 డెలుఁగునఁ గబ్బిబు గలిగింప సమకట్టి
 తిందు మూడవపాళ మిటులముగిసె

గీ. నీనినెవ్వరు పుడమిని దీపులమరఁ
 జదివినను బెద్దవారికి సరవిదెలుపఁ
 దనకు దానె సిరులేరుఁ దలగుఁ గీడు
 లట్టివారికి నల్లయ్య డనువుపరుప.

౨౧గీ

కంస విజయము.

మూడవపాళము ముగిసెను.

తహ్సూసల పట్టిక.

వీరికలో 19 వ పేజీలో

తహ్సూ.

ఒహ్సూ.

మన కవిగారి అన్నగారైన
అదెమ్మగారు

మన కవిగారి తమ్ముడైన
అదిలమ్మమ్మగారు

పుట. పంక్తి	తహ్సూ.	ఒహ్సూ	పుట. పంక్తి	తహ్సూ	ఒహ్సూ
2	12 కీమ... నేచి	లేమ... లేచి	38	12 రొలి	రొసి
5	1 పుట్టు	పుట్టు		15 రబ	రఖరబ
8	20 నతం	యతం	34	2 సేనుట	సేయుట
9	19 వొట్టు... పాటు	పట్టు... పాటి	37	2 ర్మినిక్	ర్మిలిక్
10	6 వేనలు	వేనలు		14 ట్టునఁజె	ట్టినచె
11	10 జుట్టి	జుట్టు	39	6 రంబబ	రంబ
	8 ట్టు... పేని	ట్టన	42	19 పిపాను	పిసాను
	7 బుట్టు	పుట్టు	43	1 తేనినేస్త	రాయనుంగ
12	16 జేర	చేర	46	2 జిన్న	జిన్న
	17 వారలం	వారలం		20 బెస్వడిక్	బెస్వడిక్
13	16 చెనటు	చెనటి	48	6 దాత	తాత
	18 కొమ్మలు	కొమ్మలు		14 యడ్డ	యడ్డ
14	16 నరపుడు	వరపుడు	50	1 మొడ్డున	మొడ్డు
15	21 కేటుకి	కేటికి		14 తుదిగ	తుది
16	26 వఱలం	వఱలం	51	12 పుట్టి	పుట్టు
17	12 వెన్నఁ	వెన్నఁ	54	22 చాటున	చాటున
19	9 డవ్వలదక్క	డవ్వలదక్కు	55	7 బొట్టియ	పొట్టియ
	14 సామినిగొల్లడిం	సామియగొ		16 యదైన	యదైన
	11 తుబ్బీనా	ల్లనింటబుట్టువా	56	16 కూటికలు	కూటువలు
28	19 కడపలి	కడపటి		17 కొడు	కొడుప
29	1 బొట్టి	బొట్టె		22 లూడలు	ల్లూడలు
31	11 చాటు	లాటు	57	20 ద్రొక్కుడు	ద్రొక్కుడు
	20 పబ్బ	పబ		21 బూని	భూని

పుట. సంక్తి తప్పు

ఒప్పు

పుట సంక్తి తప్పు

ఒప్పు

58	8 రు తె	రు దె	89	11	టలనాద	టలద
	13 చ...చుడుగక	సరి...చుడుగక	90	4	తక్కట కట	తక్కటకట
59	9 నదు	యందు	92	4	వాటిని	వానిని
65	1 నకుం	నకుం		19	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ
	5 చచ్చ	చచ్చె	93	1	లెక్కడం	లెక్కడం
	15 దార్చి	దార్చి		3	గాబా	గాబా
	17 గణా	గణా		4	తెంపు	తెంపు
67	17 తరపురం	తరపురం		8	పయ్య	పయ్య
68	4 బిగ్గిజా	బిగ్గిజా		19	జెప్పుము	జెప్పుము
71	2 పడు	పడు	94	9	గట్టు	గట్టి
72	17 యందాక	యందాక	95	19	నుంచి	నుండి
73	3 జేయ	జేయ	97	4	ధలంట	దలంట
75	9 పల్లె	పల్లె	98	4	బోట్టు	బోట్టు
78	14 నొచ్చెనె	నొచ్చెనె	101	19	బజ	పజ
80	11 సబో	సంబో	102	4	తోడనియపా	తోడనియపా
82	9 కన్నె	కన్నె	103	21	వను	పను
83	4 నప్పడు	నప్పడు	105	1	నవ్వుల	దవ్వుల
84	3 నీటు	నేపు	106	13	చేకాను	చేకాను
84	8 గొల్లడ	గొల్లడ	107	6	జేట్టు	చేట్టు
	11 తడవటినుంచి	తడవులనుండి	112	8	తోటి	తోడి
	దాలుపనామె	దాలిచియామె	113	21	యడ	నడ
85	19 వెట్టు	లెట్టు	114	2	గొకటి	గొకటి
86	10 జాలరని	జాలరని		10	గేక	గూక
87	3 ల్వియ	ల్వెవి	117	14	వీడిది	వీడిది
	4 పుంబాపల్ల	పున్నాయన్లు	118	6	వైదలి	వైదలి
	విందూర	లందాచి		21	మానబి	మానపి
	5 గాబ్రేరేచి	లాప్పంజీసి	119	1	బొగడదా	బొగడదా
	తీయే	తీయే	120	17	కవి	కలి

పుట. సంక్తి	తస్య	ఒప్పు	పుట సంక్తి	తస్య	ఒప్పు
121	6 బత్వై	బతురై	132	8 తిర	తి
122	11 జిలున	జిలుగు	134	2 వినిపం	వినబం
124	18 తలంపున	తలంపున	137	2 నాగా	నాగా
127	4 న త	నంత	18	యొడయెడవు	యొడయెడప
	20 బెరిమం	బెరిమెం	19	వచ్చిని	వచ్చిన
128	4 తపోసె	తలపోసె	20	వచ్చి	వచ్చు
	11 తటి	తటి	138	15 దాచి	దారినచ్చి
129	17 దలమ	దల	16	కతల్ల	కతయెల్ల
130	1 నేన్దులు	నేన్దులెలు	139	8 లోపల	లోపల
	8 కటి	కటి	13	డెండము	డెందము
131	19 దిరుగు	దిరుగ	144	3 పక్కి	పక్కి
	20 సువాల్లు	సువాల్లు	45	3 నేన్దుల	యనంగుల
	21 నఱక	నఱ	17	దది	దుది
132	4 చుంట	చుంటి			.

1-7 పద్యమునఁ బ్రాసస్థానమున నఱుసున్నవలదు.

58వ పద్యము పినప “అనికలంది కంసుజూరి” అనియుండును.

ఈగ్రంథములు వలయువారు—

రామా అండ్ కో., బ్రాంచి: తెనాలి.

లేక

భారతీ గ్రంథమండలి, సత్తెనపల్లి.

అని వ్రాయవలయును.
